ברטנורא על מסכת כלים

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **אבות הטומאות.** השרץ. שמונה שרצים הכתובים בפרשת ויהי ביום השמיני, החולד והעכבר וכו׳, הן אבות הטומאות לטמא אדם וכלים הנוגעים בהם במותם. ושיעורן לטמא בכעדשה. שכן החומט תחלת ברייתו בכעדשה אבל האברים אין להם שיעור, אפילו פחות מכעדשה מן השרץ מטמאין. ודוקא כשהוא לח השרץ מטמא, ואינו מטמא יבש, דכתיב (ויקרא י״א:ל״ב) וכל אשר יפול עליו מהם במותם, כעין מותם:

ושכבת זרע. דוקא ש״ז דישראל וגדול, אבל דנכרי אינה מטמאה אפילו מדרבנן, דקריו של נכרי טהור גמור. וכן שכבת זרע של קטן נמי לא מטמאה, דכתיב (שם ט״ו) ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע, איש ולא קטן פחות מבן תשע שנים ויום אחד דאין ביאתו ביאה. ושיעורה לרואה, במשהו, אפילו כעין חרדל. ולנוגע, בכעדשה. ודוקא ש״ז לחה מטמאה, דכתיב שכבת זרע, בראויה להזריע. ומדלא קחשיב תנא דידן בעל קרי בהדי אבות הטומאות, שמע מינה דאינו אלא ראשון לטומאה, והכי תנן בסוף מסכת זבים, בעל קרי כמגע שרץ, דלא הוי אלא ראשון:

וטמא מת. אדם שנטמא במת. אבל כלים שנגעו במת הן כמת עצמו, והנוגע בהן נעשה אב הטומאה. וכלים שנגעו באדם שנטמא במת או באדם שנגע בכלים שנגעו במת, הוו אב הטומאה וטמאים טומאת שבעה כאדם, כדתנן פרק קמא דאהלות. אבל כלי חרס ואוכלים ומשקים שנגעו במת אין נעשים אב הטומאה. ודוקא ישראל נעשה אב הטומאה כשנגע במת. אבל לא נכרי וכן נפל שנולד בן ח׳ אינו מקבל טומאה אם נגע במת:

ומצורע בימי ספרו. מצורע שהוחלט באחד מן הנגעים ונתרפא, והוכשר בצפורים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת ותגלחת, וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים ובשמיני מביא קרבנותיו, ואותם שבעת ימים קרויין ימי ספרו, ומטמא אדם, דנאמר כבוס בגדים בימי חלוטו ונאמר כבוס בגדים בימי ספרו, מה להלן מטמא אדם אף כאן מטמא אדם:

ומי חטאת שאין בהם כדי הזיה. מטמאו במגע. ואם יש בהן כדי הזיה, מטמאו אף במשא, לטמא אדם לטמא בגדים. דכתיב (במדבר י״ט:כ״א) ומזה מי הנדה יכבס בגדיו והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב, ורבותינו למדו שהמזה טהור, ולא בא הכתוב אלא ליתן שיעור לנושא שצריך שיהיה בו כדי הזאה. וחילק הכתוב בין מים למים, לומר לך מים שיש בהן כדי הזייה מטמאים אדם לטמא בגדים, ושאין בהן כדי הזייה מטמאים אדם לטמא אוכלים ומשקין ולא לטמא בגדים:

וכלי חרס באויר. כשנפלה טומאה באויר כלי חרס, בין נגעה בכלי בין לא נגעה, נטמא הכלי. ואם נגעה הטומאה בכלי מבחוץ, לא נטמא בנגיעה זו, דכתיב (ויקרא י״א:ל״ג) וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו וגו׳ יטמא, מתוכו נטמא ואינו נטמא מאחוריו:

ואינם מטמאין במשא. דכל הנך אבות הטומאות דחשיבי הכא כתיב בהו הנוגע ולא כתיב בהו הנושא:

ב **מטמאים את האדם במשא.** משהגביה אחד מהן בין בידו בין שהגביהו חבירו על כתיפו. ואפילו שלא נגע הוא בטומאה, או שהיתה הטומאה קשורה בחבל והגביה הטומאה ע״י החבל. כיון שהניע כובד הדבר הטמא בעצמו נטמא האדם טומאת משא לטמא בגדים שעליו, או כל בגדים וכלים שהוא נוגע בהן, חוץ מכלי חרס, כל זמן שהטומאה על גביו. אבל לאחר שפירש מן הטומאה אינו מטמא כלים בנגיעה, לפי שהנושא את הטומאה, לאחר שפירש ממנה אינו אלא ראשון לטומאה, ואין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. ואפילו בזמן שהוא נושא את הטומאה אינו מטמא אדם וכלי חרס, אלא שאר כלים בלבד. ואין לך טמא טומאת משא אלא האדם בלבד, ולא כלים ולא אוכלים ומשקים, שאם היו כלים רבים זה על גב זה ונבלה או מי נדה בכלי העליון, לא נטמאו הכלים התחתונים במשא כל זמן שלא נגעו בנבלה או במי הנדה. וכן אוכלים ומשקים אין טמאים טומאת משא, דגבי טומאת משא כתיב לכם, ודרשינן לכם הם מטמאים במשא ואין מטמאים לא כלים ולא אוכלים ומשקים במשא. וכשם שהנבלה מטמאה במשא, כך מטמאה בהיסט, שהיסט ממין משא הוא, כגון שהיה עץ מונח בראש האילן או בראש הכותל ונבלה בקצה אחד של העץ ובא אדם והכריע בקצה השני, כיון שהגביה הקצה שבו הנבלה מחמת הכרעתו, נטמא טומאת היסט, דהוי כנושא:

וחשוכי בגדים במגע. כלומר מנועים הבגדים מטומאה אי איכא מגע בלא משא, שהנוגע בנבלה או במי הנדה ואינו נושאם אינו מטמא אפילו בגדים שעליו, כדכתיב (ויקרא י״א) הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב, ולא נזכר שם כיבוס בגדים, ובמי הנדה נמי כתיב (במדבר י״ט) והנפש הנוגעת תטמא עד הערב. חשוכי, לשון מניעה. כמו ולא חשכת את בנך (בראשית כ״ב):

ג **בועל נדה.** כתיב ביה (ויקרא ט״ו:כ״ד) ותהי נדתה עליו, למדנו שהוא מטמא משכב ומושב כנדה, וכתיב בתריה וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא, ואין צריך לומר, אלא לפרושי ותהי נדתה עליו דרישא אתא, והכי קאמר, האי ותהי נדתה עליו שאמרתי לך, לא אמרתי אלא לענין שיהיה אב הטומאה כנדה, מה היא מטמאה אדם וכלי חרס אף הוא מטמא אדם וכלי חרס, אבל לעשות משכב ומושב כל אשר ישכב עליו יטמא הוא, ולא יטמא אדם וכלים כמשכב הנדה שמטמא אדם וכלים, אלא דין ראשון לטומאה יש לו שמטמא אוכלים ומשקין בלבד:

משכב תחתון כעליון. כלומר, משכב תחתון של בועל נדה כעליונו של זב, מה עליונו של זב היינו כלים שעל גבי הזב כגון עשר מצעות זו על גב זו וכולן על גבי הזב בין שנגע בהן הזב בין שלא נגע, טמאין ומטמאין אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים, אף תחתונו של בועל נדה דהיינו המצעות שתחתיו מטמאין אוכלים ומשקין ולא אדם וכלים. דאילו תחתונו של זב וזבה ונדה ויולדת, אפילו עשר מצעות זו על גב זו ואחד מן הטמאין הללו בעליון, כולן שתחתיו טמאין ומטמאין אדם וכלים:

למעלה מהן זובו של זב וכו' משום דהנך דחשיב ואזיל מטמאין בכל שהן במגע ובמשא, ובועל נדה אין מטמא עד שישא את כולו, משום הכי קתני למעלה מהן, כלומר דהנך דחשיב הן למעלה מבועל נדה, לפי שהן מטמאין בכל שהן מה שאין כן בבועל נדה:

שהם מטמאין במגע ובמשא. ששוה מגען למשאן, דבין במגע בין במשא מטמאין אדם לטמא בגדים וכלים חוץ מאדם וכלי חרס:

מרכב. התפוס של אוכף קרוי מרכב. שהאוכף עצמו שאדם רוכב עליו טמא משום מושב, והתפוס שלו טמא משום מרכב:

שהוא מטמא תחת אבן מסמא. אבן גדולה וכבדה. כדכתיב (דניאל ו' י"ח) והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא. ואם היתה אבן גדולה ע"ג התפוס של מרכב והזב תופס בה, אע"פ שאין כובדו של זב ניכר על המרכב, נטמא התפוס שתחת האבן משום מרכב:

למעלה מן המרכב משכב. דבאבן מסמא מטמא משכב כמו מרכב, ועוד חמור ממנו דשוה מגעו למשאו לטמא אדם לטמא בגדים. מגעו בהדיא כתיב ביה (ויקרא ט"ו:ה') ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו. ומשאו, דלאחר שהזכיר. הכתוב דין מגע המשכב ודין מגע של מרכב נאמר והנושא אותם יכבס בגדיו, אלמא במשכב בין מגע בין משא טעונים כבוס בגדים, אבל במרכב חילק הכתוב בין מגע למשא דכתיב (שם) וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא, ואילו יכבס בגדיו לא כתיב:

ואין משכב עושה משכב. דכתיב (שם) כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא, זב עושה משכב ואין משכב עושה משכב. והילכך אם נגע משכב הזב בכלים אינם אלא ראשון לטומאה. נמצא זב למעלה ממשכב:

ד **שהיא מטמאה את בועלה.** טומאת שבעה. דגבי נדה כתיב (שם) ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים, וכתיב נמי גבי זבה (שם) כימי נדתה תהיה טמאה היא, ודרשינן תהיה טמאה, לרבות את בועלה. היא, היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמא את מה שבועל טומאת שבעה, אלא טומאת מגע ומשא:

למעלה מן הזבה מצורע. דמצורע עושה משכב ומושב כזבה, וחמור ממנה שהוא מטמא בביאה. כשבא אל הבית טמא כל מה שבבית ואע"פ שלא נגע, דכתיב (שם י"ג) מחוץ למחנה מושבו, מלמד שמושבו טמא. מכאן אמרו מצורע שיושב תחת האילן וטהור עובר נטמא הטהור. ואם טהור יושב תחת האילן ומצורע עובר, לא נטמא הטהור. וכן בבגד המנוגע ובאבן המנוגעת. ודוקא מצורע בימי חלוטו, אבל בימי ספרו דהיינו לאחר תגלחת וצפורים אינו מטמא בביאה ואינו מטמא במשכב ומושב:

למעלה מן המצורע עצם כשעורה שהוא ממא טומאת שבעה. דכתיב (במדבר ל"א:כ"ד) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם, כל הטומאות שאתם מיטמאין במת לא יהיו פחותים משבעה. ואע"ג דמצורע חמור מעצם כשעורה, דמצורע מטמא כל אשר באוהל כשבא אל האוהל, ועצם כשעורה אינו מטמא באוהל, מ"מ במעלה זו מיהא עצם כשעורה חמור שמטמא טומאת שבעה. וכן כל הני למעלה למעלה דחשיב לאו לכל מילי קאמר דחמור בשני מן הראשון, דהרבה מהן יש שיש חומרא בראשון שאינה בשני, אלא לאותה מעלה שהוא מונה בלבד קאמר שהשני חמור:

חמור מכולם מת. יש מהן חמורים ממת, שזב וזבה עושים משכב ומושב ומטמאין באבן מסמא, ומת אינו עושה משכב ומושב ואינו מטמא באבן מסמא, ומכל מקום במעלה זו מת חמור מכולן שמטמא באוהל. ומה שמצורע מטמא בביאה אין טומאתו כטומאת אוהל, דאם הכניס ידו לבית המנוגע, טהור, ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו, טהור, דביאה במקצת לאו שמה ביאה. ואפילו מחיצה מצלת בבית שהמצורע שם, כדתנן בנגעים סוף פרק י"ג נכנס לבית הכנסת עושים לו מחיצה גבוה עשרה טפחים, נכנס ראשון ויוצא אחרון. וכל כהאי גוונא במת מטמא באוהל. אי נמי יש חילוק בין מצורע יושב למצורע עובר כדפרישנא לעיל, מה שאין כן במת:

ה **עשר טומאות פורשות מן האדם.** עשר מעלות זו למעלה מזו יש בטומאות הפורשות מן האדם:

מחוסר כפורים. כגון מצורע מוחלט, וזב בעל שלש ראיות, וזבה, ויולדת, שטבלו והעריב שמשן, אסורין לאכול קדשים עד שיביאו כפרתן. ומותרין בתרומה:

חזר להיות טבול יום. טמא שטבל ולא העריב שמשו:

אסור בקודש ובתרומה. ופוסל אותם אם נגע בהן:

חזר להיות בעל קרי. שיצא ממנו שכבת זרע ולא טבל:

חזר להיות בועל נדה. והא דלא תני חזר להיות טמא מת שהוא חמור מבעל קרי, דטמא מת אב הטומאה ובעל קרי אינו אלא ראשון, והדר לתני חזר

להיות בועל נדה דחמור מטמא מת שמטמא משכב התחתון כעליון. משום דהנך עשר טומאות פורשות מן האדם, וזו טומאת מגע היא:

משכב תחתון כעליון. משכב התחתון של בועל נדה כעליונו של זב, מה עליונו של זב טמא לטמא אוכלים ומשקין אבל לא אדם וכלים, אף תחתונו של בועל נדה טמא לטמא אוכלים ומשקין לא אדם וכלים:

שרואה שתי ראיות מטמא משכב ומושב. וצריך לספור שבעה נקיים. דהכי תנן פרק קמא דמגילה (משנה ג׳) אין בין זב הרואה שתי ראיות לזב שראה שלש ראיות אלא קרבן:

וצריך ביאת מים חיים. דכתיב בזב (ויקרא ט״ו:י״ג) ורחץ בשרו במים חיים, אבל שאר כל הטמאים סגי להו במי מקוה:

חייב בקרבן. האמור בפרשת מצורע גבי זב. וכל זמן שלא הביא קרבן הוי מחוסר כפורים:

מצורע מוסגר. שמסגירו הכהן שבעת ימים לראות אם יוולדו בו סימני טומאה:

מטמא בביאה. אם בא אל הבית נטמא כל אשר בבית:

ופטור מן הפריעה ומן הפרימה. דלא אמרה תורה בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע. אלא במצורע מוחלט:

ומן התגלחת ומן הצפרים. דמוחלט שנתרפא מביא צפרים ומגלח את כל שערו, ומוסגר לא:

שאין עליו בשר כראוי. כדמפרש בסיפא כדי להעלות ארוכה:

מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באוהל. דבמגע כתיב (במדבר י״ט:י״ח) [ועל] הנוגע בעצם, משמע בין יש בו בשר כראוי בין אין בו בשר כראוי. ובטומאת אוהל כתיב, או בעצם אדם או בקבר, ועצם אדם משמע עד שיהיה בו בשר וגידים ועצמות:

במקום אחד כדי להקיפו בחוט ערב. שאם יחתוך הבשר שעל האבר לחוטים שיש בעביין כחוט ערב, שהוא יותר עב מחוט השתי כפלים, ויהיה בהן כדי להקיף את האבר, בידוע דבהכי הוא מעלה ארוכה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ו **עשר קדושות הן.** איידי דאיירי לעיל במעלות של טומאות זו למעלה מזו, תנא נמי הכא מעלות של קדושות זו למעלה מזו:

שמביאין ממנה העומר. דכתיב (ויקרא כ״ג) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, קצירה ולא קציר חוצה לארץ:

והבכורים. דכתיב (דברים כ״ו:ב׳) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך:

ושתי הלחם. דכתיב (ויקרא כ״ג:י״ז) ממושבותיכם תביאו לחם:

ז **עיירות המוקפות חומה.** מימות יהושע בן נון. דבמצורע כתיב (שם י״ג) מחוץ למחנה מושבו, חוץ למחנה ישראל. וכשכבש יהושע את הארץ קידש העיירות שהיו מוקפות חומה בימיו שיהיו כמחנה ישראל להשתלח משם מצורעים:

ומסבבים לתוכן מת. מותר לנושאו בעיר ממקום למקום עד מקום שירצו טובי העיר לקוברו שם:

יצא. המת מן העיר:

אין מחזירים אותו. בעיר לקברו שם ואפילו רצו טובי העיר. דכיון דיצאה טומאה מן העיר אין מכניסין אותה בתוכה:

ח **לפנים מן החומה.** מחומת ירושלים:

שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. דכתיב (דברים י״ב:ה׳-ו׳) ובאת שמה והבאתם שמה וגו׳ וכתיב (שם) לא תוכל לאכול בשעריך וגו׳:

הר הבית. חמש מאות אמה על חמש מאות אמה היה, ובו היה בית המקדש בנוי, ומשם מתחיל מחנה לויה ושיעורו עד שער ניקנור, משער ניקנור ולפנים מחנה שכינה, ומהר הבית ולחוץ עד חומת ירושלים מחנה ישראל:

שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם. דכתיב (במדבר ה׳:ב׳) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, שומע אני ששלשתן יוצאים למקום אחד, תלמוד לומר במצורע בדד ישב, אלמא אינו משולח למקום שזב וטמא מת משולחים, ומה מצורע שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו דכתיב (ויקרא י״ג:מ״ו) מחוץ למחנה מושבו, לפיכך משולח חוץ לירושלים, אף זבים וזבות נדות ויולדות שטומאתן חמורה מטומאת מת, שעושות משכב ומושב ומטמאות באבן מסמא מה שאין כן בטומאת מת, חמור שילוחן משילוח חבירן. נמצאת אומר, מצורע משולח חוץ לירושלים שהיא כנגד מחנה ישראל, וזבים וזבות נדות ויולדות משולחות מהר הבית, שהוא מחנה לויה, ומותרות בירושלים. טמא מת ואפילו מת עצמו מותר בהר הבית ומשולח משער ניקנור ולפנים, שהוא מחנה שכינה:

החיל. לפנים מחומת הר הבית היה כותל גבוה עשרה טפחים והוא נקרא סורג, ולפנים ממנו החיל עשר אמות:

שאין נכרים וטמאי מתים נכנסים לשם. אע״ג דרבנן גזור על הנכרים שיהיו כזבים לכל דבריהם, לענין שילוח מחנות לא גזור עלייהו אלא כטמאי מתים. והאי דטמאי מתים אין נכנסים מן החיל ולפנים, היינו מדרבנן. דמדאורייתא אפילו בעזרת נשים שרו, שכל זה מחנה לויה עד עזרת ישראל ששם שער

ניקנור:

עזרת נשים. לפנים מן החיל היתה אורך מאה ושלשים וחמש על רוחב מאה ושלשים וחמש:

שאין טבול יום נכנס לשם. יהושפט ובית דינו גזרו על טבול יום שלא יכנס לעזרת נשים. דכתיב (דברי הימים ב כ׳:ה׳-ו׳) ויעמוד יהושפט בקהל יהודה וגו׳ לפני החצר החדשה, ואמרו בגמרא מאי החצר החדשה, שחידשו בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס במחנה לויה, ולא בכל מחנה לויה גזרו אלא בעזרת נשים בלבד. וגזרו על טבול יום ולא גזרו על מחוסר כפורים, לפי שטבול יום אסור בתרומה ומחוסר כפורים מותר בתרומה, וכל שטומאתו חמורה מחברו חמור שילוחו משילוח חברו:

עזרת ישראל. לפנים מעזרת נשים היתה, אורך מאה ושלשים וחמש על רוחב אחת עשרה. וכן עזרת כהנים היתה אורך קל״ה על רוחב אחת עשרה, וראשי פספסין היו מבדילים בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים:

שאין מחוסר כפורים נכנס לשם. הוא הדין דהוה מצי למתני שאין טהור נכנס לשם עד שיטבול, דהכי תנן בפרק אמר להן הממונה [ל.], אין אדם טהור נכנס לעזרה עד שיטבול:

וחייבין עליה חטאת. הטמאים שנכנסו שם בשגגה:

לסמיכה. לסמוך ידו על ראש קרבנו. ואי אפשר אלא בבעלים, דכתיב וסמך את ידו, ולא יד שלוחו:

לשחיטה. שהשחיטה כשרה בזר. ואע״פ שאפשר בכהנים, ואפשר נמי לזר לשחוט בעזרת ישראל, אפ״ה לא אסרו לישראל ליכנס בעזרת כהנים לשחוט הקרבן:

ולתנופה. דכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף:

ט **בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין פרועי ראש ובעלי מומין נכנסים לשם.** בגמרא בהקומץ רבה [דף כ״ז] מוכיח דכל הני מעלות דתני השתא כגון הנכנס לעזרת כהנים שלא לצורך וכן בעלי מומין ופרועי ראש שנכנסו בין האולם ולמזבח, כולהו מעלות דרבנן הן. וכך קבלתיה מרבותי. אבל רמב״ם סבירא ליה דכולהו מדאורייתא, בעלי מומין דכתיב (ויקרא כ״א:י״ח) כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. ופרועי ראש, דאמר רחמנא לאהרן ולבניו שהיו במשכן (שם י׳) ראשיכם אל תפרעו. ואע״פ שלשון התוספתא מסייע לדברי הרמב״ם, קבלת רבותי נראית לי עיקר. והאי דלא חשיב תנא קמא שתויי יין ושלא רחוץ ידים ורגלים בהדי בעלי מומים ופרועי ראש כדחשיב להו רבי יוסי בסיפא, משום דבעלי מומין ופרועי ראש פסולן בגופן, הלכך שילוחן חמור, אבל שתויי יין ושלא רחוץ ידים ורגלים פסולן מחמת דבר אחר הלכך לא החמיר בשילוחן כל כך:

אלא כהן גדול ביום הכפורים. דכתיב (שם ט״ז) ואל יבוא בכל עת אל הקודש בזאת יבוא וכו׳:

בשעת העבודה. ארבע פעמים נכנס שם, אחת להקטיר קטורת, שניה להזות מדם הפר, שלישית להזות מדם השעיר, רביעית להוציא הכף והמחתה ואם נכנס חמש פעמים חייב מיתה:

ופורשין בין האולם ולמזבח בשעת הקטרה. בין בשעה שמקטירים קטורת במזבח הזהב שבהיכל, בין בשעה שכהן גדול מקטיר קטורת לפני ולפנים, כל העם פורשים מבין האולם ולמזבח ואין צריך לומר מן ההיכל. ותנא קמא פליג אדרבי יוסי וסבר דבשעה שמקטירין קטורת בהיכל הוא דפרשי מבין האולם ולמזבח, אבל כשמקטיר קטורת לפני ולפנים אין העם פורשים אלא מן ההיכל בלבד ולא מבין האולם ולמזבח. והלכה כת״ק. ועשר קדושות דתנן במתניתין והנך אחד עשר נינהו, פירשו הגאונים דארץ ישראל אינה ממנין הקדושות, לפי שבשאר קדושות יש בהן כבוד למקום שמונעים ממנו קצת טומאות או שמונעים מקצת בני אדם ליכנס אליו, ואין בסתם ארץ ישראל קדושה זו. והבאת בכורים ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים אינם כקדושות הללו. ואית דמפרשי דתנא קמא דחשיב עשר קדושות ר׳ יוסי היא, דאית ליה דבין האולם ולמזבח שוה להיכל בחמשה דברים, ולדידיה לא הוו אלא עשר:

פרק ב

א **כלי עץ כלי עור כלי עצם.** בפרשת מטות כתיב וכל בגד וכל בלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו, ומרבינן מוכל מעשה עזים לרבות דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים, דהיינו כלי עצם, ואיתקש לכלי עור וכלי עץ. ובפרשת שמיני איתקוש כלי עור וכלי עץ לשק, דכתיב מכל כלי עץ או בגד או עור או שק. הלכך פשוטיהן טהורים, דבעינן דומיא דשק דמיטלטל מלא וריקן. וכלי חרס אע״ג דפשוטיהן טהורים לא מצי למתני בהדי הנך, משום דכל הני טהורים כשאין להם בית קבול אע״פ שיש להן תוך, כגון חבית של עץ שאין לה שולים ומפולשת מעבר אל עבר טהורה, ובכלי חרס כהאי גוונא טמא, משום דבתוכו תלה רחמנא והרי יש לו תוך אע״פ שאין לו בית קבול. ופשוטיהן טהורים דתנן הכא, היינו מדאורייתא, אבל

חכמים גזרו טומאה על פשוטי כלי עץ ועור ועצם, כדמוכח בגמרא בבא בתרא [דף סו]. ומדאורייתא נמי אינן טהורים אלא מטומאת מת או טומאת שרץ, אבל טמאים טומאת משכב ומושב אם הן ראויין למשכב ומושב:

וכלי זכוכית. רבנן גזרו עליהן טומאה, הואיל ותחלת ברייתן מן החול הוו ככלי חרס, וחמירי מכלי חרס שאינו מקבל טומאה מגבו, וכלי זכוכית מטמאין מגבן הואיל ונראה תוכן כברן. ופשוטיהן של כלי זכוכית טהורים אפילו מדרבנן, דעבדו רבנן היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים:

מקבלין טומאה מכאן ולהבא. אבל לא חזרו לטומאתן ישנה, דלא גזור רבנן שאם עשה מהם כלים חזרו לטומאתן ישנה אלא בכלי מתכות בלבד:

כלי נתר. כלים העשויין מאדמה שחופרים ממנה צריף. אלומ"י בלע"ז:

מיטמאין ומטמאין באויר. אם נתלית טומאה באויר הכלי, נטמא הכלי. חזר ותלה אוכלים באוירן, מטמאין את האוכלים אע"פ שלא נגעו, דכתיב (ויקרא י"א:ל"ג) כל אשר בתוכו יטמא. ואפילו מלא חרדל שאינו נוגע בדפנות הכלי:

ומיטמאין מאחוריהן. כלים שחקק בית מושבם מבחוץ כדרך שעושים לכוסות של כסף, ופעמים כופין אותן על פיהן ומשתמשין בבית קיבול שבאחוריהן. אם נגעה טומאה באותו בית קיבול, נטמא הכלי חרס. ומדלא ערבינהו ותנינהו, מיטמאין ומטמאין מאויריהן ואחוריהן, שמע מינה דאין מיטמא מאויר אחוריו, דלא חשיב תוך של אחוריו תוך גמור דאורייתא ליטמא מאוירו, אבל מיטמא אם נגעה טומאה באותו חקק של אחוריו:

ואין מיטמאין מגביהן. דכתיב (שם) וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, מתוכו הוא מיטמא ואינו מיטמא מגבו. ושאר כל הכלים חוץ מכלי חרס וכלי נתר אין מיטמאין מאוירן עד שתגע הטומאה בעצמו של כלי, וכשנגעה הטומאה בעצמו של כלי בין מגבו בין מתוכו טמא. והיינו דתנן בפ"ק דחולין, הטהור בכלי חרס טמא בכל הכלים, הטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס:

ושבירתן היא טהרתן. וכולהו כלים נמי שבירתן היא טהרתן. אלא כלי חרס וכלי נתר שבירתן בלבד מטהרתן, שאין להם טהרה בטבילה אלא בשבירה בלבד:

ב **הדקין שבכלי חרס.** כלי חרס הדקין וקטנים, בין שהן עצמן אינן מחזיקין אלא כדי סיכת קטן, בין שנשברו ונשארו קרקרותיהן, פירוש, כמו קרקעותיהן דהיינו שולים שכלפי הקרקע, או נשארו דפנותיהן ויכולים לבדן לישב בלא סמיכה, עדיין כלים הן. ואם מחזיקין שמן כדי סיכת קטן, כלומר כדי סיכת אצבע קטנה של קטן בן יומו, טמאין. והכי מפורש במסכת שבת, סיכת קטן, אבר קטן של קטן בן יומו:

עד לוג. שיעור זה של סיכת קטן, לשברי כלי שלא היה מתחלתו אלא לוג. דאם היה תחלתו יותר מלוג, בעינן שיעור גדול לשבריו יותר מכדי סיכת קטן:

מלוג ועד סאה. כלי שהיה מתחלתו מחזיק מלוג ויותר מלוג עד סאה, שיעור שבריו ברביעית הלוג. וליתר מסאה עד סאתים, שיעור שבריו בחצי לוג. וכן כולם:

אני איני נותן בהם מדה. לפי גודל הכלי וקטנו, אלא לפי המקומות שרגילין לעשותן ולפי צורת הכלים:

אלא הדקין שבכלי חרס וכו' שאין להם צורת קדירות והם קטנים ביותר, שיעור שבריהן כדי סיכת קטן. ומשהגיעו להיות כתבנית קדרות קטנות, שיעורן ברביעית:

חביות לודיות. חביות שנעשות בלוד:

לחמיות. שנעשות בבית לחם. והן גדולות מאותן שנעשות בלוד:

חצבים גדולים. כדות גדולות כל מה שאפשר:

הפכין הגלילים. שנעשים בארץ הגליל:

והחביונות. חביות קטנות. והיינו דקין שבכלי חרס:

ואין להן דפנות. דדוקא השולים טמאות אם נשאר בהן כדי סיכת קטן, אבל הדפנות טהורות. והלכה כר"ע:

ג **הטהורים שבכלי חרס.** פשוטי כלי חרס שהן טהורים, דכתיב בהו (ויקרא י"א:ל"ג) אשר יפול מהם אל תוכו, את שיש לו תוך טמא את שאין לו תוך טהור:

טבלה שאין לה לזבז. לוח חלק שאין לו שפה סביב:

ומחתה. שחותים בה גחלים:

פרוצה. שאין לה דפנות:

אבוב של קלאים. כלי חרס שקולים בו קטניות על גבי האש. ופשוט הוא בלא בית קיבול, ומנוקב ככברה בשוליו כדי שתהא האור שולטת בו:

קלאים. כמו קלוי באש:

וסילונות. מרזבות:

אף על פי כפופין. אף על פי שכפופין משני צדיהן. והוא שלא חקק בהן בית קיבול צרורות:

כבכב. כלי שמכסים בו סלים של פת. ויש גורסין כפכף. שכופין אותו על גבי הסל. ואפילו יש לו בית קיבול, טהור. שכל המשמש כפוי בכלי חרס, טהור:

והטפי. הוא כלי חרס שיש לו בית קיבול ומקבל טומאה, דהכי מוכח לקמן באידך פרקא. והאי דטהור הכא, משום דהתקינו לענבים ועשה בו שינוי, מוכיח דלכסות בו ענבים קא בעי ליה ולא נעשה לקבלה:

חבית של שייטין. כמין חבית חלולה, וסתומה היא ואין לה פה, כדי שלא תהא נשקעת במים. ונשענים עליה ולמדין לשוט בה. ואע״פ שיש לה בית קיבול, אינה עשויה לקבלה. וכל שאינו עשוי לקבלה אע״פ שיש לו בית קיבול אינו מקבל טומאה:

וחבית דפונה בשולי המחץ. מחץ הוא כלי גדול של חרס, וכעין חבית עשוי לו בשוליו שאדם משים ידו לתוכה כשרוצה להגביה המחץ. ולפי שלא נעשית חבית זו לקבלה, אינה מקבלת טומאה:

דפונה. טמונה:

והמטה והכסא והספסל. כל אלו אין עשויין לקבלה:

והספינה. אע״פ שעשויה לקבלה ואפילו היא של חרס, טהורה. ובמסכת שבת ילפינן לה דכתיב (משלי ל׳:י״ט) דרך אניה בלב ים, ופשיטא דאניה בים היא, אלא לומר לך מה ים טהור אף אניה טהורה:

כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים. חכמים גזרו על משקין טמאין שיטמאו כלים, ואע״פ שלא נטמאו המשקין אלא מחמת שרץ דהשתא הן ראשון לטומאה, מטמאים כלים מדברי סופרים ואם נגעו באחורי הכלי נטמאו אחוריו ולא נטמא תוכו. והשתא קמ״ל דאין טומאת אחוריים נוהגת אלא בכלי חרס שיש לו תוך. אבל כל שאין לו תוך אין לו טומאת אחוריים, ואם נגעו משקין טמאים מאחוריו לא נטמאו אחורי הכלי:

ד **פנס.** כמין עששית של חרס עשויה נקבים בדפנותיה שמהן האורה יוצאת, ומניחים הנר בתוכה שלא יכבנה הרוח:

שאין לו. בית קיבול שמן. אע״פ שיש לו בית קיבול נר:

טהור. שבית קיבול נר אין לו תוך, אלא הנר מונח עליו:

מגופת היוצרים. כעין אבנים של חרס שהיוצרים עושים הכלים עליהן:

את שהוא פותח בה. כלומר המגופה שהיוצר משליך עליה הטיט ומפתח עליה בידיו צורת הכלי:

טהורה. לפי שאין לה שפה סביב ואין כאן תוך:

ושהוא גומר בה. והמגופה שמעמיד עליה הכלי לאחר שנגמרה צורתו יש לו תוך, ולכך היא טמאה. ורבותי פירשו, שיש כלי ליוצרים שנקרא מגופה ויש מהן שפתחיהן צר ויש שפתחיהן רחב, את שהוא פותח בה כלומר שעתיד להרחיב פתחה, טהורה, שעדיין לא נגמרה מלאכתה והויא כגולמי כלי חרס. ושהוא גומר בה, שמניחה כך בפתח צר, טמאה. ומתניתין רבי מאיר היא דאמר כלי חרס מאימתי מקבלים טומאה משעה שנגמרה מלאכתן. ולא כרבנן דאמרי משיצרפו בכבשן. ופירוש ראשון נראה לי עיקר:

משפך. כלי שנותנין על פי חבית או על פי הנוד כשרוצין למלאותו יין או שמן:

ושל רוכלין. שהוא קטן ועשוי להכניס שמן לפכין קטנים, ומחזיק לוג או שני לוגים והרוכל מניח אצבעו מתחתיו כנגד הנקב ומודד בו שמן, ומסיר אצבעו והשמן יורד לכליו של לוקח. ועשוי לקבלה הוא ומקבל טומאה:

רבי עקיבא אומר מפני שהוא מטהו על צדו. כלומר אפילו אינו של מדה, משפך של רוכלים לעולם [מיטמא], מפני שמטהו על צדו לקבל בו מעט כדי שיריח בו הלוקח, ונמצא עשוי לקבלה. והלכה כרבי עקיבא:

ה **כיסוי כדי יין וכו׳** וכל המשמש כיסוי בכלי חרס, טהור, דתוכו כתיב, והאי לאו תוך דידיה הוא:

וכסוי חביות נייריות. על שם מקומן. ולרבותא נקטינהו, מפני שהיה לכיסוי חביות שלהן בית קיבול. ואית דגרסי והניירות, כלומר, הניירות שמכסים בהן פי הצלוחית:

הלפס. כמו אלפס. מחבת גדולה שמבשלים בה בשר וירק, ועושים לה כסוי של חרס. וכשהוא נקוב אינו ראוי לכלום, ואפילו אינו נקוב ויש לו חידוד

אין יכול לישב מפני החידוד, אבל כשאינו נקוב ואף אין לו חידוד, טמא, שראוי להפכו ולהושיבו, ואשה נותנת בתוכו ירק לסננו להמצות ממנו המים:

הרונקי. הירקות לאחר שנתבשלו ודבוקים זה בזה ונעשים גוף אחד נקראים רונקי. והיא מלה יונית:

ו **גסטרא.** שבר כלי חרס. ודבר שנחלק לשנים קרוי גסטרא. ולשון גסטרא, גיסי תרי:

שנמצאת בכבשן. ולא ידעינן אם נשבר קודם שנצרף בכבשן ובשעה שנגמרה מלאכתו לא היה תורת כלי עליו ותו לא מטמא משום גסטרא, או אחר כך נשבר ומטמא. וכיצד מבררים את הדבר, רואין אם היו שבריה שוין ותוכה מאדים, בידוע שנגמרה מלאכתה ואח״כ נשברה, ומטמאה, דעביד לקיבול, שדרך לתת גסטרא תחת החבית לקבל המשקה הנוטף ממנה:

טיטרוס. כלי שהוא מנוקב מלמטה נקבים הרבה דקים כמלוא נקב מחט ומלמעלה נקב אחד כמלוא כוש, דהיינו פלך שהנשים טוות בו, וכשממלאים אותו מים ואדם משים אצבעו בנקב מלמעלה שלא ישלוט בו הרוח אין טפה אחת יוצאת מן הנקבים דקים שלמטה, וכשמסיר אצבעו המים יוצאים:

ר׳ אליעזר בר צדוק מטהר. לפי שנקוב בכונס משקה:

ורבי יוסי מטמא. שכך הוא דרך תשמישו, וחשיב בית קיבול הואיל והמים עומדים על ידי הנחת אצבע, ואפילו בלא הנחת אצבע אין המים יוצאים אלא כמוציא פרוטות מעט מעט טפה אחר טפה, ומשום הכי לא חשיב נקוב ככונס משקה ליטהר בכך. והלכה כר׳ יוסי:

ז **טבלא שיש לה לזבז ומחתה שלימה.** שיש לה דפנות, טמאים, שיש להן בית קיבול. ומרישא דהטהורים שבכלי חרס הוה שמעינן דהנך טמאים, אלא אורחיה דתנא הכי, כדתנן בפרק ואלו טריפות [דף מ״ג] ואלו כשרות, והכי איכא טובא במשנה:

טבלא. של חרס:

שהיא מלאה קערות. שהיא עשויה קערות קערות, והקערות הן מגופה ומחוברין בה:

ואם יש לה לזבז עודף. אם שפת הטבלא סביב עודף ועולה למעלה יותר מפיהן של קערות:

נטמאה אחת מהן נטמאו כולן. דכשנכנס השרץ בפי הקערה כבר נכנס באויר הלזבז העודף סביב, ונטמאת כל הטבלא, דכלי חרס מטמא מאוירו, וכשנטמאת הטבלא כולה נטמאו כל הקערות שהן מגופה:

בית התבלין. כלי חרס עשוי רבועים רבועים, לתת בכל רבוע ורבוע מין אחד של תבלין ולא יתערבו זה בזה:

קלמרים המתואמות. כלי עשוי לתת בתוכו הדיו והקולמוס והכלים הצריכים לסופר. ועשוי גם הוא רבועים רבועים תאומים, ובארצנו מהם הרבה, וקורים להם בלע״ז קלמר״י:

בית תבלין של עץ. שעשוי גם הוא רבועים רבועים ואין לו לזבז עודף:

שנטמא אחד מהן במשקה. דרבנן גזרו על המשקים הבאים מחמת שרץ לטמא כלים, גזירה משום משקה זב וזבה, שהם מטמאים כלים דאורייתא. ודוקא כשנטמא במשקה לא נטמא חברו, שכלי שנטמאו אחוריו במשקים לא נטמא תוכו, הלכך כשנטמא אחד מהן במשקין הוי דופן של הטמא אחוריו של חברו ולא נטמא חברו. אבל בטומאת שרץ דאורייתא דכל היכא דנגע בכלי עץ בין מאחוריו בין מתוכו נטמא כולו, אם נטמא אחד מהן נטמא חברו, שהטומאה נוגעת בו מאחוריו. ובכלי חרס דאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, אפילו בטומאת שרץ אם נטמא אחד מהן לא נטמא חבירו, דתוכו של זה נעשה גב לחבירו, וכלי חרס אין מיטמא מגבו. אבל כלי עץ מיטמא מגבו בטומאת שרץ, אבל לא בטומאת משקין להיות נטמא כולו:

חולקים את עביו. דופן עב ורחב שבין שני הרבועים, רמינן פלגא להאי גיסא ופלגא להאי גיסא בטומאת משקים דרבנן, וחצי עובי הדופן שלצד הטהור טהור. ואין הלכה כר׳ יוחנן בן נורי:

ח **הלפיד.** כעין קערה של חרס מחודדת מלמטה ותוחבים חידודה בראש קונדס, ובתוך אותה קערה נותנים חתיכות בגד ושמן ועטרן ומדליקין ומגביהין למעלה והיא מאירה למרחוק. ומפני שהיא מחודדת ואינה יכולה לעמוד בפני עצמה סלקא דעתך אמינא שלא תיטמא, קמ״ל. דהואיל ומקום מושבה מתוקן ומיוחד להושיבה בראש הקונדס הרי זו מיטמאה:

ובית שקעו של נר. כלי חרס עשוי להיות הנר יושב ומשוקע בו:

מטמא באויר. דחשיב כתוך לטמא באויר, אף על פי שאין כל הנר משוקע בו כי אם מעט ממנו:

המסרק של צרצור. כלי חרס שעושים על פיו שבכה כמין מכבר מעשה רשת והמערה ממנו מטיל המים ממקומות הרבה, ורוב הכלים ששותין בהם מים בארץ ישמעאל עשויים כך, וסביב אותה שבכה בולטים שינים כשיני המסרק, שעושים אותן לנוי. ואם נתלה שרץ באויר אותן שינים פליגי בה רבי אליעזר ורבנן אי חשיב תוך כלי חרס אי לא. והלכה כחכמים דחשבי לה תוך ומטמאין:

פרק ג

א **שיעור כלי חרס ליטהר.** דתו לא מקבל טומאה, ואם היה טמא טהור כאילו נשבר כולו, דתו לא חזי למילתיה ולא חשוב תוך דידיה. אפילו היתה חבית זו מיוחדת לגרוגרות ולאגוזים, וניקבה במוציא זית, טהורה, כל זמן שלא חזר ויחדה אח״כ לקבל בה רמונים וכיוצא בהן, אבל חזר ויחדה לקבל בה רמונים, טמאה עד שתנקב במוציא רמון, ומשניקבה במוציא רמון שוב אינה מקבלת טומאה:

שיעורו במשקין. בנקב שכשמשימין הכלי על גבי משקין נכנסין המשקין דרך אותו נקב לתוך הכלי, והוא נקב גדול ממוציא משקה:

לכך ולכך. כגון קדרה שמבשלים בה בשר. אע״פ שאין מניחין בה אוכל בלא משקה, ולמשקה לא חזיא שהרי ניקבה בכונס משקה, אפילו הכי אזלינן בה לחומרא, ואינה טהורה עד שתנקב במוציא זיתים:

ב **חבית שיעורה בגרוגרות.** רגילים היו להניח גרוגרות בחבית:

רבי מאיר אומר בזיתים. כסתם מתניתין דלעיל. והוי סתם ואחר כך מחלוקת ואין הלכה כסתם. והלכה כרבי יהודה:

הלפס והקדירה שיעורן בזיתים. להחמיר. כדפרישנא לעיל:

הפך והטפי. כלי שמן הן. אלא שהטפי פיו צר מאד, לכך נקרא טפי שאין יורד ממנו אלא טפין טפין. וטפי דתנן בפרקין דלעיל שהוא טהור, היינו כשהתקינו לכסות בו סל של ענבים כדפרישנא לעיל:

בשמן. היינו כונס משקה של שמן. ואין שיעורו שוה למים, דשל שמן דק שהרי כלי שמחזיק מים או יין אינו מחזיק שמן:

הצרצור. כלי עשוי לשתות בו מים ועל פיו שבכה כמעשה רשת שלא יכנס לתוכו דבר רע ויטנפו המשקין:

שלשתן. הפך והטפי והצרצור, שיעורן בנקב מוציא זרעונים, כגון האפונים. דסבר רבי שמעון דלזרעונים נמי עבידי, והוו כמו העשוי לכך ולכך דלעיל דמטילין אותו לחומרו. ואין הלכה כרבי שמעון:

נר שיעורו בשמן. בכונס משקה של שמן. דסתם נר לשמן עביד:

רבי שמעון אומר בפרוטה קטנה. דסבר עביד נמי לאנוחי ביה פרוטות, ומטילין אותו לחומרו. ואין הלכה כרבי שמעון:

נר שנטל פיו. בטל שם נר ממנו:

ושל אדמה. אינו מקבל טומאה כל זמן שלא נצרף בכבשן. ואע״פ שהוסק פי הנר בפתילה הדולקת, לא חשיב בכך כאילו נצרף בכבשן, וטהור:

ג **חבית שניקבה.** במוציא זית, וטהרה, כשחזר ועשאה בזפת, מקבלת טומאה מכאן ולהבא:

חזרה ונשברה. לשברים הרבה. ואותו השבר שיש בו הזפת מחזיק רביעית ויושב שלא מסומך, טמא. ובחבית המחזקת מלוג ועד סאה עסקינן, כדתנן בפרקין דלעיל מלוג ועד סאה ברביעית. ואע״פ שאין סתימה מועלת לנקב הבא לאחר שבירה, שאני הך סתימה שנעשית קודם שבטל שם כלי ממנה. דחבית שניקבה שם חבית עליה אע״פ שטהרה, אבל חרס הפורש מן החבית בטל שם כלי מעליו אע״פ שלא ניקב, לפיכך אין מועלת סתימה בנקב שלו:

ד **חבית שנתרועעה.** כמו כותל רעוע. שלא נפלו חרסיה אבל היא רעועה כל כך שאם יטלטלוה וחצי קב גרוגרות בתוכה תשבר לגמרי. וטהורה היא כדאמרינן לקמן באידך פרקין [מ״ב]:

וטפלה. שטח פניה:

בגללים. כדי שלא יפלו החרסים:

נשברה. שנפלו החרסים ודיבק השברים בקולן של סופרים. או שהביא חרסים ממקום אחר ודבקן ואחר כך טפלן בגללים, טהורה. והוא הדין טפלן בטיט, כל זמן שלא חזר וצרפה בכבשן:

חרס מחזיק רביעית. וכגון שהחרס באה מחבית המחזקת מלוג ועד סאה, דשיעורה ברביעית כדפרישנא לעיל:

כולן מטמאין במגע. דכולן נעשים יד לאותו חרס, ומטמאין משום יד. וכנגדו בלבד מטמא באויר, דאין אויר ליד כלי חרס:

ה **כלי חרס הבריא.** שאינו לא רעוע ולא שבור:

מטמאין. אם נטמא הכלי מאוירו, טמאים אוכלים ומשקים שנגעו בטפילה, מפני שהיא חשובה ככלי עצמו:

הטופל את הבריא טהור. דדוקא הכלי רעוע שצריך לאותה טפילה הוא דחשיבה הטפלה ככלי ונטמאו האוכלים הנוגעים בה כשהכלי טמא, אבל טפילת הבריא אינה חשובה ככלי. והלכה כחכמים:

וכן בחידוק קרויה. כשם שנחלקו רבי מאיר ורבי שמעון עם חכמים בטפילת הבריא כך נחלקו בחידוק קרויה, והיא דלעת יבשה וחלולה ששואבין בה

מים, ורגילים להדק סביבותיה בעגול של עץ או של ברזל כדי שלא תשבר אם תגוף באבן. דרבי מאיר ורבי שמעון דמטמאין בטפילת הבריא מטמאין אף בזו, ואפילו היתה הקרויה בריאה. וחכמים אומרים אם היתה הקרויה בריאה ואינה צריכה לעוגל זה לא חשיב העוגל כגופה של קרויה, ואם נטמאת הקרויה לא נטמא העוגל:

ו **יבלית.** מין עשב ששמו יבלא. ורגילין לטוח בו הכדות הגדולות שלא יפלטו היין שמזיעין:

פטסין. כדות גדולות. כמו הללו בעלי פטסין דבמסכת ביצה [דף טו.]:

ז **מיחם.** כלי שמחממים בו המים:

בחומר. טיט עב:

חרסית. דק כחרס. ויש מפרשים, כתישת חרסים:

הנוגע בחומר טמא. לפי שהוא נדבק ומתחבר במיחם וחשוב כעצמו של כלי, הלכך אם נטמא המיחם נטמא החומר שסביבו כמותו, והאוכלים הנוגעים בחומר טמאים:

ובחרסית טהור. דחרסית אינו נדבק ומפריך ונפיל, ולא חשיב כעצמו של כלי:

קומקום. יותר גדול ממיחם. ובלע״ז קוראין לו קומקום״ו:

שאינו יכול לקבל את החמין. שהזפת ניתך ונמס במים חמין. ואע״פ שיכול לקבל את הצונן אינו חשוב כלי וטהור:

וכן היה אומר בכלי זפת. כלים העשויין מן הזפת עצמו, שהן טהורין, הואיל ואין יכולין לקבל את החמין כצונן. ורבותי פירשו בכלי זפת, בכלים הזפותים, ומפרש ואזיל כיצד, כלי נחושת שזפתן טהורים. אם היו הכלים טמאים ונגע אדם או אוכלין ומשקין בזפת, טהורים, דאין הזפת חיבור ואינו נחשב כעצמו של כלי:

ואם ליין. ואם זפתן מתחלה לשום בתוכן יין ואין דעתו להשתמש בהן בחמין כלל:

טמאין. דאז הוי הכלי צריך לזפת והוי זפת חיבור:

ח **יותר מצרכה.** כנגד הנקב הוא צורכה, ומה שהוא שלא כנגד הנקב הוי יותר מצרכה, ולא חשיב חיבור, כיון דלא צריך לחבית. ורמב״ם פירש, יותר מצרכה כגון שעשה הסתימה עבה ביותר עד שיוכל להנטל ממנה ותשאר סתומה, ואפילו הכל כנגד הנקב:

זפת שנטפה על החבית. שאינה נקובה:

הנוגע בה. בטיפת הזפת:

טהור. אע״פ שהחבית טמאה. שאין הזפת חיבור לחבית כיון שאין החבית צריכה לה:

שפקקו בזפת. שסתם פי הנקב של המשפך העשוי להכניס ממנו יין לחבית:

רבי אלעזר בן עזריה מטמא. דחשיב ליה סתימה, בין בשל עץ בין בשל חרס:

ור״ע מטמא בשל עץ. מפני שהזפת הוא מינו, שהזפת יוצא מן העץ:

ומטהר בשל חרס. שאינו מינו ולא חשיב חיבור. ולא דמי סתימת פי המשפך לסתימת נקב החבית דחשיב חיבור, לפי שהנקב שבפי המשפך שעשאו היוצר מתחלה חלק הוא ונקלף הזפת ממנו ואינו מתקיים, אבל חבית שניקבה לאחר שהוסקה בכבשן אי אפשר לנקב להיות חלק ושוה ואין הזפת נקלף ממנו אי נמי, נקב שבפי המשפך סופו להסיר סתימתו כשירצה לשפוך יין בחבית, הלכך לא חשיבא סתימה אלא במשפך של עץ לפי שהוא מינו, אבל חבית שניקבה אין סופו להסיר הסתימה:

רבי יוסי מטהר בשניהם. דסתימת פי המשפך לא חשיבא סתימה, והרי הוא כאילו לא נסתם ואין לו בית קבול. והלכה כר״ע:

פרק ד

א **החרס שאינו יכול לעמוד.** כגון חרס הפורש מן החבית ומן הקדירה במקום האוזן, ואינו יכול לעמוד בלא סמיכה מפני כובד האוזן שמכביד ומכריעו, או מפני שהיה בו חידוד שהוא חד בתחתיתו ואינו יכול לשבת שלא מסומך:

נטלה האוזן טהור. דכלי חרס כיון שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם:

ור׳ יהודה מטמא. דלית ליה הך סברא:

או שנחלקה. לארכה כמין שתי עריבות, ואינה יכולה לישב על תחתיה אלא על דפנותיה:

רבי יהודה מטהר. דסבר ר׳ יהודה דהא דתנן הדקים שבכלי חרס יושבים שלא מסומכים שהן טמאים, היינו מן השוליים ולא מן הדפנות, שצריך שיהיה שבר הכלי יושב על שוליו כדרך שיושב כשהוא שלם:

וחכמים מטמאין. דסברי כלים עשויין להושיבן על דפנותיהן לפרקים:

ב **ואינה יכולה להטלטל בחצי קב גרוגרות.** מתוך שהיא רעועה והגרוגרות מכבידים נשברת לגמרי בטלטולה. ולכך שיערו בחצי קב, דהוא שיעור סעודה אחת. דקב גרוגרות הוא שיעור שתי סעודות, כדמוכח בסוף מסכת פאה גבי אין פוחתין לעני בגורן מקב גרוגרות. וכל דלא חזיא לטלטל בה שיעור סעודה אחת כשבורה דמיא:

גיסטרא. כלי חרס שנחלק לשנים. ונעשה גיסי תרי:

שאין שיריים לשיריים. כלי שלם חסים עליו ומשום סדק פורתא לא שדו ליה ומביאין שיריים של כלי דהיינו שבר כלי ומשימין תחתיו, אבל שבר כלי מכי נסדק במוציא משקה משדא שדו ליה, שאין אומרים הבא שבר כלי אחר להניח תחת שבר כלי זה:

ג **כל שניטלו אזניה.** חשובה גיסטרא, ואפילו היא שלימה, הואיל ואין לה אזנים לטלטלה ממקום למקום. ואם נתרועעה, שיעורה כמוציא משקה:

היו בה חדודים. סתם חרס שנשבר יוצאין ממנו חידודים. כמו [איוב מ״א כ״ב] חדודי חרס:

כל המקבל עמה בזיתים. אם אין כזית יוצא בין חידוד לחידוד, חשוב תוך כמו הגסטרא עצמה ומטמא אפילו באויר. אבל אם יוצא זית מבינתים, אינו מטמא באויר. אבל מטמא במגע מטעם יד:

היתה מוטה על צדה. שנחלקה לארכה כמין עריבה ואינה יושבת אלא על דפנותיה ויש לה חידודים:

כל המקבל עמה בזיתים. כדרך שמטמאה כשיושבת על שוליה כך מטמאה יושבת על צדה. וסתם מתניתין כחכמים דלעיל דמטמאין בחבית שנחלקה כמין שני עריבות:

קתדרא. כסא של נשים ההולכות על העגלה:

קורפיות. על שם מקומן. והן כלים חדים שאין יושבים שלא מסומכין:

וקוסים. לשון קשות הנסך. ובסנהדרין הגונב את הקסוא והוא שם לכלי שרת. וקוסין הן מיני כלים ששוליהן חדין וכשמבשלים בהן מניחין אותן על כלי ברזל שקורין טריפיד״י בלע״ז, וכשמורידים אותן סומכין אותן באפר הכירה:

הצידונין. שנעשים בצידון:

ד **שפיות.** מלשון שפה. שיש לו שלש שפתות לפיו, ואויר בינתים בין שפה לשפה:

הפנימית עודפת הכל טהור. כל מה שהוא חוץ ממנה נחשב כגבו של כלי ואין כלי חרס מיטמא מגבו. אבל מה שבתוך הפנימית טמא:

החיצונה עודפת הכל טמא. דהוי חוצה לה כגבו של כלי ולפנים ממנה חשוב תוך. וכן אם אמצעית גבוהה, ממנה ולחוץ חשוב גב ולפנים חשוב תוך, שהכלי מתמלא עד הגבוהה:

היו שוות. שאין אחת מן השפתות עודפת על חברתה:

וחכמים אומרים הכל טהור. השפה שנפלה הטומאה באוירה בלבד היא טמאה, והשאר הכל טהור. וכן הלכה:

משיצרפם בכבשן. וקודם צירוף הן כלי אדמה ואין מיטמאין:

והוא גמר מלאכתן. ואע״ג דלאחר צירוף הכבשן צריכין תיקון למרחן להחליקן ולהשוות שפתן, אעפ״כ משיצרפם בכבשן חשיב נגמרה מלאכתן ומיטמאין:

פרק ה

א **תנור תחלתו ארבעה.** סתם תנור עשוי כמין קדירה גדולה שאין לה שוליים, ומחברים אותו בטיט על גבי קרקע, ורצפת הקרקע היא תחתיתו של תנור. ואע״פ שמעצמו אין לו בית קבול אף על פי כן טמא, דבתוכו תלה רחמנא והרי יש לו תוך:

תחלתו ארבעה. אין גובהו של תנור פחות מארבעה טפחים:

ושייריו. אם היה גדול ונטמא ואחר כך נשבר, לא טהר עד שלא יהיה בשבריו ארבעה:

במה דברים אמורים. דתחלתו ושייריו ארבעה:

בגדול. העשוי לאפות ולצלות בו כדרך התנורים:

אבל בקטן. העשוי לתינוקות לצחק בו:

תחלתו כל שהוא. ולאו דוקא כל שהוא, דבציר מטפח לא הוי:

ושייריו ברובו. בגמרא בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ״ד) מקשה על מתניתין דהכא, ובציר מטפח למאי חזי. ומשני, האי ושייריו ברובו אגדול קאי, ולא אתנור קטן. ומותבינן, בגדול, הא קאמר ושייריו ארבעה, דהא קתני במה דברים אמורים בגדול משמע דלא פליגי חכמים על תנא קמא בגדול כלל. ומשני, הא בתנור בר שבעה הא בתנור בר תשעה, כלומר בר שבעה שייריו ברובו, ואע״פ דלא הוו ארבעה ואין תנור פחות מארבעה, הואיל ומתחלתו היה כלי חשוב משתמשין בשייריו אע״פ שאינן ראויין כל כך, ובתנור של תשעה דרובו הוי שיעור גדול, מטמא בשייריו בארבעה כתחלתו:

משתגמר מלאכתו. אתחלת תנור קאי. מאימתי התנור מיטמא, משתגמר מלאכתו:

משיסיקנו. אע״ג דשאר כלי חרס סגי להו בצירוף כבשן, תנור דבעי לדבק בו טיט לעבותו להחזיק חומו לא נגמרה מלאכתו עד שיסיקנו. ומיהו לא בעי היסק גדול כדי לאפות בו פת, אלא כדי לאפות בו סופגנים, פת שבלילתה רכה העשויה כספוג, דבהיסק מועט סגי לה:

משיסיק את החדש כדי לאפות בישן. דחדש כדי לאפות בו סופגנים בעי היסק מרובה מן הישן. ואם הוסק החדש היסק מועט דבהיסק כזה היה ישן ראוי לאפות בו סופגנים, היינו גמר מלאכתו. ואין הלכה כרבי יהודה:

ב **כירה.** מקום שפיתת שתי קדירות. ופעמים שנותנים הקדירות לבשל בתוכה ופעמים על גבה:

תחלתה שלש. גובהה אין פחות משלש אצבעות:

משתגמר מלאכתה. מאימתי מיטמאה תחלתה, משתגמר מלאכתה:

ביצה קלה. ביצת תרנגולת. ואמאי קרי לה ביצה קלה, שהיא קלה לבשל יותר מכל הביצים:

טרופה. כשהיא טרופה ושבורה בקערה:

ונתונה באלפס. שהוחם כבר, שהיא ממהרת להתבשל:

הכופח. שיעור שפיתת קדרה אחת. וחומו רב מחום הכירה ופעמים שאופין בו פת:

שיעורו כתנור. כדי לאפות סופגנים:

שיעורו ככירה. לבשל בו ביצה קלה:

האבן היוצא. רגילים לחבר אבן בתנור שבולטת ממנו לחוץ כדי שיהיה לו לבית אחיזה, וכתנור דמיא. ואם נטמא התנור נטמאת האבן, ונטמא הפת שנגע בה, מפני שהוא יד לתנור, וכתיב (ויקרא י״א:י״א) תנור וכירים יותץ וגו׳ טמאים יהיו לכם, לכל שבצרכיכם, לרבות את הידות שהן צורך לכלי:

לא אמרו. דיותר מטפח בתנור ומשלש אצבעות בכירה לא הוי חיבור, אלא כשהאבן בין התנור ולכותל. מפני שמעכבת שאין יכולין לקרב התנור לכותל ודוחק את הבית, הלכך יותר מטפח עומדת לינטל היא. אבל לצד הבית, אפילו גדולה הרבה יד היא לתנור. ואין הלכה כרבי יהודה:

והשאר טהור. דתניא בתורת כהנים, יכול שאני מרבה יותר מכשיעור, תלמוד לומר טמאים הם:

ג **עטרת כירה.** בנין עגול עשוי על ראש הכירה כדי לשמור חומה:

טהורה. ואם נטמאת הכירה לא נטמאת העטרת, דלא חשיבא עטרת חיבור לכירה:

טירת התנור. חצר התנור, לשון בחצריהם ובטירותם. מקום לפני התנור מוקף מחיצות שנותנים בו הלחם כשרודין אותו מן התנור:

בזמן שהיא גבוהה ארבעה. כשיעור גבהו של תנור שתחילתו ארבעה:

אפילו על שלש אבנים. שלא היתה מחוברת חיבור יפה אלא מונחת על שלש אבנים בלבד ודבוקה לתנור, חשיבא חיבור:

בית הפך. מקום עשוי בצדי הכירה שמניחין בו פך שמן להפשיר:

בית התבלין. מקום שמניחין בו את התבלין:

בית הנר. מקום שמניחין בו הנר:

מיטמאין במגע. אם נגע שרץ בתוך הכירה נטמאו המקומות הללו בטומאת הכירה. וכן אם נטמא אחד מן המקומות הללו במגע שרץ נטמאת הכירה עמהם, דחשיבי ככירה והם דבר אחד לענין טומאת מגע:

ואין מיטמאין באויר. אם נתלה שרץ באויר כירה ולא נגע בה. אע״פ שהיא טמאה דכלי חרס מיטמא באויר, הן טהורין, שאינם חיבור לה אלא לענין

מגע. משום דמן התורה אינם חבור לה, ורבנן הוא דגזור עלייהו טומאה, ועבדו רבנן הכירא דלא לטמאו באויר, כי היכי דלא לשרפו עלייהו. תרומה וקדשים:

ור׳ שמעון מטהר. אפילו במגע, כל מקום שלא נגעה בו טומאה, דכל חד וחד כלי באנפי נפשיה. הוא. והלכה כר׳ מאיר:

ד **תנור שהוסק מאחוריו.** שאין התנור מקבל טומאה עד שיסיקנו, ואם לא הוסק מבפנים אלא מבחוץ חשיב היסק:

או שהוסק שלא לדעתו. [אפילו מבפנים]:

או שהוסק בבית האומן. קודם שנגמר מלאכת עשייתו:

טמא. גרסינן. ויש ספרים שגורסין טהור, ושיבוש הוא:

ה **מוסף התנור.** תוספתו של תנור שמוסיפין בגבהו כדי לשמור חומו:

מפני שהוא סומך עליו את השפוד. של בשר, שרגילים לצלות בו בשר, והוי דבר צורך לתנור. ורחמנא אמר וטמאים יהיו לכם, לכל שבצרכיכם, כדדרשינן לעיל [במשנה ב׳]:

מפני שהוא אופה בו כשהוא נדחק. כשיש לו אוכלוסין מרובין וצריך לפת מרובה. ור׳ יוחנן לא סגי ליה בטעמא דתנא קמא מפני שהוא סומך עליו את השפוד, דסבירא ליה דבעינן שיהא תשמיש התוספת כעין תשמיש גופו של תנור:

מוסף היורה של שולקי זיתים. דרך שולקי זיתים וצבעים שיש להם יורות גדולות ועושים להם תוספת טיט על שפתם שיעלו בה המים בעת רתיחתם. ושל שולקי זיתים טמא, לפי שאותה תוספת צריכה לכלי ומשתמשים בה:

ושל צבעים טהור. דלא משתמש ביה כי היכי דלא לפסיד צבעיה. ואין הלכה כרבי יוחנן הסנדלר:

ו **מעפר ולמטן מיטמא במגע.** אם נגע שרץ בתנור מתוכו למעלה מן העפר נטמא מה שלמטה מן העפר. אבל אם נתלה השרץ באויר ולא נגע בדופני התנור מתוכו, לא נטמא אלא מה שלמעלה מן העפר:

בור. חפירה למטה בארץ:

דות. כבור הוא עשוי, אלא שהוא בנין למעלה מן הקרקע:

ונתן שם אבן. בין הבור ובין דופן התנור, להחזיק התנור שלא יפול לתוך הבור:

אם מסיק מלמטה. אם כשמסיק האור מלמטה בתוך הבור, התנור ניסוק מתוכו למעלה דרך שוליו, טמא. ואם לאו, שאינו ניסק מהיסק האור שלמטה בתוך הבור, טהור. ופלוגתא דר׳ יהודה ורבנן דוקא בהיסק ראשון שהוא גמר מלאכתו של תנור וע״י אותו היסק הוא מקבל טומאה, ר׳ יהודה סבר צריך שיהא התנור מחובר לארץ בהיסק ראשון, דכתיב תנור וכירים יותץ, ואין שייך לשון נתיצה אלא במחובר לקרקע, דבמיטלטל נופל לשון שבירה לא לשון נתיצה, הלכך אם התנור ניסק דרך שוליו מהיסק שבתוך הבור, חשיב כמחובר לבור וקרינן ביה יותץ, ואם אינו ניסוק מהיסק הבור הרי הוא נתוץ ועומד ואי אפשר לקיים בו תו יותץ:

וחכמים אומרים הואיל והוא ניסוק מכל מקום טמא. דאמר קרא וטמאים יהיו לכם, מכל מקום, ואפילו אם מסיקו כשהוא תלוי בצואר הגמל הוי היסק ונגמרה מלאכתו בכך. והכל מודים בהיסק שני לאחר שנגמרה מלאכתו שהוא מיטמא אפילו בצואר הגמל. והלכה כחכמים:

ז **תנור שנטמא.** התנור עשוי כקדירה גדולה שאין לה שולים ומיטלטל, וכשבא לקבעו מחברו בארץ ומדבק טיט מבחוץ ומעבהו כדי שישמור חומו, וקרי לה טפילה שמטפלה ומחברה לו:

כיצד מטהרים אותו. כמה תהא שבירתו ותהא מטהרתו:

חולקו לשלשה. לכלי עצמו מבפנים. דאי לשנים, הגדול טמא, דאיכא רובא:

וגורר את הטפילה. שדבק עליו, שגם היא מחברתו:

עד שיהא בארץ. כלומר מפילה עד הקרקע. אי נמי, אחולקו קאי, דלא סגי בחלוקה עד רובו, אלא חולק עד שיגיע לקרקע:

ולא עד שיהא בארץ. ולא לחלקו עד למטה סמוך לארץ:

אלא ממעטו מבפנים. עד שלא ישאר ארבעה טפחים שהוא שיעור תחלתו של תנור. ואין הלכה כר׳ מאיר:

צריך להסיעו. אע״פ שחלקו, לא טהר עד שיפריד החלקים זה מזה. ואין הלכה כר׳ שמעון:

הגדול טמא. משום דאיכא רובו של תנור:

ח **חתכו חוליות לרחבו.** כמו שחותך שפופרת של קנה:

פחות מארבעה טפחים. אם יש בחוליא פחות מארבעה טפחים ובאה מתנור גדול דליכא רובא, טהור. אבל איכא ארבעה טפחים, טמא, אע״ג דהוי מיעוט:

מרחו בטיט. בעי היסק כתנור חדש:

הרחיק ממנו את הטפלה. טפול של טיט שעשה, לא חיברו לתנור אלא רחוק ממנו:

ונתן חול או צרור. בין הטפילה לתנור, וע״י כך התנור מקיים חומו ואופים בו:

הנדה והטהורה אופות בו. דלא חשיבא הטפלה חיבור לתנור, כיון שהיא מרוחקת ממנו:

והוא טהור. שאינו מקבל טומאה:

ט **תנור שבא מחותך.** שעשאו האומן דפים דפים כדי לחברן יחד ע״י מסגרות, הן זירים שקורין צירקלא״ש, כעין שאנו עושים לחביות שנותנים בהן יין. ולאותן זירים ומסגרות קורא התנא למודין:

ונתנן עליו והוא טהור נטמא. לאחר שנתן עליו הלמודים והיה התנור טהור מתחלה לפי שהיה דפים דפים ולא היה מחובר, חזר להיות מקבל טומאה ע״י הלמודים הללו שמחברים אותו:

סילק את למודיו. ונתפרקו הדפין זה מזה, אין לך נתיצה גדולה מזו, ונטהר התנור. ואע״פ שהחזיר הלמודים פעם שניה שוב אינו מקבל טומאה, שאין הלמודים מביאין לו הטומאה אלא בפעם ראשונה בלבד כשבא מחותך מבית האומן:

מרחו בטיט. לתנור זה שאין הלמודים מביאין לו הטומאה, טמא על ידי מריחת הטיט.

ואין צריך להסיקו. כשאר כל תנורים שאין מקבלין טומאה עד שיסיקם, לפי שכבר הוסק בפעם ראשונה כשבא מחותך מבית האומן:

י **חתכו חוליות.** שחתכו לתנור ברחבו לחוליות, והניח חוליא על גבי חוליא:

ונתן חול בין חוליא לחוליא. וטח אותו בטיט ועשה לו טפילה כדרך שעושין לתנורים:

ר׳ אליעזר מטהר. דכיון דיש חול בין הסדקים, כשבור דמי:

וחכמים מטמאין. שהטפילה עושה את כולו אחד ומחברת את הסדקים, ואע״פ שיש חול בין חוליא לחוליא:

וזהו תנורו של עכנאי. לכך נקרא תנורו של עכנאי, שהקיפוהו הלכות כעכנא זו וטמאוהו. עכנא, נחש שדרכו לעשות כעגולה להכניס זנבו לתוך פיו, כך הקיפו בתשובה וראיות ר׳ אליעזר וחכמים זה את זה, על תנור זה. ולבסוף מפני שהיה ר׳ אליעזר יחיד כנגד רבים, נפסקה ההלכה כרבים דלא כר׳ אליעזר. והביאו כל טהרות שטיהר ר׳ אליעזר ושרפום באש ונמנו וברכוהו, מפני שהיה מחזיק במחלוקת כנגד רבים:

יורות הערביין. לאפות פת הן עשויין. כדמפרש ואזיל:

של בן דינאי. רבותי פירשו שם אדם שהיה עושה תנורים הללו. ואני שמעתי על שם שדנו בו דינים הרבה:

יא **של אבן ושל מתכת טהור.** של אבן טהור לגמרי. ושל מתכת טהור מדין כלי חרס, שאינו מטמא מאוירו ויש לו טהרה במקוה:

וטמא משום כלי מתכות. שמקבל טומאה מגבו ונעשה אב הטומאה. ואם הוא מחובר לקרקע אינו מטמא, דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, חוץ מתנור וכירים של חרס דכתיב בהו (ויקרא י״א:ל״ה) תנור וכירים יותץ, את שיש בו נתיצה:

ניקב נפגם נסדק. ועשה טפול של סיד לסתום הנקב והפגם והסדק. או שעשה על פיו תוספת של טיט, טמא, כדין תנור של חרס:

וכן בכירה. וכן שיעור נקב של כירה, כדי שיצא ממנו האור, כשיעור נקב של תנור:

ועשה לה פטפוטין. הכא לא תני ועשה לה טפילה, [לפי] שאין עושין טפלה לכירה שניקבה או נפגמה כמו שעושין לתנור, אלא כשניקבה או נפגמה הכירה במקום מושבה רגילין במקום הנקב לעשות פטפוטין, הן רגלי הכירה כמו טריפי״ד בלע״ז, שהכירה יושבת על אותן פטפוטין:

מרחה בטיט. טהורה. שאין מירוח של טיט מועיל אלא בתנור שאופין הלחם בתוכו, אבל לא בכירה, לפי שאין אופין ומבשלין בתוך הכירה עצמה אלא מניחין בתוכה או על גבה הקדרה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

פרק ו

א **העושה שלשה פטפוטים.** שלשה רגלים יושבים בארץ:

וחברם בטיט. למעלה בראשם, כעין כלי ברזל שקורין טריפי״ד:

קבע שלשה מסמרים. שנעץ אותם בקרקע:

טהורה. דכלי מתכות המחוברים לקרקע כקרקע דמו ואין מקבלים טומאה:

וחברם בטיט טמאה. ככירה של חרס, שהטיט שבראשן נותן להן תורת חרס:

עד שיעשה שלישית. כעין שלשה פטפוטין:

או עד שיסמוך לכותל. שהכותל יסמוך את הקדירה מצד אחד:

אחת בטיט. אחת חיבר לחברתה בטיט בראשה:

ואחת שלא בטיט. שהשלישית לא חיבר. ור׳ יהודה היא, ואין הלכה כר׳ יהודה:

ב **האבן שהיה שופת עליה ועל התנור.** והאבן מחוברת בטיט:

עליה ועל האבן. היינו אחת בטיט ואחת שלא בטיט:

ועל הסלע. המחובר ששת ימי בראשית:

טהורה. דכתיב יותץ טמאים הם, את שיש לו נתיצה יש לו טומאה, את שאין לו נתיצה אין לו טומאה. מכאן אמרו, אבן שהיה שופת עליה ועל התנור, עליה ועל הכירה, עליה ועל הכופח, טמאה, מפני שיש להן נתיצה. עליה ועל האבן, עליה ועל הסלע, עליה ועל הכותל, טהורה, מפני שאין להן נתיצה:

כירת הנזירים. לבשל שלמי נזיר שלוקח מהן הכהן הזרוע בשלה:

כירת הטבחים. שמוכרים לרבים, ומסדרים הרבה אבנים זו אחר זו ושופתין עליהן קדירות הרבה, שנמצאת אבן אחת לשתי קדירות, וכשנטמאת האחת האחרות טהורות מידי דהוה אקלמרין המתואמות דתנן לעיל בפרק ב [משנה ז׳] שאם נטמאה אחת מהן לא נטמאו כולן:

ג **שלש אבנים שעשאן שתי כירים.** שהאבן האמצעית משמשת לזו ולזו:

האמצעית המשמשת לטמאה. חציה של האמצעית המשמשת לחיצונה שהיא טמאה, טמאה. וחציה המשמשת לחיצונה שהיא טהורה, טהורה:

נחלטה האמצעית לטמאה. וכולה טמאה:

לשפות עליהן. על שתי החיצונות:

החזירה. לאמצעית:

טהורה. שבטלה כירה ראשונה וכאילו נתץ כירת היורה הגדולה:

מקבלת טומאה משיסיקנה. דבעי היסק ככירה חדשה:

ד **סמך לזו אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן.** ונמצאו עכשיו שלש כירות, האמצעית טמאה והחיצונות טהורות. הלכך שתי אבנים אמצעיות חציה של זו וחציה של זו [של צד הטהור] טהור, שמשמש לטהור:

ניטלו החיצונות הטהורות. חזרו אמצעיות לטומאתן כבתחלה, וכולן טמאות, שהרי אין כאן משמש לטהור:

פרק ז

א **הקלתות של בעלי בתים.** בסיס העשוי לכירה ומקום מושבה נקרא קלת:

שנפחתה. קרקעיתה. והיה עומק הפחת פחות משלשה טפחים, הרי הכירה מקבלת טומאה, שאם יסיק בפחת מלמטה תתבשל הקדירה שבכירה מלמעלה:

יתר מכאן. אם היה הפחת עמוקה יותר משלשה טפחים:

טהורה. שהרי האש רחוקה מן הקדירה שבכירה ואינה מתבשלת:

נתן אבן או צרור. על מקום הפחת כדי שלא יהיה עומק הפחת שלשה טפחים, טהורה, לפי שאינה חשובה מקרקעית הכירה:

מרחה. לאבן זו בטיט:

מקבלת טומאה. הכירה, מכאן ולהבא. שאבן זו מקרקעית הכירה היא נחשבת, והרי אין עומק הפחת שלשה טפחים:

וזו היא תשובת רבי יהודה. כשנחלקו ר׳ יהודה וחכמים לעיל בפרק תנור תחלתו ארבעה:

בתנור שנתנו על פי הבור או על פי הדות. מכאן הביא ר׳ יהודה ראיה לדבריו, דכי היכי דבעינן הכא שיהא מסיק מלמטה וקדירה בשלה מלמעלה, הכי נמי בעינן התם:

ב **דכון.** לשון מקום. כמו דוך פלן [ברכות יח:] והוא מקום בולט מן הכירה שכשמוציאין הקדרה מן הכירה מושיבין אותה על אותה הבליטה, ופעמים יש לו בית קבול שתי קדירות או שלש:

טהור משום כירה. דאם נטמאת הכירה לא נטמא הוא. אי נמי, אינו מטמא במחובר ככירה:

הצדדים שלו. כותליו של דכון שאינן מן הכירה:

הרחב שלו. הוא כותל הכירה עצמה לצד בית קיבולו של דכון. ולפי שהדכון מרחיב והולך לצד הכירה קרי לה רחב:

רבי מאיר מטהר. דלא חשיב ככירה:

ורבי יהודה מטמא. דחשיב ככירה. והלכה כרבי יהודה:

וכן הכופה את הסל. ובנה על גביו כירה, ובולט חוץ לכירה. והסל הוא מיטמא משום כלי עץ, וכשבנה עליו כירה ורוחב הסל בולט חוץ לדופני הכירה ושופתים קדירות על אותה הבליטה, דינו כדכון:

ג **כירה שנחלקה לארכה טהורה.** כירה מקום שפיתת שתי קדרות. וכשנחלקה לארכה בטלו שתי שפיתות, ואם נחלקה לרחבה שתי שפיתות קיימות זו לבדה וזו לבדה:

כופח. מקום שפיתת קדרה אחת. ובין שנסדק לארכו בין שנסדק לרחבו בטל מקום השפיתה:

חצר הכירה. כעין מחבת גדולה של חרס והכירה יושבת באמצע מחוברת לחצר:

שלש אצבעות. שכותלי החצר גבוהים שלש אצבעות. כשם ששיעור כירה תחלתה שלש, כדתנן לעיל בפרק התנור, כך שיעור חצר הכירה גבהו אין פחות משלש, ופחות משלש אין אויר שלה חשוב. ומיהו מטמאה במגע מדרבנן. אי נמי, משום דהוי כמו יד לכירה, ויד יש לו מגע ואין לו אויר:

כיצד משערין אותה. משום דכירה גבוהה מחצר הרבה וצריכים אנו לשער מה נחשב אויר החצר:

נותן את השפוד. ראשו אחד על כותל החצר הנמוך וראשו אחר על כותל הכירה הגבוה, וכל שלמטה מן השפוד אם נתלה שם שרץ אע״פ שהוא למעלה מכותלי החצר כאילו נתלה למטה, דכל זה נחשב אויר החצר:

לא נטמאת הכירה. דחצר טפלה לכירה, ואין כירה טפלה לחצר. ואין הלכה כראב״י:

ד **היתה מופרשת.** שלא בנה האומן מתחלה החצר והכירה מחוברים יחד, אלא זו לעצמה וזו לעצמה:

חלקה. בלא בית קיבול כלל. וזו ואין צריך לומר זו קתני:

פטפוטי כירה. רגלי הכירה, שהם שלשה רגלים והם גבוהים שלש אצבעות, נחשבים ככירה ומיטמאים במגע ובאויר ככירה עצמה, וכל שכן אם הן פחותים משלש אצבעות שהם נידונים ככירה:

ואפילו הן ארבעה. רגלים, נידונים ככירה:

ה **ניטל אחד מהן.** היו שלשה וניטל אחד מהן, אכתי חזו קצת להיות שופת עליהם את הקדירה וחשיב כנתוץ ולא כנתוץ, הלכך מיטמאים במגע ואין מיטמאין באויר:

ור״ש מטהר. שהיה ר״ש אומר כל פטפוטי כירה שאין מיטמאין באויר אין מיטמאין במגע. ואין הלכה כרבי שמעון:

עשה שנים. עשה האומן מתחלתה הכירה בשני פטפוטין:

מיטמאים במגע ובאויר. דהוו להו כשתי אבנים שעשאן כירה, דתנן לעיל שהיא טמאה:

היו גבוהים. הפטפוטים:

ור׳ שמעון מטהר. אותו העודף על שלש אצבעות ולמעלה, בין במגע בין באויר. דכל פטפוט למעלה משלש אצבעות לא חשיב ככירה:

היו משוכים מן השפה. כמין בליטות עשויין בגוף הכירה, ומאותן בליטות נמשכין הפטפוטין שהן רגלי הכירה, והשתא נמצאים הפטפוטים חוץ מן

השפה, ומה שיש מהן בתוך שלש לשפה נחשב ככירה עצמה ומיטמא במגע ובאויר, ובמה שיש מהן מחוץ לשלש בהא פליגי ר׳ מאיר ור׳ שמעון. ובכולהו הלכה כר׳ מאיר:

ו **כיצד משערין אותן.** לפי שהפטפוטים רחוקים זה מזה, וכשנמצא שרץ ביניהם אין אנו יכולים לדעת אם הוא בתוך שלש לשפה וטמא, או חוץ לשלש וטהור לר׳ מאיר באויר ולר׳ שמעון בין במגע בין באויר, הלכך מודד לפטפוט זה שלש אצבעות מן השפה וכן לשני ונותן האמה שמסרגלים בה את הספרים בינתים מזה לזה, והיא נקראת כנה, ומסרגל, ומן הסרגל ולפנים טמא, דהיינו נמי מקום הכנה, ומן הסרגל ולחוץ טהור:

פרק ח

א **התנור שחצצו.** שעשה מחיצה באמצעיתו וחלקו עד למעלה מפיו:

הכל טמא. אפילו אוכלים שבעבר השני של מחיצה:

כוורת פחותה ופקוקה בקש. להכי נקט פחותה, דלאו כלי היא, דאי הוה שלימה היתה מצלת על אוכלים שבתוכה, דאפילו כלי שטף מציל, אבל השתא דלאו כלי היא הויא כמחיצה בעלמא. ופקוקה בקש לרבותא נקטה, דאע״ג דפחיתתה פקוקה בקש לא הויא כלי ואין מצלת על אוכלים שבתוכה:

ומשולשלת. תלויה:

אם הצילה במת החמור. דכוורת פחותה ופקוקה בקש חוצצת בפני הטומאה באוהל המת, ואע״פ שטומאתו חמורה לטמא אדם וכלים טומאת שבעה:

לא תציל בכלי חרס הקל. שאינו מטמא אלא אוכלים ומשקים:

שכן חולקים אהלים. שדרך בני אדם לחלוק אוהלים במחיצה, הלכך הויא כוורת כמחיצה ומצלת באוהל המת מן הטומאה:

שאין חולקים כלי חרס. שאין דרך לחלוק כלי חרס במחיצה. פירוש אחר ועיקר, שכן חולקים אוהלים, שמועלת חלוקת מחיצה באוהלים, דהא תנן במסכת אהלות פרק סגוס עבה, בית שחצצו בנסרים או ביריעות, טומאה בבית, כלים שבתוך המחיצה טהורים. ואין חלוקת המחיצה מועלת בכלי חרס, דגבי תנור תנן הכא תנור שחצצו בנסרים או ביריעות, נמצא שרץ במקום אחד הכל טמא. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ב **היתה שלימה.** הכוורת:

התנור טהור. דכתיב (ויקרא י״א:ל״ג) אשר יפול מהם אל תוכו, ולא אל תוך תוכו. ובפיה למעלה מן התנור איירי, דאי כולה משוקעת בתנור כחד תוך דמי:

אוכלין שבתוכה טהורין. דכתיב (שם) כל אשר בתוכו יטמא, ולא שבתוך תוכו:

ניקבו. נקב המטהר אותן מידי טומאתן, שוב אין תורת כלי עליהן ואינן חוצצים בין התנור ובין מה שבתוכן. וכמה הוא נקב המטהר אותן מטומאתן:

העשוי לאוכלים. שיעורו כמוציא זיתים:

העשוי לכך ולכך. לאוכלים ולמשקים:

מטילין אותו לחומרו. ואם ניקב כשיעור של משקין שהיא פחות משיעור העשוי לאוכלים, שוב אינו מציל מפני הטומאה:

בכונס משקה. כשמשימין הכלי מצד הנקב על המים נכנסים המים דרך הנקב בתוך הכלי. והוא גדול ממוציא משקה:

ג **סרידא.** כמין עריבה קטנה שהנחתום משתמש ללוש בה ואין לה בית קיבול. ורמב״ם אומר שהוא לוח של חרס נקובה עשויה כעין שבכה. מעשה רשת, מתרגמינן עובד סרדתא:

גפיים. אוגנים ואזנים:

שאין מצילים מיד כלי חרס. מליטמא באויר כלי חרס:

אלא כלים. וזו הואיל ואין לה אזנים אינה חשובה כלי:

נחושתו של תנור. קרקעיתו ותחתיתו. ודומה לו ביחזקאל (ט״ז ל״ו) יען השפך נחושתך:

החבית והמשקין טהורים. דלא נכנסו לאוירו, דהא למטה מנחושתו קיימי. ואפילו מחובר אויר התנור באויר החבית ואפילו החבית פתוחה ונכנס מאויר התנור בפיה, לא נטמא היין בכך, שאין אויר כלי חרס מטמא לא למעלה ולא למטה אלא בתוכו:

היתה כפויה. החבית על פיה ונתונה על פיו של תנור שיש בו שרץ, ויש בשולי החבית לחלוחית יין שיש בה טופח על מנת להטפיח, לא נטמאת אותה הלחלוחית מפני אויר התנור שנכנס לתוך החבית, כיון שלא היתה לחלוחית היין בתוך התנור:

ד **הקדרה טהורה.** והוא שלא ראה השרץ אויר הקדירה כשנפל בתנור:

נטמא. המשקה, וחזר וטימא את הקדרה, כדין כל משקין טמאין שמטמאים כלים:

מטמאיך לא טמאוני. הקדרה אומרת למשקין, אויר כלי חרס שקיבלת ממנו הטומאה לא טמאוני, דאין כלי חרס מיטמא מאויר כלי חרס:

ואתה טמאתני. שנטמאת הקדירה מחמת משקים טמאים:

ה **ונפל לאויר התנור טהור.** כל זמן שהתרנגול חי. דטומאה בלועה היה ואינה מטמאה:

ואם מת טמא. והוא שלא שהה כדי עיכול משעה שבלע עד שמת. ושיעור כדי עיכול בעופות, מעת לעת:

הפת שבתוכו שניה. דלא חזינן לתנור כמאן דמלא טומאה וכאילו נגע השרץ בפת, אלא התנור תחילה, שהשרץ [ש] הוא אב הטומאה נפל אל תוכו ועשאו ראשון, וחזר התנור שהוא ראשון וטימא את הפת ונעשית שניה:

ו **בית שאור מוקף צמיד פתיל.** בכלי חרס עסקינן, שמציל באויר התנור בצמיד פתיל כדרך שמציל באוהל המת, דכתיב (ויקרא י״א:ל״ד) מכל האוכל אשר יאכל, ולא כל האוכל, פרט למוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לתוך התנור שאינו מיטמא מאויר התנור. אבל כלי שטף אינו מציל בצמיד פתיל על אוכלים שבתוכו, דהכי תני בתורת כהנים, [כל] האוכל, להביא המוקף צמיד פתיל בכלי שטף ונתון לתוך התנור, שאינו מציל מיד כלי חרס:

השאור והשרץ בתוכו והקרץ בינתים. כגון שיש לכלי זה שני קיבולין, והמחיצה המפסקת בין בית קיבול לחבירו נקראת קרץ, לשון מחומר קורצתי גם אני (איוב ל״ג ו׳), והמחיצה מגעת עד שפתו, והשאור מצד אחד והשרץ מצד אחר והקרץ היא המחיצה החוצצת בינתים, ומוקף הכלי כולו צמיד פתיל, דנמצאו השאור והשרץ שניהם מוקפים צמיד פתיל:

התנור טמא. מחמת השרץ שבתוך הצמיד פתיל. שצמיד פתיל מציל על הטהרות שבתוכו מלקבל טומאה, ואינו מציל על הטומאה שבתוכו שלא לטמא את אחרים:

והשאור טהור. דהרי הוא מוקף צמיד פתיל בפני עצמו:

ואם היה שם פותח טפח. שנפרצה המחיצה שבין השאור ובין כזית מן המת בפותח טפח:

הכל טמא. דטפח על טפח פתוח מביא את הטומאה:

ז **בעין של תנור.** הוא חור כעין עין שעושים בתנור להוציא העשן, וכשמכניסים הפת לתנור סותמים אותו שלא יצא החום, ואינו חשוב כתוכו של תנור:

אם היה באויר. במקום מגולה שלא היה תחת האוהל, אפילו כזית מן המת נתון בעינו, טהור התנור, דאין טומאה נכנסת לתוכו כיון שאין בעין פותח טפח:

ואם יש בו פותח טפח. שעובי שפת העין החיצונה בולטת ומאהלת על כזית מן המת בטפח על טפח:

הכל טמא. העין והתנור. שטפח על טפח אוהל מביא את הטומאה:

ח **נמצא במקום הנחת העצים.** נמצא השרץ במקום שמניחין בו אש ועצים בכירה, והוא המקום שמשליכין ממנו האש משפל המוקד:

מן השפה החיצונה ולפנים טמא. דעובי כותלי הכירה נחשב כלפנים וכאילו הוא תוך הכירה:

וחכמים אומרים. אין עובי כותלי הכירה נחשב אלא כלחוץ ואינו כתוכה של כירה. והלכה כחכמים:

מכנגד שפיתת הקדרה. ממקום שמתחיל לסתום אויר הכירה:

נמצא. השרץ:

מקום ישיבת הבלן. במקום שיושב המחמם את המים למרחץ:

אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים. מסתימת הקדירה שיש בו המים או הצבע או שליקת הזיתים. ובתוספתא מוכח דאין טמא אלא מן הסתימה ולפנים דקאמר הכא, היינו כשנתלה השרץ באויר ולא נגע, אבל בטומאת מגע מטמא אפילו מן הסתימה ולחוץ:

ט **בור שיש בו בית שפיתה.** החופר בקרקע וטח בטיט והטיח יכול לעמוד מאליו, כגון תנורו של בן דינאי דתנן לעיל בפרק תנור תחלתו ארבעה. ואית דגרסי כור בכ״ף, והוא כלי שמתיכין בו הזהב והכסף והמתכות, לשון כור הברזל. ולי נראה שהוא תנור של נפחים:

פורנה. תנור גדול של חרס ופתחו בצדו כעין שלנו. וטהור, משום דמשמש עם הקרקע, כדקתני בתוספתא:

לזבז. שפה עבה:

אסטגיות. נקבים כעין אותן שעושים לתנורים:

שפיות. שפה דקה. והלכה כתנא קמא. ורבותי פירשו, דלזבז ואסטגיות ושפיות הכל אחד, ולא פליגי אלא שכל אחד היה שונה כפי הלשון ששמע מרבו, שחייב אדם לומר כלשון רבו:

י **מגע טמא מת.** אדם שנגע בטמא מת ונעשה ראשון, דטמא מת הוי אב הטומאה ועושה הנוגע בו ראשון, ומשקין שבתוך פיו מטמאין את התנור כשנכנסו לאוירו. ואע״ג דהוא עצמו אינו מטמאו דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני, כדתנן במסכת פרה דרבנן גזרו על המשקים שיהיו מטמאים כלים, גזירה משום משקה זב וזבה כדאמרינן במסכת שבת. ואוכלים דנקט הכא, כדי נסבא. שהרי אין אוכל מטמא כלי, אלא משקים בלבד מטמאים כלים. וקפיצת פיו אינה מצלת, דאין צמיד פתיל מציל על הטומאה שבתוכו מלטמא אחרים כדתנן לעיל, ובר מן דין הא תניא בתוספתא דכלים הכל מצילים מיד כלי חרס אפילו כלי גללים וכלי אדמה חוץ מן האדם. הלכך, טהור שהיו אוכלים ומשקים לתוך פיו והכניס ראשו לאויר התנור שהוא טמא, נטמאו. דאין האדם מציל בצמיד פתיל מיד כלי חרס:

בידים מסואבות. ידים שהם שניות לטומאה ופוסלות את התרומה:

הכניס ידו לתוך פיו. ליטול את הצרור שבפיו, או כל מידי:

ר׳ מאיר מטמא. הדבילה. לפי שהידים מסואבות טמאו את הרוק להיות תחלה מפני שהוא משקה, והרוק טימא את הדבילה, דראשון עושה שני בחולין:

ורבי יהודה מטהר. סבר כל זמן שלא יצא הרוק מן הפה לא חשיב משקה:

ורבי יוסי מטמא. כשהיפך הדבילה מצד זה לצד זה בתוך פיו, שנעקר הרוק. ומטהר בלא היפך, שכל זמן שלא נעקר לא נחשב משקה. והלכה כר׳ יוסי:

יא **האשה שנטף חלב מדדיה.** והיא טמאה, וחלב הנוטף מדדיה הוי כמשקה שנגע בה ונעשה תחילה:

שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון. ואע״ג דחלב הנוטף מדדיה שלא לרצונה היה, דלא ניחא לה, אפילו הכי נטמא התנור. דלענין הכשר זרעים דוקא בעינן דניחא ליה, אבל לא לטמא:

היתה גורפתו. שהיתה גורפת התנור הטמא להוציא אפרו:

והכה קוץ ויצא ממנה דם. ודם המכה חשיב משקה:

ונתנה אצבעה לתוך פיה. כדרך הנכוים באצבעם שנותנים אצבעם בפיהם:

נטמא. גרסינן. כלומר נטמא התנור מחמת הרוק והדם:

פרק ט

א **מחט או טבעת.** טמא:

שנמצאו בנחושתו של תנור. ברצפת הקרקע שהתנור מחובר בה:

נראין. בתנור:

אבל לא יוצאין. בחלל. התנור. כגון שבלועים בעובי הרצפה של הקרקע ונראין באוירו של תנור אבל אין בולטין לתוכו:

אם אופה הוא את הבצק. אם בשעה שמדביק הפת לתוכו נוגע הבצק במחט או בטבעת, נח. שב כאוירו של תנור וטמאוהו. ואם לאו, טהור, דתוכו כתב רחמנא, והאי לאו תוכו הוא. וכגון שהיו שם בלועים ברצפה קודם שחיברו התנור שם, דאם הכניסו אותם דרך פיו של תנור, משנכנסו לאוירו נטמא התנור:

בבצק הבינוני. לא שבלילתו רכה, שירד למטה לסדקין. ולא שבלילתו קשה, שאינו נדבק:

בטפילת התנור. היא הטפילה של טיט שעושים סביב התנור לעבותו כדי שיחזיק חומו:

מוקף צמיד פתיל. ומונח באוהל המת:

בטמא. אם התנור טמא:

טמאים. המחט והטבעת הנמצאים בטפילה של תנור:

ובטהור טהורים. דכיון שהתנור מוקף צמיד פתיל וניצול, גם הם ניצולים עמו, דבטילי לגבי טפילה:

נמצאו במגופת החבית. בטיט שרגילין לעשות בו כיסוי על פי החבית:

מצדיה. של חבית:

טמאים. שאין צדי החבית צריכים לטיט:

מכנגד פיה. אם המחט והטבעת נמשכים כנגד פי החבית:

טהורין. ובלבד שיהיו בתוך הטיט של מגופה ולא יכנסהו לאויר החבית. ואע״פ שהם נראים מתוכה, הואיל ואין נכנסין לאוירה טהורין:

שוקעים בתוכה ותחתיהן כקליפת השום. אם היה בין המחט והטבעת ובין אויר החבית מחיצה דקה כקליפת השום, שנמצא שהן בלועים לתוך המגופה ואין נכנס לאויר החבית כלל, טהורים, דבטילי לגבי המגופה. אבל אם נכנסים לתוך החבית, טמאים, שאין צמיד פתיל מציל באוהל המת אלא על כלי חרס ואוכלים ומשקים, דברים שאין להם טהרה במקוה, אבל על כלי מתכות כגון מחט וטבעת שיש להן טהרה במקוה, אין צמיד פתיל מציל בהן, הלכך אם נכנסים בתוך אויר החבית, שאין בטלים לגבי מגופה, אין ניצולים בצמיד פתיל. כך נראית בעיני פירוש משנה זו. ורבותי לא פירשוה כך. ופירושם לא ידעתי להעמידו מכוון ולכך לא כתבתיו:

ב **ומניקת בתוכה.** כמין קנה חלול עשוי ממתכת. שנותנים ראשו אחד בנקב החבית ומוצץ בפיו מראשו השני ויוצאין כל המשקין שבחבית דרך אותה מניקת:

החבית והמשקין טהורים ומניקת טמאה. החבית של חרס, ומניקת שבתוכה של מתכת. הלכך החבית והמשקין שאין להם טהרה במקוה, ואי מטהרת להו והם של עם הארץ לא אתי חבר לאשתמושי בהו, שהרי הם בדלים ממגעם ובלאו הכי נמי כל מאכלם טמא, לא גזרו בהו רבנן, ונצולים בצמיד פתיל, אבל מניקת של מתכת שיש לה טהרה במקוה, אם תטהרנה אתי חבר לאשתמושי בה, שישאלנה מעם הארץ ויטבילנה ויעריב שמשה וישתמש בה, כסבור אין בה אלא משום מגע טמא, והוא לא ידע שהיתה באוהל המת וצריכה הזאה שלישי ושביעי, ואע״פ שהיתה בכלי חרס המוקף צמיד פתיל, אין צמיד פתיל של כלי של עם הארץ מצילין מן הטומאה אצל חבר, שכל כליו של עם הארץ הם בחזקת טומאה אצל חבר, וכלי טמא אינו מציל בצמיד פתיל, שאין מציל בצמיד פתיל אלא כלי חרס הטהור בלבד. ואילו באו חכמים לגזור שלא יציל שום כלי חרס של עם הארץ בצמיד פתיל, לא היו עמי הארצות מקבלין מהן, לפי שהן סבורין שהן בקיאין ושומרין כליהן בטהרה. הלכך בכלי חרס ואוכלים ומשקין שאין להן טהרה במקוה, כשהיו בתוך צמיד פתיל של כלי עם הארץ אומרים להן טהורים הן וישתמשו בהן הן שמחזיקין כליהן בחזקת טהורים, ואין לחוש שמא ישאל החבר מהן, שהרי הן אצלו בחזקת טמאין ואין להן טהרה עולמית, אבל בכלי שטף דאיכא למיחש שמא ישאל החבר מהם ויטבילם וישתמש בהם בלא הזאה שלישי ושביעי, עשו דין שוה לכל ואמרו דאין כלי שטף ניצול בצמיד פתיל:

ובית הלל אומרים אף מניקת טהורה. קודם ששמעו טעמן של בית שמאי לא היו יודעים מפני מה אוכלים ומשקין שבתוך צמיד פתיל טהורין וכלי מתכת טמאים, ולאחר ששמעו טעמן כדפרשינן חזרו להורות כדברי בית שמאי:

ג **למטה מנחושתו של תנור.** רצפה שמושיבין שם התנור. שהתנור עשוי כמין קדירה גדולה שאין לה שולים, ומתקנים לו רצפה בקרקע ומושיבין אותו שם, ואותה רצפה היא נחושתו של תנור:

חי נפל. ולא נטמא התנור. דאי מת נפל, היה התנור מיטמא באויר כשנפל דרך פיו של תנור. והא דלא תלינן שמא שם היה קודם שהושיבו שם התנור, לפי שלפעמים נמצא השרץ לח וניכר שמחדש מת והתנור יש ימים מרובים שהושיבוהו שם, והשתא אי אפשר לומר שהשרץ קדם שם לתנור, דא״כ מחום האש היה נשרף ונעשה אפר, אלא תלינן שמא חי נפל, ודרך שרצים לעשות חפירות בקרקע להטמן שם לפיכך נמצא למטה מנחושתו:

שם היו עד שלא בא התנור. קודם שהושיבוהו שם ולא ראה אויר התנור:

באפר מקלה. שנעשה מחמת שריפת האש. והיינו למעלה בחלל התנור. ומשום דאשכחן עפר דאקרי אפר והכא באפר של שריפה משתעי, משום הכי תנא אפר מקלה לשון קלוי באש:

ד **ונפל לאויר התנור טמא.** דמשקין טמאין מטמאין כלי. ואע״פ שהמשקין בלועין לתוך הספוג, כפלוטים דמו, לפי שספוג עשוי להכניס ולהוציא בו:

וכן חתיכה של לפת ושל גמי. הוו כספוג לפי שבגמי בודקין בו את היין והוי גם הוא עשוי להכניס ולהוציא כספוג. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ה **חרסים שנשתמש בהן משקין טמאים.** כגון עביט של מימי רגלים של זב ושל זבה שנשבר וחרסיו בלעו מימי רגליהם. ומיירי כגון שהדיחום במים שלש פעמים שלא נשאר בהן משקה טמא. דאי לא הדיחום, נטמא התנור מחמת המשקים הדבוקין בדפנותיו כאילו הן בעין:

שסוף משקה לצאת. כלומר, דרך משקה לצאת ע״י ליבון החרסים, וכיון שהיו אלו החרסים בתנור בשעת הסיקו יצאו המשקין מהן וטמאו התנור מאוירו:

גפת. פסולת של זיתים לאחר שהוציאו שמנן:

חדשה. תוך שנים עשר חודש:

ישנה. לאחר שנים עשר חודש, דבסתמא יצא כל המשקה שבהן:

ו **והלכו עליהן טמאים.** בני אדם טמאים:

טהורים. שלא נטמאו בדריסתן, כיון שלא נקרא עליהם שם טומאה בעולם:

כוש. פלך שהאשה טווה בו ויש ברזל עקום בראשו ושמו צינורא, ופעמים נשקע הברזל בתוך העץ וכולו מכוסה בעץ:

מלמד. מקל ארוך ובראשו כעין מסמר דק, ומדריכים בו הפרה לתלמיה, לכך הוא קרוי מלמד הבקר. והמסמר שבראשו קרוי דרבן, כמו דברי חכמים כדרבונות (קהלת י״ב:י״א):

ולבינה שבלעה את הטבעת. שגבל הטבעת בטיט הלבינה ונצרפה עמה בכבשן:

נכנסו לאוהל המת. כשהן בלועים וטמונים בתוך הכוש או בתוך המלמד או בתוך הלבינה:

נטמאו. שאין מציל באוהל המת וכן מיד כלי חרס אלא כלי שיש לו תוך, והאי לא דמי אלא לעצם כשעורה הכרוך בסיב:

הסיטן הזב. אע״פ שלא נגע בהן אלא שהכריען:

נטמאו. שהזב מטמא בהיסט. אפילו המוקף צמיד פתיל מיטמא בהיסט, כל שכן האי:

נגע בהן ככר של תרומה. כשהן בלועין:

טהור. הככר. ואע״פ שהוא של תרומה ושני פוסל בו. ואפילו הברזל הבלוע הוא אב הטומאה לא אמרינן נעשה העץ המכסה אותו ראשון או שני ויהיה הככר שלישי ונפסל, אבל מטמאים את התנור ואע״פ שהן בלועין, לפי שהתנור מיטמא מאוירו ואפילו לא נגעה הטומאה בו, וטומאה בלועה מטמאתו כדפרישנא בפרקין דלעיל:

ז **סרידה.** כמין עריבה קטנה שהנחתום משתמש בה, והיא פשוטה ואינה מקבלת טומאה:

שהיא נתונה על פי התנור. וממורחת בטיט כדי להקיף בצמיד פתיל ולא יטמא התנור באוהל המת:

נסדק מן תנור לסרידה. היינו שנסדק המירוח:

מלוא פי מרדע שלא נכנס. המרדע הוא מלמד הבקר, ויש בהיקפו טפח ועביו שליש טפח, שכל שיש בעביו טפח יש בהקיפו שלשה טפחים. ושעור הסדק כשנסדק המירוח, לרבנן מלוא פי המרדע בשוה, ואע״פ שאין הנקב גדול שיכנס פי מרדע במלואו, הואיל ושוה הסדק מלוא פי המרדע אין כאן צמיד פתיל, ולר׳ יהודה לעולם הוי צמיד פתיל עד שיהיה הסדק גדול שיכנס בו פי המרדע:

נסדקה סרידה עצמה. לרבנן קיל מכשנסדק המירוח, ולרבי יהודה קיל כשנסדק המירוח מכשנסדקה סרידה עצמה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ח **שנקב מעינו.** עין של תנור, הוא הנקב שעושים בו כדי שיצא ממנו העשן. ומירחו עינו בטיט וסתמוהו וניקב אח״כ במקום המירוח:

נכנס ויוצא דולק. שהנקב רחב והכוש נכנס ויוצא בריוח:

ניקב מצדו. של עין:

וכן היה אומר במגופת החבית. וכן היה ר׳ שמעון אומר בכל הני, דדינם מן האמצע נכנס ומן הצד אינו נכנס. ואין הלכה כר׳ שמעון:

מלוא מיצה שניה של שיפון. מלוא קשר שני של קנה של שיפון, שהשני דק מן הראשון ועבה יותר מן השלשה, שהקנה עב מלמטה ומתדקדק ועולה. שיפון, ויינ״א בלע״ז:

לשאר משקין. כגון שמן דבש וחלב:

אפילו כל שהן טמאים. אפילו נקב כל שהן אין מצילין בצמיד פתיל וטמאים:

שלא נעשו בידי אדם. שלא ניקבו במתכוין אלא מאליהן:

ניקבו העשוי לאוכלים שיעורו בזיתים. השתא מיירי בשנפחת הכלי עצמו וניקב. וכל הנך שיעורים דלעיל כשנפחתה סתימה שבפתחו:

שיעורן בזיתים. אם נפחת במוציא זית בעי מירוח, ובפחות מכאן לא בעי מירוח. ובגמרא במסכת שבת [צו] מוכיח דכלי גדול שניקב במוציא רמון, וכלי קטן שנפחת ברובו אין מירוח וסתימה מועילין בו, ושוב אינו מציל בצמיד פתיל כיון דבטל מתורת כלי. ואם מירחו נעשה כאוכלים שגבלן בטיט שאין הטיט מצילן:

שיעורן במשקין. בכונס משקה:

העשוי לכך ולכר. למשקין ולאוכלין:

מטילין אותו לחומרו. ואם ניקב בכונס משקה אינו מציל בצמיד פתיל עד שיומרח:

פרק י

א **אלו כלים.** כלי גללים. של צפיעי בקר:

כלי אבנים וכלי אדמה. דכל הני אין להם טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, ולכך מצילין בצמיד פתיל. ואע״ג דכל כלי פתוח, בכלי חרס משתעי קרא, בכלי שטומאה קודמת לפתחו דהיינו כלי חרס שמיטמא מאוירו, מכל מקום שאר כלים נמי מרבינן שמצילים, מדכתיב וכל:

ועצמות הדג. אם עשה כלי מעצמות בריות שבים, מצילים. לפי שאין מקבלים טומאה, כדתנן לקמן בפרק י״ז כל שבים טהור. וכל כלים מעצמות העוף טהורים, דכתיב (במדבר ל״א:כ׳) וכל מעשה עזים, פרט לעופות:

כלי עץ הטהורים. כגון כלים גדולים הבאים במדה שמחזיקים ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש, דלא מקבלי טומאה. דבעינן דומיא דשק שמיטלטל מלא וריקן, וכיון שהן גדולים כל כך אין מיטלטלים מלאים, ומצילים בצמיד פתיל:

מפיהן. שהצמיד פתיל בפיהן:

מצדיהן. אם ניקבו בצדיהן והקיפן צמיד פתיל:

ר׳ אליעזר מטמא. קסבר כפוי אינו מציל, ואפילו מירחו למטה בקרקע. שנאמר צמיד פתיל עליו, ולא צמיד פתיל על גבו. ואין הלכה כרבי אליעזר:

על הכל מצילים. כל הני כלים דתנן במתניתין, מצילין על כל מה שבתוכן בין היו בתוכן כלי שטף בין כלי חרס בין בגדים בין אוכלים ומשקים:

חוץ מכלי חרס. שאין מצילים אלא על אוכלים ומשקים וכלי חרס שבתוכן, דברים שאין להן טהרה במקוה, ולא על כלי מתכות ובגדים. שיש להם טהרה במקוה. וטעמא פרישנא בפרקין דלעיל. ומשנה זו לאחר חזרה שחזרו ב״ה להויות כדברי בית שמאי:

ב **במה מקיפין.** במה סותמים פי הכלי או מדבקים הכיסוי על פי הכלי ויחשב צמיד פתיל:

גפסים. מין סיד הוא, ויותר לבן מסיד ונשרף בכבשן כמו הסיד:

חרסית. כתישת חרסים, ולשים אותה במים:

בעץ. הוא בדיל. את הבדיל, מתרגמינן ית אבצא. ותרגום ירושלמי בעצא:

שהוא פתיל ואינו צמיד. כלומר כיסוי הוא, אבל אינו מחובר ומדובק יפה על פי הכלי:

לא בדבילה שמינה ולא בבצק שנלוש במי פירות. ואע״ג דמצילים שהרי לא הוכשרו לקבל טומאה, אעפ״כ לכתחילה אין מקיפין בהן, גזירה שמא יוכשרו שיפלו עליהן משקין המכשירים, ואין דבר טמא מציל:

ואם הקיף. ולא בא עליהן מים או אחד מן המשקין המכשירין, הצילו:

ג **המתחלחלת.** מתנענעת ומתנדנדת. לשון ותתחלחל המלכה:

רבי יהודה אומר מצלת. דחשיב לה צמיד פתיל הואיל ואינה יוצאת:

וחכמים אומרים אינה מצלת. דכיון דמתחלחלת לאו צמיד פתיל הוא. והלכה כחכמים:

היה בית אצבע. של מגופה משוקע ונכנס לתוך החבית, חשיב השרץ שבתוכה כאילו הוא בתוך החבית. ובית אצבע הוא המקום מן המגופה שאדם מכניס אצבעו לתוכו:

אוכלים שבתוכה. שבתוך בית אצבע השוקע ונכנס לתוך החבית:

טמאים. דמגופת החבית כחבית דמיא:

ד **הכדור.** פלוט״א בלע״ז:

הפקעת של גמי. לח ארוך שכורכים אותו זה עם זה ועושים אותו עגול כמין פקעיות של שתי. גלומור״ש בלע״ז:

עד שימרח. מלמטה של כדור או של פקעת ולמעלה, כדי שיכסה כולו, מפני שהוא חלול:

וכן מטלית של בגד. דכל הני חלולים נינהו. וכולהו אין מצילין אלא כשאין בהם שיעור לקבל טומאה:

וקשרה במשיחה. בחוט דק כדרך שעושים כשמכסים פי הנוד בבגד או בנייר שקושרים אותו, ומוסף על הקשירה בעי נמי מריחה מן הצדדין:

ה **חבית שנתקלפה.** חבית זפותה מבפנים וניטל חרס ממנה מבחוץ, והזפת עומד כנגדו מבפנים:

קבותים. קנקנים של חרס שמניחין בהן מורייס נקראים קבותים:

שגפתן. שכסה אותן במין סיד שקורין גפסים דתנן לעיל שמקיפין בו:

עם השפה. למטה משפת הכלי, שנמצא הצמיד פתיל מבפנים והשפה מגולה מבחוץ:

ר׳ יהודה אומר אין מצילין. דקסבר צמיד פתיל עליו כתיב. ולא צמיד פתיל מתוכו. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ו **וסתמוה שמרים הצילוה.** סתמא כחכמים דיש צמיד פתיל מבפנים:

עד שימרח. סביב לזמורה מן הצדדים. אבל על הזמורה עצמה לא בעי מירוח:

נסר. פשוטי כלי עץ הוא:

בסינים. שנתן בין נסר לנסר קליפות דקות של סנה:

או בשגמין. קליפי עץ של שגמין. ואותן קליפין נתן בין נסר לנסר כדי לחברן:

ז **תנור ישן.** שהוסק כדי לאפות בו סופגנים. שזו היא גמר מלאכתו להיות חשוב כלי לקבל טומאה:

חדש. שלא הוסק ואינו מקבל טומאה:

וסרידא על פי הישן. ואינה ממורחת בטיט, ואין כאן צמיד פתיל:

ניטל הישן וסרידא נופלת. שאינה נסמכת על פי החדש:

הכל טמא. שהישן שעליו הסרידא חשוב כלי ואינו מציל אלא בצמיד פתיל, והרי אין כאן צמיד פתיל. והחדש שאינו כלי היה חוצץ בפני הטומאה משום אוהל אם היתה הסרידא נסמכת עליו, דכל המציל משום אהל אינו צריך לצמיד פתיל. אבל בזמן שאין הסרידא נסמכת עליו אין כאן אוהל, הלכך הכל טמא:

אם אין בין חדש לסרידא פותח טפח. אם אין גובה טפח בין הכיסוי שעל הישן לפה של התנור החדש, נחשב הכיסוי שעל הישן כאילו הוא בפי החדש, ונעשה החדש אוהל וחוצץ בפני הטומאה וכל מה שבתוכו טהור:

ח **לפסין.** כמו אלפסין. מחבות גדולות של ברזל שמבשלין בהן:

ושפתותיהן שוות. שאין שפת אחת מהן גבוהה מחברתה:

בעליונה. היא הפנימית שהחיצונה תחתיה:

היא טמאה כו׳ אם השרץ בעליונה, אוכלין שבתחתונה טהורין, דרחמנא אמר (ויקרא י״א:ל״ג) כל אשר יפול אל תוכו, ולא אל תוך תוכו, והשרץ שבעליונה תוך תוכו דתחתונה הוא. ואם השרץ בתחתונה, לא נטמאו האוכלים שבעליונה, דרחמנא אמר (שם) כל אשר בתוכו יטמא, ולא שבתוך תוכו:

היו בכונס משקה. כלומר נקובים בכונס משקה דהיינו כדי טהרתן, דאלפסין עשויין למשקים ולאוכלין, ומטילין אותו לחומרו בכונס משקה:

השרץ בעליונה. דהיינו הפנימית:

כולן טמאות. דרואין את השרץ כאילו הוא בכל אחת, כיון דנקובות בכונס משקה:

בתחתונה. דהיא החיצונה:

היא טמאה וכולן טהורות. דאין טומאה נכנסת דרך שוליו. ומיהו אם היו אוכלים ומשקים בפנימית, נטמאו, כיון דלא מירח הנקב כדמוכח לעיל בפרק שמיני. והיינו טעמא, משום דניקב בכדי טהרתו נחשב כאויר של חיצונה, ואוכלים ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס ואין אדם וכלים מיטמאין מאויר כלי חרס:

השרץ בעליונה. השתא מיירי בלפסין שלימות:

היא והתחתונה טמאה. דכמונח בתוכה דמי כיון דעודפת. אבל אמצעית טהורה, דאין כלי מיטמא באויר כלי חרס:

כל שיש בו משקה טופח טמא. נטמא משקה טופח שבתוך הכלי האמצעי מאויר כלי חרס, וחזר המשקה וטימא את הכלים. דרבנן גזרו על משקה שיטמא כלי, גזירה משום משקה זב וזבה. והוא הדין דהוה מצי לאשמועינן חידוש זה של משקה טופח ברישא כשהשרץ בעליונה והתחתונה עודפת ויש משקה טופח באמצעי:

פרק יא

א **כלי מתכות פשוטיהן טמאים.** דלא איתקש לשק:

חזרו לטומאתן הישנה. חכמים גזרו על כלי מתכות שהתיכן ועשה מהן כלים חדשים, שיחזרו לטומאתן הישנה. גזירה שמא יאמרו שבירתן של כלים מטהרתן וטבילתן מטהרתן. מה שבירתן אינה טעונה הערב שמש, שהרי משתמשין בהן באותו היום שנטמאו ושברן וחזר ועשאן חדשים, אף טבילתן אינה טעונה הערב שמש, ואתיא למיעבד תרומה וקדשים בכלים שלא העריב שמשן:

לא לכל טומאה אלא לטומאת נפש. רבן שמעון בן גמליאל סבר דטעמא דגזרו על כלי מתכות שיחזרו לטומאתן ישנה אינה אלא גזירה שמא תשתכח תורת מי חטאת מן הכלים, שאין לך אדם ממתין שבעת ימים אלא שוברן מיד וחוזר ועושה אותן חדשים, הילכך לא חזרו אלא לטומאת מת בלבד שצריכים הזאת שלישי ושביעי. ואין הלכה כרשב״ג:

ב **שיש לו שם בפני עצמו.** שהוא ידוע וניכר ומיוחד בשמו:

טמא. בין יש לו בית קבול בין אין לו בית קבול:

הנגר. יתד של ברזל שנועץ ראשו אחד בקרקע וראשו השני אחורי הדלת. אי נמי, כמין עמוד שסוגר ומבריח הדלת מן הקצה אל הקצה:

מנעול. כל דבר שנועלים וסוגרים בו הדלת נקרא מנעול. ודוגמתו במקרא בשיר השירים (ה׳ ה׳) על כפות המנעול:

פותה. כמין כוס קטן של ברזל קובעים בארץ, וציר הדלת סובב עליו כדי שיהא נוח להפתח ולהסגר. ודוגמתו במקרא (מלכים א ז׳ נ׳) והפותות לדלתות הבית הפנימית:

והצנור. קנאל״י בלע״ז:

שנעשו לקרקע. להשתמש בקרקע. וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואינו מקבל טומאה:

ג **העשת.** חתיכה של ברזל כשמוציאים אותו מן המחצב:

חררה. לאחר שמתיכים הברזל עושים ממנו עיגול כמין עוגה:

סובב של גלגל. גלגל העגלה של עץ, עושים סביבו טס של ברזל שלא ישבר בטרשים ובסלעים:

טסין. וירקעו את פחי הזהב (שמות ל״ט:ג׳), מתרגמינן ורדידו ית טסי דדהבא:

כני כלים. בסיסי כלים. לשון ואת כנו (שם), דמתרגמינן ויית בסיסיה:

הוגני כלים. כמין ענק סביבות שפת הכלים:

אזני כלים. בית יד שאוחזים בו הכלי:

השחולות. מה שנשתייר מן הכלי לאחר שנעשה. לשון כמשחל בניתא מחלבא (ברכות דף ח.) כי מן המים משיתיהו (שמות ב׳:י׳), מתרגמינן ארי מן מיא שחלתיה:

גרודות. שנגרד מן הכלי בשעת עשייתו. לשון להתגרד בו האמור באיוב (ב׳ ח׳):

טהורים. דלא חיישינן בכל הני שמא מכלי טמא באו וכשחזר ועשה מהן כלי חזרו לטומאתן ישנה, דכל הני לא נראו לקבל טומאה מעולם, משום דגולמי כלי מתכות נינהו, וגולמי כלי מתכות אין מקבלין טומאה. והכי תניא בתוספתא, גולמי כלי מתכות טהורים, ואלו הן גולמי כלי מתכות, כל שעתיד לשוף, לשבץ, לגרד. ולכרכב, ולהקיש בקורנס, מחוסר אוגן או אוזן. טהור:

אף מן הקצוצות. אם קצץ כלים לחתיכות, כלים הנעשים מאותן חתיכות לא חזרו לטומאתן ישנה. ואין הלכה כר׳ יוחנן בן נורי:

גרוטאות. כלים שנשתברו מפני תשמישן ונעשה בהן חתיכות קטנות אחרי בלותן נקראים גרוטות. והן קטנים משכרי כלים:

ומן המסמרות שידוע שנעשו מכלים. אע״ג דלא ידעינן אם מכלים טהורים באו או מן הטמאין:

טמאין. טמאים הכלים הנעשים מהם. דחיישינן שמא מכלים טמאין באו וחזרו לטומאתן הישנה:

מן המסמרות. סתם. דלא ידעינן אם נעשו מכלים או מן העשת:

בית שמאי מטמאין. דגזרו הני אטו הני:

ובית הלל מטהרין. דלא גזרו:

ד **ברזל טמא.** שבא משברי כלים:

שבללו. שטרפן זה בזה והתיכן ועשה משניהם כלי:

ברזל טהור. שבא מן העשת ומן החררה וכו׳:

אם רוב מן הטמא טמא. דחוזר לטומאתו הישנה:

החלמא. טיט הדבק כלובן ביצה:

ומן הגללים. שעירב הטיט עם גללי הבקר ועשה מהן כלים וצרפן בכבשן. אם רוב מן החלמא. מקבלים טומאה כדין כלי חרס. ואם רוב מן הגללים, טהורים, דכלי גללים אין מקבלין טומאה:

קלוסטרא. הנגר של הדלת. והוא היתד שנועלים בו הדלת כדפרישנא לעיל, רגילים לעשות בראשו כמין תפוח, והוא נקרא גלוסטרא. ואם נעשה מברזל טמא, חוזר לטומאתו הישנה, לפי שראוי לדוך בו שומין במדוכה:

ומצופה טהורה. אם היתה של ברזל טהור ומצופה של מתכת טמא, טהורה. דבתר עיקרא אזלינן ולא בתר הציפוי שהוא של מתכת טמא:

הפין והפורנא. שינים הקבועים בפותחת, והפין נכנס בתוך הפורנא:

שומטה מפתח זה ותולה בחבירו. ע״י גרירה בלבד, דטלטול מן הצד הוא. אבל טלטול גמור, לא. ור׳ טרפון שרי אפילו טלטול גמור כי ארחיה. ושמא אתא תנא לאשמעינן הכא דקלוסטרא טמאה דתנן ברישא לאו דברי הכל היא אלא פלוגתא דרבי יהושע ור׳ טרפון, דלר׳ יהושע טהורה, דכי היכי דלא משוי לה מנא לענין שבת הכי נמי לא משוי לה מנא לענין טומאה:

ה **עקרב של פרומביא.** מתג ורסן ופרומביא, אחד הן. והברזל הנכנס בפי הבהמה נקרא עקרב:

ולחיים. מחוברים לעקרב כמין שני טסין מצויירים, אחד מכאן ואחד מכאן על לחיי הבהמה עשויין לנוי. והן טהורין כשהן בפני עצמן, דתכשיטי בהמה נינהו, ותכשיטי בהמה וכלים אין מקבלים טומאה:

ו **פיקה.** כמין כדור קטן נקוב באמצע שמשימות הנשים בראש הפלך שטוות בו כדי שיכבד:

ר׳ עקיבא מטמא. דכלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו הוא, וטמא, כדתנן בריש פרקין:

וחכמים מטהרין. דאין לו שם בפני עצמו אלא שם לווי, פיקא של כוש, או פיקה של אותו דבר שהיא משמשת לו. והלכה כחכמים:

ומצופה. אם היא של עץ ומצופה במתכת טמא:

טהורה. דבתר עיקרא אזלינן, ולא בתר הציפוי שהוא של מתכת טמא:

כוש. פלך שהנשים טוות בו:

והמקל. של מתכת טמא. הואיל ואדם רודה בו את הבהמה, ככלי עשוי לתשמיש אדם הוא חשוב:

סמפוניא. מין כלי זמר הוא, כדכתיב בדניאל {ג׳} פסנתרין וסמפוניא:

וחליל. אף הוא מין של כלי זמר, וחלול הוא וקולו נשמע עד למרחוק:

ומצופין טהורים. אם [הוא] של עץ ומצופה נחושת טמא, טהור הוא. דבתר עיקר הכלי אזלינן שהוא של עץ. ולא חשיב יש לו בית קיבול אע״פ שהוא חלול. כיון שאינו עשוי לבית קיבול:

אם יש לה בית קיבול כנפים. כלים דקים קטנים כדמות כנפים נותנים בתוך הסמפוניא. שמסייעים להשמעת קול הניגון. ואם עשו בתוכה מקום לבית קיבול של כנפים הללו, חשיב בית קיבול:

ובין כך ובין כך. בין שהיא מצופה ובין שאינה מצופה, טמאה:

ז **קרן עגולה וקרן פשוטה.** חצוצרות מקרני הבהמות עשויות פרקים פרקים מחוברים, אלא שאחת מהן צורתה עגולה ואחרת פשוטה. וחיבור הפרקים של עגולה קשים וצריכים אומן יותר מחיבור הפרקים של פשוטה, ומפני זה אמרו המחזיר קרן עגולה בשבת חייב חטאת, משא״כ בפשוטה:

קרן עגולה טמאה. שיש לה בית קיבול. וקרן פשוטה טהורה, שאין לה בית קיבול. וקרנים דין כלי עצם יש להן, שפשוטיהן טהורים כפשוטי כלי עץ:

מצופות. מקום הנחת הפה, והוא הקצר שבה. מלשון עומדים צפופים:

טמאה. דחשבינן לה ככלי מתכות, ואף על פי שהיא פשוטה מקבלת טומאה:

הקו שלה. הצד הרחב שבה אם היה של מתכות:

ר׳ טרפון מטמא וחכמים מטהרים. והלכה כחכמים:

קני מנורה טהורים. שאין להם שם בפני עצמן, ותנן לעיל בריש פרקין כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו, טמא:

הפרח. מקום מושב הנר שבראש המנורה פרח שמו:

בסיס. רגלי המנורה שהיא יושבת עליהן:

ח **קסדא.** כובע נחשת שנותנים אנשי המלחמה על ראשן:

ולחיים. טסין של ברזל שנותנים על לחייהן:

אם יש בהן בית קיבול מים. ששותין בהם מים במלחמה:

כידון. רומח קטן שביד השרים והמלכים:

ניקון. כמו קינון. לשון ומשקל קינו (שמואל ב׳ כ״א). והוא הברזל שבתוך הרומח:

מגפיים. בתי שוקים של ברזל שנושאין אנשי המלחמה:

תכשיטי נשים. אף על פי שאין עשויין למלאכה אלא לנוי, מרבינן להו מקרא דכתיב (במדבר ל״א) וכל אשר לא יבוא באש תעבירו במים:

עיר של זהב. כמין עטרה נותנות הנשים בראשן עשויה כצורת ירושלים:

קטליות. חוטים של זהב שנותנות סביב הצואר. ומפני שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתיראה בעלת בשר, לכך נקראים קטליות:

ונזמים. יש מהן נזמי האף ויש מהן נזמי האוזן:

בחוט של פשתן. שהיו החוליות נקובות ומלאו מהן החוט:

החוליות טמאות. דכל חדא באנפי נפשא חשיבא כלי מעשה:

של אבנים. שהיו מרגליות ואבנים נקובות ומלאו מהן החוט:

טמא. החוט, הואיל ושל מתכת הוא:

כמלוא צואר קטנה. כמלוא צואר של בת קטנה:

ט **כקדרה מלמטה.** רחב מלמטה ויש לו בית קיבול:

וכעדשה מלמעלה. על ראש הנזם מלמעלה יש לו גרעין של זהב או של כסף עשוי כעדשה:

ונפרק. העדשה מן הקדירה:

הקדירה טמאה. שהרי יש לה בית קיבול. ולא מפני שהיא מתכשיטי נשים, שהרי אינה ראויה לתכשיט כמות שהיא:

והעדשה טמאה. שיש לה שם בפני עצמה:

צינורא. ראש הנזם הנכנס בנקב האוזן או בנקב האף. ולפי שהוא עשוי כמזלג קרוי צנורא. תרגום מזלגותיו צנורייתיה:

טהורה. שאין לה שם בפני עצמה:

העשוי כמין אשכול. נזם העשוי ארבעה או חמשה גרגרין זה על גבי זה כמין אשכול:

ונפרק טהור. שאין לכל גרגיר וגרגיר שם בפני עצמו, והוא אינו ראוי לתשמיש משנפרק:

פרק יב

א **טבעת אדם.** כגון טבעת של אצבע. אבל טבעת שהתקינה לחגור בו מתניו ולקשור בה בין כתפיו, טהורה, והיינו טבעת כלים. וטעמא, משום דלא רבי קרא לטומאה אלא תכשיטי אדם ולא תכשיטי בהמה וכלים:

קורת החצים. אית דמפרשי אשפה שהחצים מונחים בה, ואית דמפרשי המטרה לחץ:

ושל אסירין. עושין כמין פגימה בקורה להכניס בה רגל אדם [ומניחין עץ ארוך על גבה] ואין יכול לצאת. ובלשון מקרא קורהו סד, וישם בסד רגלי (איוב י״ג:כ״ז). וקורות של חצים ושל אסירין האמורין כאן, דמתכת נינהו ולא של עץ:

קולר. שנותנים בצואר האסירים. [והוא סוגר]. תרגום ויתנהו בסוגר (יחזקאל י״ט:ט׳), בקולרין. ומשום דקולר עשוי שישאנו עמו בכל מקום שהולך, חשוב כלי מעשה טפי מקורת האסירים שאינו זז בה ממקומו, הלכך קולר טמא:

שיש בה בית נעילה. עושים לשלשלת בית נעילה [ונותנים אותה ברגל הסוסים] וסוגרים במפתח, וחשיבא כלי:

לכפיתה. שלשלאות שכופתים בהן הקוף וגורי הכלבים הקטנים. ולנוי הן עשויין והוו תכשיט דבהמה ולא מיטמא:

סיטונות. סוחרים גדולים שמוכרים במדה גסה. ויש להן שלשלת שקובעים בראשה אחד המדה, סאה או תרקב, וראשה השני נותנים בטבעת שבדלת או בקורה, וסוגרים עליה במפתח כדי שלא תגנב המדה:

ושל בעלי בתים טהורה. דסתמא עשויה לנוי ותכשיט לכלי:

מפתח אחד. מחוליא אחת. דשלשלת בחוליא אחת לא עבדי אינשי, ולא חשיבא כלי:

או שקשר חלזון בראשה. כדמות חלזון שהוא דג שבים שמדמו צובעים התכלת קשר לה בראשה עשוי מברזל, והוא משוי לה מנא:

ב **קנה מאזנים של סרוקות.** סורקי צמר ופשתים, ומוכרים אותו במנין ליטראות, כשרוצין לשקול יש להם מקל ארוך של עץ ותלוי בראשו כמין טבעת מלמעלה, ואונקליות של ברזל תלוין מלמטה בשלשלת, עשויין כמין וויו וראשיהם כפופים מלמעלה, ויש לאותו מקל טבעת אחרת שמהלכת על פני כל המקל ואינה יכולה לצאת ממנו, וכמין עשת של ברזל או של נחושת עב וכבד תלוי באותה טבעת, וכשבא לשקול שק של צמר או של מטוה, תוחב את האונקלי בשק ואוחז בטבעת שכנגדו למעלה ומעלהו באויר, והטבעת שבו העשת של ברזל תלוי מרחיקה מטבעת שאוחז בה, ומכבדת על הקנה עד שיבוא ביושר שלא יכריע לשום צד יותר, ולפי הרחקת הטבעת שבו העשת של ברזל יודע חשבון המשקל, שיש סימנים במקל, עד כאן ליטרא אחת, עד כאן עשרה, עד כאן מאה. וזה נקרא פלס בלשון מקרא, כדכתיב (ישעיהו מ׳:י״ב,) ושקל בפלס הרים. פלס ומאזני משפט לה׳ (משלי ט״ז:י״א):

ושל בעלי בתים. אין רגילים לתת בו אונקליות שהן אותן הווין שתוחבים בשק להעלותו, אלא בלא אונקליות קושרים בחבל ותולין בקנה. אונקליות גרסינן, ולא גרסינן אונקיות:

אונקלי של כתפין. עץ ארוך כעין מוט שהכתף מניח על כתפו ותולה בו שני שקים אחד לפניו ואחד מאחריו בשני אונקליות של ברזל התחובות במוט על שני קצותיו:

של רוכלים. מוכרי בשמים ותמרוקי נשים:

טמאה. מפני שיש לה בית קיבול:

שלפניו טמאה. לפי שהוא משתמש בה:

ושלאחריו טהורה. שאינו משתמש בה אלא לשמירה, שלא יפול המשאוי מאחריו. ואין הלכה כר׳ יהודה:

דרגש. מטה קטנה של עור ותולין רצועות בשפת העור סביב ויש אונקליות של ברזל בארוכות המטה וכשרוצים לנטותה עונבין הרצועות באותן אונקליות:

נקליטין. שני עמודים שמעמידין באמצע דופני המטה, אחד מראשותיה ואחד במרגלותיה, ומפוצלין בראשיהן, ומניחין קנה מזה לזה ופורסים עליו סדין. ופעמים שאין העמודים מפוצלים, אלא כעין שני וויו מניחין בראשי הנקליטין, והוא אונקלי:

שידה. תיבה קטנה:

אקון. תיבה שעושין הציידים לצוד בה דגים:

כל המחובר לטמא. אונקלי המחוברת לכלי המקבל טומאה, טמא:

לטהור. כגון מנורת העץ שהיא טהורה, טהורה:

אחת אחת בפני עצמן. כל אונקלי שפירשה מכלי:

טהורה. לפי שאין לה שם בפני עצמו:

ג **טני.** הוא כלי של מתכת מחזיק שלשה קבים. והוא מלשון ושמת בטנא. ובעלי בתים משתמשין בו שמניחין שם גרוטאות משברי כלי מתכות:

רבן גמליאל מטמא. דסבר כיסוי חשוב כלי הואיל ויש לו בית קיבול:

וחכמים מטהרין. דסברי אין כיסוי חשיב כלי. והלכה כחכמים:

ושל רופאים טמא. לדברי הכל. מפני שהרופאים מניחין בו סממנים:

מגדל. בית האוצר של עץ. ארמריא״ו בלע״ז. ובערבי אלמנס״ר:

ושל רופאים טמאה. מפני שנותן עליה את האספלנית ותולה בה המספרים:

הייתוכין. מלקחיים שנוטל בהם הכלי שהתיך בו את הכסף, להריקו לתוך כלי אחר:

והפריכין. בתוספתא מפרש אלו הן פרכין, הקבועים בכירים. ורבותי לא פירשוה לי:

עקרב בית הבד. ברזל עקום דומה לעקרב, הקבוע בקורת בית הבד שדורכים בה הזיתים:

אונקלי שבכתלים. ווין של ברזל הקבועים בכתלים לתלות בהם כלים:

טהורה. דאין תשמישן אלא עם הקרקע:

ד **מסמר הגרע.** איזמל של אומן המקיז דם. ונקרא גרע על שם שמגרע את הדם. ויש מפרשים, מסמר של נפחים שקבוע להן מסמר בסדן, כשמסלקים חתיכה של ברזל מן האש ורוצה לחתוך ממנה מניחה על המסמר ומכה בקורנס ונגרעת:

אבן השעות. אבן שיש בה קוים ורשומים עליהם שמות השעות, ומסמרים תחובים בה שבהם מכוונים את השעות:

מסמר הגרדים. מסמר ארוך שהאורג מכניס בקנה דק ומחבר על הקנה את המטוה:

ארון של גרוסות. העושין גריסין של פול בריחיים שלהן יש להן כמין ארון של עץ:

רבי צדוק מטמא. אותו ארון, דתורת כלי עליו:

וחכמים מטהרין. דכלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו עשוי ליטלטל. ור׳ צדוק סבר, פעמים מטלטלין אותו לתקנו. ואין הלכה כר׳ צדוק:

היתה עגלה. שהארון מונח עליה, של מתכת:

טמאה. שהרי היא עשויה לתשמיש:

ה **שהתקינו.** שעיקם ראשו או חידדו כדי שיהיה פותח ונועל בו:

העשוי לשמירה. לסימן לראות אם נכנס שם אדם אם לאו, שאם לא ימצאנו כמו שהניחו בידוע שאדם בא לשם:

עד שיצרפנו. באש לצורך זה. והלכה כחכמים:

מסמר השלחני. מסמר קבוע בעמוד שלפני השלחני להעמיד בו תריסי החנות, וכשמסלק התריסים נשאר שם המסמר. ומטהרין רבנן משום דתשמישו עם הקרקע. והלכה כחכמים:

ו **ותלוי המגרדות.** בבתי מרחצאות תולין מגרדות של מתכות והנכנסים שם כל אחד לוקח מגרדת ומתגרד בה רגליו:

וגולמי כלי מתכות. כלים שצריך לשוף לגרד ולהקיש בקורנס, או שמחוסר אוגן, או אוזן, אינם טמאים לדברי חכמים עד שתגמר מלאכתן:

וטבלא שנחלקה לשנים. טבלא של חרס שיש בה לבזבזים ונעשית שתי חתיכות שוות. שאין אחת מהן גדולה מחברתה. בהא פליגי רבן גמליאל וחכמים. והלכה כחכמים:

ז **דינר שנפסל.** שפסלתו מלכות או מדינה, או שנחסר:

והתקינו. שנקבו כדי שיתלנו בצואר בנו או בצואר בתו:

סלע. ד׳ דינרים:

והתקינה להיות שוקל בה. כסף או זהב. דאילו דבר הנדבק כגון בשר ויין, הא תניא בפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פט) שאין עושין משקלות של מתכת לשקול בהן דבר הנדבק:

עד שני דינרים. שהוא שקל אחד. והוא חצי סלע:

פחות מכאן יקרץ. שלא ירמו בה בני אדם שיחשבו שהוא שקל. וכן אם הוא יותר משקל נמי יקרץ שלא יטעו בו ויקחוהו בסלע:

ח **האולר.** כעין מספריים של מתכת שמתקנים בו הקולמסין:

והקולמוס. של נחושת וברזל או של כסף:

מטוטלת. [חתיכת] ברזל ועופרת שתלוי בחבל שתופס הבנאי בידו לראות שלא יבוא הכותל עקום:

והמשקלות. ליטרא וחצי ליטרא:

הכירון. כלי ברזל שבו תוחבים הזיתים במעצר שעוצרים אותן בו:

והכן והכנא. האמה שמסרגלים בה הספרים, והלוח שתחתיה. כן פירש הערוך:

גולמי כלי עץ. שלא נשלמה מלאכתן. כגון שחסרים אוגן, או אוזן, או הבסיס שלהן שהן יושבים עליו, או שצריך להחליקן ולהשוותן, נקראים גולמים:

חוץ משל אשכרוע. גרסינן. והוא מין ארז. תאשור, מתרגמינן אשכרוע. וגולמי כלים שנעשו מעץ זה, טהורין, לפי שקליפתו עבה וקשה, ואין חשובין כלים עד שתוסר קליפתם ותגמר מלאכתם. וגירסת התוספתא, חוץ משל פירשע, מפני שהן מחוסרים שליקה. ופירשע הוא עצי גופר. וכלים הנעשים ממנו אין מלאכתן נגמרת אלא בשליקה, שמכניסים אותן באש ומוציאין שלק ושוב אין יראים שמא יסדקו:

גרופית של זית. ענף של זית קרוי גרופית. כמו של תאנה דנקרא יחור. ואם עשו כלי מן הגרופית, גולם הוא ואינו מקבל טומאה:

עד שישלק. שיכניסו אותן באש עד שיוציאו השלק שלהן. ואין הלכה כר׳ יהודה:

פרק יג

א הסייף והסכין והפגיון. סכין שיש לו שני, פיות קרוי פגיון:

מגל יד. מגל חלק עשוי לשבר עצמות ולחתוך עצים:

מגל קציר. מלא פגימות ותלמים:

השחור. הם מספריים קטנים שמגלחין בהם. ונקראים שחור לפי שהם משירין את השער, דמשירין ומשחירין חד הוא, והכי אמרינן בפרק משילין פירות [ביצה לה] מאן דתני משחילין לא משתבש. ויש מפרשים, השחור, תער:

והזוג של ספרים. מספריים גדולים מן השחור:

שנחלקו. שהן של חוליות ומפרקים אותן זה מזה. וכן התער יש שאין בית יד שלו מחובר, ומפרקין אותו:

הסמוך ליד. חזי למלאכה טפי. אבל הסמוך לראש, ירא שמא יחתוך ידו. ואין הלכה כר׳ יוסי:

מספורת שנחלקה. הם מספריים של נשים, וכשנחלקה אכתי כל חד חזי לחתוך:

וחכמים מטהרין. כיון שנשברה. והלכה כחכמים:

ב קוליגריפון. כלי שבראשו האחד כמין שינים שתוחבין בפת או בבשר ומוציאין אותו מן התנור, ובראשו האחר גורפין בו גחלים ואפר מן התנור:

ניטלה כפה. הצד הרחב העשוי ככף שגורפין בו האפר:

טמאה. מפני הראש השני שיש בו השינים שראויין לתשמישן:

מכחול. ראשו אחד חד כעין זכרות לכחול בו את העין, וראשו האחר רחב לנקות בו את האוזן:

מכתב. ראשו אחד חד כמחט לכתוב על פנקס של שעוה, וראשו האחר עב וחלק למחוק בו הכתב החקוק בשעוה ולהחליקה, כדי שיהא ראוי לחזור ולכתוב בו:

זומלסטרא. ראשו אחד כף עשוי לקבל את הזוהמא מן הקדרה ולהעבירה, וראשו האחר כעין מזלג להעלות הבשר:

וכן השן של מעדר. בראשו אחד הופכים את הקרקע, ובראשו אחר מחברים כלי המחרישה זה עם זה:

שיעור כולן. אם ניטל הראש האחד שצריך שישאר בראש השני כדי שיעור בית אחיזה שיהיה ראוי לעשות מלאכתו:

ג חרחור. כלי עשוי כמין מרה שחופרים בו את הקרקע, וברזל שלו מחודד טפי לחתוך בו השרשים שלא יעכבו את המחרישה:

שינטל רובו. רוב הברזל או רוב חיסומו:

מקופו. חור שמכניס בו הקתא. כמו [ברכות נ״ה] קופא דמחטא:

טהור. דתו לא חזי למלאכה כיון שאין יכול להכניס בו בית יד:

קרדום. מחודד וחותך משני צדדיו. הצד האחד רחב ומשתמשין בו הנגרים וקרוי עשפו, תרגום מחרשתו עשפיה. והצד השני קצר וקרוי בית בקעו לפי שבאותו צד בעלי בתים מבקעים עצים. ובגמרא במסכת ביצה [דף ל״א] קורא לצד הרחב נקבות שלו, ולצד הקצר זכרות שלו:

ד מגריפה. עשויה לגרוף את האפר מן הכירה ומן התנור, וכשהוסרה כפה נשאר הבית יד שלה עשוי כעין קורנס של נפחים, ואין הלכה כר״מ:

מגירה. היא משור בלשון מקרא. סיג״א בלע״ז:

אחת מבינתיים טהורה. אם ניטל מכל בין שתי שינים שן אחת, אי אפשר יותר לגרר בה, הלכך, טהורה דלא חזיא לתשמישה:

נשתייר בה. מן השינים השלימים שיעור הסיט במקום אחד:

טמאה המגירה. דבאותו מלוא הסיט שהוא שלם חזיא לגרר. ושיעור מלוא הסיט, כל מה שאפשר לאדם להרחיב בין אצבע לאמה:

מעצד. כלי ברזל שהחרש מנסר בו הנסרים. דולדור״א בלע״ז:

איזמל. תער קטן שמלין בו את התינוק. תרגום חרבות צורים, איזמלין חריפין:

והמפסלת. ברזל מחודד קבוע בתוך עץ, ומוליכין ומביאין אותו על הלוח ומחליקין אותו. לשון פסל לך:

מקדח. כלי שבו מנקבים הלוחות:

שנפגמו. נתבקעו:

ניטל חיסומן. בפי החרב ובפי הסכין ובפי הקרדום ובחודו של מקדח נותנים ברזל טוב ונחשב, אצאל״ו בלע״ז, וחוסמין פיהן בו כדי שיהא חד לחתוך יפה, וזה קרוי חיסומן:

והרוקני. העץ שהמפסלת קבועה בו קרוי רוקני. ואם ניטל הברזל שפוסל ומחליק ונשאר העץ לבדו בלא הברזל, טהור:

ה **חרירה.** כמו חורה. החור שמכניסין בו החוט:

עוקצה. הראש החד שמכניסים בבגד כשתופרין. כמו עוקצי תאנים, שהוא החד שבתאנים:

אם התקינה למתוח. דרך האורגים שלוקחים מחט שבורה ונותנים אותה בשפת הבגד כדי שימתחו שפתותיה:

מחט של סקאים. מחט גדול שתופרים בו השקים העשויים משער עזים, וכיוצא בהן מן הבגדים הגסין:

שהוא כותב בה. בפנקס של שעוה:

של מתוח. אם התקינה למתוח בה שפת הבגד כדרך שהאורגים עושים:

בין כך ובין כך טמאה. שהרי היא ראויה למתוח בלא עוקצה ובלא חרירה:

אם מעכבת את התפירה. שאינו יכול לתפור בה מפני החלודה. ויש מפרשים, דכל זמן שרושם החלודה ניכרת בבגד, היינו עיכוב התפירה וטהורה, דהכי משמע בפרק במה בהמה (שבת דף נ״ב):

צנורא. מזלג קטן עקום בראשו, ורגילין להפך בו בשר על גבי גחלים. ויש מהן קטנים שמוחטין בהן פתילות ומקנחים בהן נרות. וכשפשטה הוי כמחט שניטל חרירה ועוקצה וטהורה:

ו **והפין.** שינים של מפתח שבהן פותחים הדלת. וצורת זה המפתח ידוע במלכות מצרים ובכל ארץ ישראל:

אפילו אחת טמאה. ואע״ג דהשינים בפני עצמן בלא פותחת טהורים, קבען בפותחת טמאים, מ״מ השינים חשובים עיקר והפותחת משמשת:

אלמוג. קוראל״י בלע״ז, והוא צומח במצולת ים, ותחילתו רך קודם שיקפאהו האויר, ומפתחים בו חותם. ובמקרא, עצי אלמוגים:

השן שבטס. לא דמי לפין של פותחת, שהשן משמשת בפני עצמה, משא״כ בפין, הלכך טמאה בפני עצמה:

ז **הכדומין.** עץ גדול ארוך ויוצאים ממנו אונקליות אילך ואילך, ותולין באותן אונקליות צלוחיות של מים באויר כדי לצננן. ורמב״ם פירש, כמין זיר ואונקליות סביבותיו ובו מעלין הכלים שנפלו לבור:

האשקלונין. שנעשים באשקלון:

המעבר והמזרה והמגוג. כלים עשויין לנקות התבואה מן התבן ולהעביר התבן ממקום למקום. המעבר יש לו שינים ודומה ליד של בני אדם, ובו מעבירין התבן ממקום למקום. והמזרה בו זורין החטין בגורן, לפיכך נקרא מזרה, ושיניו מרובות משיני המעבר. והמגוג, שיניו מרובות משיני המזרה, ובו בוררים התבואה אחר שזרו אותה במזרה:

דבר חדש חידשו סופרים. ראויין היו להיות טהורים, דפשוטי כלי עץ נינהו, ומשום שן אחת של מתכת לא נחתא להו טומאה:

ואין לי מה להשיב. מפני מה אמרו כן:

ח **מסרק של פשתן.** יש לו שינים מרובות כעין מחטים ארוכים תחובים בעץ, ובו סורקים הפשתן:

ונשתייר בו שתים טמא. אם לא נשתיירו בו אלא שתי שינים בלבד, טמא המסרק, דאכתי חזו למלאכתן:

אחת אחת בפני עצמן טמאות. כל שן ושן בפני עצמה שנטלה מן המסרק, טמאה, דחזיא לכתוב בה בפנקס של שעוה:

ושל צמר. מסרק של צמר:

אחת מבינתיים. שמכל שלש הסמוכות נטלה האמצעית, תו לא חזי:

היתה החיצונה אחת מהן טהור. השן החיצונה של המסרק היא רחבה ואינה ראויה לסרוק בה, כעין החיצונה שבמסרק הראש שלנו. הלכך אם החיצונה אחת מן השלש שנשארו, טהור המסרק, שאינה ראויה לסרוק בה שאין כאן אלא שתי שינים:

ועשאן למלקטת. ללקט בהן את השער:

והתקינה לנר. להוציא בה הפתילה ולהיטיב בה את הנר:

ולמיתוח. גרסינן. כלומר למתוח בה שפת הבגד כדרך האורגים [שתוחבים] מחט בשפת הבגד כדי שימתחו שפתותיה:

פרק יד

א כלי מתכות. שנתרועעו ונשברו:

כמה הוא שיעורן. כמה יהיה שיעור השבר הנשאר מהן ויקרא עושה מעין מלאכתו ויהיו חשובים כלים ליטמא:

מיחם. שמחממין בו מים. והוא גדול מקומקום:

כדי לקבל סלעים. שכל סלע ארבעים דינרין:

הלבס. אית דגרסי הלפס. והוא כלי נחושת גדול שמרתיחים בתוכו מים ונותנים בו קיתונות קטנים להדיחן בתוכו:

כולן בפרוטות. כולן משערים אם יש בשבר שלהן כדי לקבל פרוטות. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

המחוסר הגפה טמא. ר׳ עקיבא מיירי בתחלת עשייתן של כלים, וקאמר, דכלים המחוסרים הכיסוי שלהן, טמאין, דמקרו נגמרה מלאכתן. הגפה, מלשון יגיפו הדלתות (נחמיה ז׳, ג׳). והרבה יש במשנה, כדי שיפתח ויגוף ותיגוב. אע״פ שגפן לא קנה דבמסכת מעשר שני [פרק ג׳ משנה י״ב] פירוש, שכיסה אותן במגופה:

ומחוסר לטישה טהור. שהוא חשוב גולמי כלי מתכות שאינן מקבלין טומאה. לטישה, לשון לוטש כל חורש נחושת וברזל (בראשית ד׳):

ב חזינא. נוהגים לעשות בראש המקל כמין תפוח של ברזל והוא הנקרא חזינא. וכל עבדי מלך מצרים היום נושאים בידם מקלות הללו, וקורין להם אלדבו״ס. ופעמים שנועצים בהם מסמרים כדי שיכו בהם מכה רבה וקשה:

שלשה סדרים. של מסמרים, ואז חשוב כלי. ואין הלכה כר׳ שמעון:

עשאן לנוי. כגון שעשאו במסמרים דקים מצויירים כדי ליפות את המקל:

טהור. דהוי מתכת המשמש את העץ, דתנן לעיל שהוא טהור. אבל כשעשאו להכות ולחבוט, הרי עץ משמש את המתכת וטמא:

מניקת. כמין שפופרת של מתכת, והכניס בה את המקל:

וכן בדלת. תחת הדלת כדי שלא תאכלנה הארץ:

היתה כלי. היתה שפופרת זו כלי בפני עצמה וחיברה למקל ואחר שחיברה ראוי להשתמש בה בכלי:

[טמאה. מקבלת טומאה, וטמאה כמו שהיתה]:

מאימתי היא טהרתה. מניקת שנטמאה מאימתי תטהר ותצא מידי טומאתה:

משיחבל. משישחיתנה ויפחות צורתה:

משיחברנה. משיחברנה בדלת או במקל ויקבענה במסמרים שלא תשמש עוד בכלי, כבר בטל שם כלי ממנה ויצאה מידי טומאתה:

ג הקנטר של בנאי. פירשו בו שהוא שבט ומטה של ברזל שהבנאים חותכים בו את הכותל:

הדקור. יתד. כמו יחפור בדקר ויכסה דתנן בריש פרק קמא דביצה:

חרש. נגר:

יתדות אוהלים. נועצים יתדות של ברזל בארץ ומותחים אוהלים וקושרים מיתרים ביתדות. ואין זה תשמישו, על ידי קרקע. שהרי לדבר המיטלטל הן משמשים:

ויתדות המשוחות. מודדי הקרקע לחלוקת אחים, נועצים יתדות בקרקע וקושרים בו חבל ומודדים:

שלשלת של משוחות טמאה. לפי שבמדידת החבל יש עול. פעמים שמותח לזה יותר מזה, לפיכך רגילים לעשות שלשלת למדוד בה:

עשויה לעצים. לקשור בה חבילה של עצים, או למדוד בה עצים, שיש מקומות שמוכרים עצים במדה מלוא חבל. והשלשלת המיוחדת לכך טהורה, דהויא כמתכת המשמשת את העץ:

ארבעה טפחים. ויותר מכן לא חשיב יד:

חמור של נפחים. העץ שהמפוח של נפחים רוכב עליו נקרא חמור. כך פירשוה לי רבותי. ובמקום אחר מצאתי שהוא כלי ברזל כצורת חמור, והאומן רוכב על הקצה האחד ומכה על הקצה השני, ועושים כך כשרוצים להכות על הכלים הגדולים ששפתן גבוהה וגדולה מאד:

מגירה. המסר שנוסרים בה הלוחות, שנטמאת, ועשה שיניה בתוך החור של דלת, לא יצאה מידי טומאה, והרי היא טמאה כמו שהיתה, עד שיקבענה בדלת במסמר. והכי מפורש בתוספתא:

עשאה מלמטה למעלה. שהפכה ונתנה הפוכה בחור הדלת:

טהורה. אע״פ שלא קבעה במסמר:

כל הכיסויין טהורין. לפי שאין לכיסויין שם בפני עצמן:

חוץ משל מיחם. וכל כיוצא בו שיש לו שם בפני עצמו ומשתמשין בו בפני עצמו, כמו כיסוי טני של רופאים דתנן לעיל פרק טבעת אדם [משנה ג׳] דטמא לדברי הכל, לפי שמניחין בו סממנים:

ד **העול של מתכת טמא.** דפשוטי כלי מתכות מקבלין טומאה:

קטרב. שני עצים יש, מצד זה מן העול ומצד זה מן העול, והן נקובים, ומכניסין בתוך אותו נקב עץ ושמו קטרב, וקושרים אותו שלא ישמטו הבקר. ורמב״ם פירש, שהקטרב הוא העץ שנמשך על שני צדדי הבהמות, והעול באמצעו:

והכנפיים. הם שני קצוות של קטרב. מלשון על כנפי בגדיהם. והם של ברזל:

המקבלות את הרצועות. כלומר, אם נעשו הקצוות של קטרב לקבל בהם את הרצועות, הן טמאים, שחשובין כלי. אבל אם נעשו לנוי, טהורים, לפי שהיא מתכת המשמשת את העץ:

והברזל שתחת צואר בהמה. קושרים על צואר בהמה ברזל כדי שלא תיחנק בחבל שקושרים בו הקטרב:

הסומך. יש באמצע העול כמין טבעת גדולה ובו נכנס ראש המחרישה וראש העגלה, ואותו טבעת קרוי סומך:

מחגר. חבל שקושרים תחת צואר השור. ואית דגרסי והמסגר, והוא יתד [של ברזל] שנותנים בקצה העול שלא תתעוות העגלה מפני אורך העול:

תמחויות. כמין קערות קטנות של עול, וקרויין תמחויות:

ענבל. הוא הברזל המקשקש בתוך הזוג:

צנורא. אונקלי שתוחבים במשאוי שבעגלה שלא יפול:

ומסמר המחבר את כולם. כלומר, כל מסמר שנעשה לחבר הפרקין של עגלה זו בזו. לאפוקי המסמרים שאינן עשויין לחבר, אלא לנוי. שאלו אין מטמאין:

ה **העול המצופה.** ברזל טהור לפי שהוא מתכת שמשמש את העץ:

ושפופרות. כמין שפופרת של קנה חלול רגילין לעשות ממתכות להשמיע קול:

והאבר. עופרת שנותנין בצד צואר בהמה לנוי:

והסובב של גלגל. גלגל עגלה של עץ עושים סביבותיה של ברזל שלא ישבר בטרשים ובסלעים:

טסין. לוחות דקות. פחי הזהב, מתרגמינן טסי דדהבא:

סנדלי בהמה של מתכות טמאין. לפי שעשויין לשתות בהן אנשי החיל במלחמה:

שעם. מין גמי:

הסייף מאימתי מקבל טומאה. בסייך שהעלה חלודה מיירי שהוא טהור. ומאימתי מקבל טומאה:

משישופנו. כלי יש לצורפין ולחרשי ברזל שקרוי הצורפים בלשון מקרא, ותרגומו שופינא, ובו שפין ומחליקין את הכלים שהעלו חלודה להסיר חלודתן:

משישחיזנו. במשחזת שלו להסיר חלודתו:

ו **כיסוי טני של מתכת.** של בעלי בתים טהור, כדברי חכמים דפליגי עליה דרבן גמליאל לעיל בפרק י״ב [משנה ו׳]. ואם מירקו ולטשו ועשה ממנו מראה

ר׳ יהודה מטהר. דסבירא ליה מראה לא משוי ליה מנא:

וחכמים מטמאין. דמראה משוי, ליה מנא. והלכה כחכמים:

ז **כלי מתכות מיטמאין ומיטהרין שבורים.** כלי מתכות שנטמאו במת ונשברו, וחזר ועשה מהן כלים בו ביום, שחזרו לטומאתן ישנה, כיון שהזה עליהן בעודן שלימים ונשברו, אין צריך להמתין להזאה שניה עד השביעי, אלא אפילו ביום אחד מזה שתי הזאות, אחת קודם שבירה ואחת לאחר שבירה, והן

טהורין מיד. דר״א כרשב״ג סבירא ליה, דאמר לעיל בפרק י״א דלא אמרו חזרו לטומאתן ישנה אלא לכלים שנטמאו בטומאת נפש בלבד, וטעם גזירה זו משום גדר מי חטאת כדפרישנא לעיל, הלכך לא חשו אלא שיהא כאן שתי הזאות. ומיהו בעודן שבורים לא מהני הזאה, דלא שייכא הזאה בשברים. ובעי נמי שתהא שבירה מפסקת בין הזאה להזאה, לפי שיש הפסק ימים בין הזאת שלישי להזאת שביעי. ולא רצו להחמיר בחזרת טומאה ישנה, שהיא דרבנן, והקלו שתועיל בה הזאה אפילו שתיהן ההזאות ביום אחד:

ר׳ יהושע אומר אין הזאה פחות משלישי ושביעי. דתקון כעין דאורייתא. והלכה כרבי יהושע:

ח **מפתח של ארכובה.** שמתקפל כארכובה עם השוק. שעשוי כמין נו״ן כפופה שלנו. ורוב מפתחות שבארץ ישמעאל הם כן:

רבי יהודה מטמא. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ושל גם. כמין ג״ם יוונית שהיא כמין נו״ן הפוכה:

היו בו חפין. כשנשבר מתוך גומו, נשתיירו בו חפין או נקבין. חפין הם השינים. נקבין, שנכנסים בהן שיני המנעול, שפעמים יש במפתח שינים והן נכנסים בנקבי המנעול ופותחים, ופעמים יש נקבים במפתח ומכניס אותן נקבים בשיני המנעול ופותח:

או שפרצו זה לתוך זה. שלא ניטלו החפין ולא נסתמו הנקבין, אלא שפרצו, כגון שנעקמו החפין ונתרחבו הנקבין שנוגעים זה בזה:

מסננת של חרדל. כמין נפה של מתכת שהחרדל נתון בה ומסתנן וקולטת את הפסולת:

מלמטן. בשולי המסננת משנפרצו בה שלשה נקבין ונעשו שלשתן נקב אחד, תו לא חזיא לסנן בה:

אפרכס. כלי של ריחיים רחב מלמעלה ומיצר והולך מלמטה, ונותנים בו חטים והוא מוציא אותם קמעא קמעא בריחיים:

פרק טו

א **כלי עץ.** משנה זו שנויה למעלה בפרק ב׳, והדר תניא הכא משום דינא דכלי עץ וכלי עור דבעי לאורויי בהו בהנך פרקין:

השידה. כמין ארון:

והתיבה. תיבת השולחנין:

והמגדל. בית האוצר של עץ. בלע״ז ארמריא״ו, ובערבי אלמנס״ר:

וכוורת הקש. חשובה ככלי עץ, לפי שעשויה מזנבות השבולין שהן קשין:

ובור ספינה אלכסנדרית. ספינה גדולה שפורשין בה לים הגדול, קרויה ספינה אלכסנדרית, לפי שאין פורשים בים מארץ ישראל לאלכסנדריא אלא בספינה גדולה. ומפני שמי הים מלוחים ואין ראויין לשתיה, עושים בספינות גדולות כעין בור של עץ וממלאים אותו מים מתוקין הראויין לשתיה:

שיש להם שולים. שאין תחתיהן חד מלמטה, אלא רחב ויושב על הקרקע:

כורים. ששים סאה:

ביבש. כגון התבואה וזרעונים ופירות:

טהורין. דאתקש כלי עץ וכלי עור, לשק המיטלטל מלא וריקן, וזה אינו מיטלטל מלא, לפי שגדול יותר מדאי, ואם יטלטלוהו מלא ישבר:

בין מקבלים בין שאינן מקבלים. בין שמקבלין יותר מארבעים סאה, בין שאין מקבלין אלא פחות:

דרדור עגלה. חבית של עץ עגולה עשויה לוחות, כעין אותן שעושין בארץ רומ״י. ואע״פ שהיא גדולה, כיון שהיא לעגלה, מיטלטלת מלאה וריקנית, דסבר האי תנא טלטול על ידי שוורים שמיה טלטול:

וקסטות המלכים. כמין מגדל של עץ עשוי חדרים חדרים, שנותנים בו מיני מאכל וכלים של משקה. והמלכים מוליכין אותו בעגלה שהולכים בה:

ועריבת העבדנים. עריבה של עץ שהעבדנים שורין בה עורותיהן:

אע״פ שמקבלין טמאין. כלומר, אע״פ שמקבלין מ׳ סאה או יותר:

טמאין. כדמפרש טעמא, שאין מיטלטלים אלא במה שבתוכן, כשהן מלאים דרכן ליטלטל:

עריבת בעל הבית. לר׳ מאיר טמאה, דהוא טהורין קחשיב, למימרא דהני דוקא טהורין, והשאר טמאין. לר׳ יהודה טהורה, דר׳ יהודה טמאים קחשיב, למימרא דהני דוקא טמאין, והשאר טהורין. והלכה כרבי יהודה:

ב **ארובות של נחתומים.** לוחות שהנחתומים עורכים עליהן את הלחם. ואית ספרים דגרסי עריבות:

טמאות. לפי שעשויין בצורת כלי. ואע״ג דפשוטי כלי עץ נינהו, טמאות מדברי סופרים:

של בעלי בתים טהורות. שאין עליהן צורת כלי:

סרקן. יפן בסריקון. והוא ששר בלשון מקרא. ומשוח בששר (ירמיהו כ״ב:י״ד). בערבי זנגפו״ר. ובלע״ז מיני״ו:

כרכמן. צבען בכרכום:

דף של נחתומין. דף של מתכת. דאילו דף של עץ, פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה. ואע״ג דטמא מדרבנן, כשקבעו בכותל טהור לדברי הכל:

ר׳ אליעזר מטהר. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

סרוד. היא סרידא דתנן לעיל בכמה דוכתי. והיא עריבה קטנה שהנחתום משתמש בה. כדמתרגמינן את בגדי השרד (שמות ל״א:י׳) ית לבושי שימושא:

גיפפו. עשה לו מסגרת סביב. תרגום ויחבק, וגפיף:

אם התקינו. לסרוד של בעלי בתים:

להיות קורץ עליו. כלומר לחתוך עליו הבצק. לשון מחומר קורצתי (איוב ל״ג):

טמא. דסבירא ליה לר׳ שמעון, מפני מה סרוד של נחתומים טמא, מפני שקורץ עליו את הבצק ומוליך עליו מקרצות לתנור, ושל בעלי בתים נמי אם התקינו להיות קורץ עליו את הבצק ולהוליך עליו מקרצות לתנור, טמא. ואין הלכה כר״ש:

ג **ים נפה.** יריעה ארוגה משער להוציא את הסולת נקי מן הסובין. ולפי שיש סביב היריעה זר של לוח גבוה, נקרא ים, כמו שיש סביב הים יבשה:

של סלתים. בוררים הסולת:

גודלת. האשה שגודלת וקושרת שער הנשים:

מפני שהבנות. הנערות בשעה שגודלות ראשן מושיבות אותן בתוך ים נפה, לקבל שם מה שיפול מראשן מן העפרורית וערבוביתא דרישא. והלכה כר׳ יהודה:

ד **כל התלויים.** העשויין לכלי לתלותו בו:

טמאין. דהוו חיבור לכלי:

כברת גרנות. עשויה להוציא החטים ולקלוט המוץ, ומניחים הכברה על שני עצים ומנהלין, וכשהן יגעים מכניסים ידיהן בתלוי שלה ומנהלין, והיינו דקתני דמסייעין בשעת מלאכה:

מקל הבלשין. המחפשין בתוך הכלים לראות אם יש בו דבר שראוי ליתן ממנו מכס למלך. תרגום ויחפש, ובלש:

שהם מסייעים בשעת מלאכה. מכניסין ידיהם בתלוי כשרוצים להשתמש בכלי, ומסתייעים בו לעשות מלאכתן. והלכה כחכמים:

ה **רחת.** שזורים בה תבואה וקטניות. בערבי אלרח״ה, ובלע״ז פאל״א:

הגרוסות. העושים גריסים של פול:

טמאה. לפי שיש לה בית קיבול ועשויה להכניס בה לרחיים:

ושל אוצרות. עשויה ללקט בה החטה שהיא מן הצדדים מכאן ומכאן. ולנקותה שתתישב באוצר:

ושל גיתות. להשליך החרצנים והזגין חוץ מן הגת:

לכינוס. ממקום פזורן, אבל לא לקבל בתוכו:

ו **נבלי השרה.** נבלים שמשוררים בהם. לשון נבל וכנור:

טמאין. שהנבלים והכנורות חלולים הם ומנוקבים לצד הנימין להשמיע קול הנגון, ודרך המנגנים להניח בתוכן המעות שמקבל. ציין מבני אדם הבאים לשמוע, והוי ליה מיטלטל מלא וריקן:

נבלי בני לוי. המנגנים על הדוכן:

טהורין. שאינן עשויין לתת בתוכן מעות, ואין עשויין לקבל:

כל המשקין טמאין. כל אחד משבעה משקין. שהן, מים יין שמן דבש חלב דם טל, מקבלין טומאה, ומכשירין הזרעים לקבל טומאה:

ומשקה בית מטבחיא. המים והדם שבבית המטבחים שבעזרה:

טהורין. שהם אינם מקבלין טומאה, ולא מכשירין האוכלים לקבל טומאה:

כל הספרים מטמאין את הידים. לפי שבתחלה היו מצניעים אוכלים של תרומה אצל ס״ת, דאמרי האי קודש והאי קודש, כיון דחזו דקאתו ספרים לידי

פסידא, שהעכברים שהיו מצויין אצל האוכלים היו מפסידים אותן, גזרו שיהיו הספרים כל כתבי הקודש פוסלים את התרומה במגען, וגזרו עוד שהידים הנוגעות בספרים יהיו שניות לטומאה ופוסלות את התרומה:

מספר העזרה. ספר תורה שכהן גדול קורא בו בעזרת נשים ביום הכיפורים. דליכא למיחש שמא ישימו אוכלים של תרומה אצלו, מפני מוראו וחשיבותו:

מרכוף. סוס של עץ שעושים הליצנים לרכוב עליו לצחק בו:

הבטנון. כלי נגון גדול, שהמנגן בו סומכו על בטנו. וקורים לו בלע״ז ציטר״א:

הנקטמון. מין כלי של נגון עשוי בצורת רגל של עץ שעושה מי שנחתכה רגלו:

והארוס. עשוי כמין נפה שדפנותיה עגולות ושוטחין על פיו עור דק, ומכין עליו במקל ומוציא קול צלול. ובלע״ז טמבור״ו:

טמא מושב. אם ישב עליו זב וזבה נדה ויולדת, נעשה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים. דכלי המיוחד לישיבה הוא:

שהאליית. כלומר המקוננת ומיללת יושבת עליו, לפי שרגילין לספוד ולקונן ע״י נגון של אותו כלי. וכן המנהג היום בארצות הישמעאלים:

אליית. לשון אלי כבתולה חגורת שק (יואל א׳:ח׳). ואין הלכה כר׳ יהודה:

מצודת החולדה טמאה. שיש עליה צורת כלי. משא״כ למצודת עכבר:

פרק טז

א כל כלי עץ. שלחן הכפול. עשוי חוליות או פרקים, ולאחר שמסירים אותו כופלים חוליותיו או פרקיו זו על זו, וכל חוליא הויא כלי בפני עצמה:

ותמחוי המזנון. קערה גדולה מאוד ובתוכה קערות קטנות, ונותנים בכל קערה מן הקטנות מין אחד של תבשיל. ולפי שיש בתוכה מינים הרבה, נקרא תמחוי המזנון. תרגום למינו לזנוהי:

אפיפורין. כסא של פרקים:

המגס. תרגום קערה מגיסתא:

וקוד הבבלי. כמין קערה של עץ. ולשון חכמים הוא. במקדה בזויה, פירוש קערה בזויה. וכל הכלים הללו, אע״פ שנחלקו, נשאר לכל חלק מהם צורת כלי. ואין הלכה כר׳ יהודה:

משישופם בעור הדג. להסיר קסמין שבהם, דקודם לכן לא חזו למלאכתן, שמשרטים את הבשר. אבל אם אינן מחוסרין אלא שיפה של צחצוח ומריקה, הא קיימא לן [חולין כ״ה] דגולמי כלי עץ שעתיד לשבץ ולשוף טמאין:

גמר שלא לשוף. שגמר בלבו להשתמש בהם אע״פ שלא ישוף עוד:

שלשה בתים. כשמסרגים המטה בחבלים, בין כל חבל לחבל קרוי בית. ואין הלכה כר׳ מאיר:

ב הסלים של עץ. מאימתי גמר מלאכתן:

שיחסום. כשאדם עושה קופה או סל וגומר את שפתו זו היא חסימה:

ויקנב. לאחר שגומר השפה, ונשתיירו קסמין ראשי קרומיות הבולטין, פוסקן וקוטמן, וזו היא קניבה:

של תמרה. סלים העשויין מחריות של דקל:

שכן מקיימין. בלא קניבה:

כלכלה. סל של גמי:

התלויה. שיגמור החבל שתולה בה:

בית הלגינים. כלי שמניחין בו לגינין לשמור:

בית הכוסות. כלי שמצניעין בו כוסות:

ג הקנונין. קנון שבוררים בו קטנית. והוא נעשה מחריות של דקל:

קלתות. קופות קטנות:

סוגים. קופות גדולות:

שני דורים לרוחב שלהן. לאחר שארגו שולי הקופה, אורגים סביבותיה עיגולים כפי מה שרוצה שתהיה רחבה בדפנותיה בגבהה, ואותן עיגולים של

דפנות קרויין דורים:

וכן של מאזנים. הבסיס שנותנים עליו המאזנים:

דור אחד. משיגביה על שפתו עיגול אחד:

שתי צפירות. שתי סיבובים:

והערק. שאין שפתו גבוהה כשפת הקופה:

משיעשה צפירה אחת טמא. וערק עשוי משעם וארכו יותר מרחבו, כתיבה של רצענים. וקרוי ערק. ועד שרוך נעל (בראשית י״ד:כ״ג), תרגום ועד ערקת מסאנא. ומשום דכלי גמי ושעם דין כלי עץ יש להם, הלכך תנינהו גבי הדדי עם כלי עץ:

ד **תורמל.** כיס של עור גדול, שהרועה נותן בו מזונות וכל דבר. ודומה לו, ולא הרועה בתרמילו:

קיחותיו. מסגרותיו, כמין אזנים קטנות סביבות התורמל, ומכניסים באותן אזנים חבלים שסוגרים אותו:

סקורטיא. עור שלובשים העבדנים בשעת מלאכתן:

ציצתה. כעין ציצית של טלית, כך עושין לה פתילים על כנפים לקשרם בהן. ורמב״ם פירש, סקורטיא עור שאוכלים עליו, וציציתה. הוא אמצע העור שנותנים בו טס של מתכת לנוי, לשון ציץ הזהב, שהוא טס של זהב:

טבעותיה. טבעת נחשת או ברזל שנותנים בקצה הסקורטיא:

קטבוליא. עור שמציעים על גבי מטה. וקורים לו בערבי נט״ע, ופשוטי כלי עור מקבלים טומאה מדרבנן בלבד, כפשוטי כלי עץ, ודינן בזה שוה שאין מקבלים טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן בכל שאר טומאות, חוץ ממשכב ומושב שהן נעשים משכב ומושב מדאורייתא כשהן מיוחדים לכך:

הכר והכסת. כר קטן מכסת, ועשוי להניח תחת מראשותיו. וכסת תחת כל גופו:

פחות מחמשה טפחים. משיירים משום פתח להכניס משם המוך למלאות הכר והכסת:

ה **פטיליא.** קופה עשויה ממינים של ערבה, ואוצרים בה גרוגרות:

וחסינה. כמין קופה עשויה מקוצים, ומשימין בה טיט:

סוגניות. לשון סוגה בשושנים, עושין כמין כפיפה קטנה מן העלים ומכסים בה פירות, ואינה אלא מלאכת עראי:

נצרים. מצורי הדקל:

חותל. כלי שעושים מחריות של דקל, ומניחין בו תמרים לחים והן מתבשלים בתוכו:

נותן לתוכו ונוטל מתוכו. אבל אם אינו יכול להוציא התמרים אלא א״כ יקרענו או יתיר החריות שלו, טהור. דכיון דקורעו או מתירו משליכו לאשפה והוי לתשמיש עראי:

ו **קסייה.** בית יד של עור:

של זורי גרנות והולכי דרכים ושל עושי פשתן טמאה. דכיון דהיא עשויה כדי לאחוז הדבר בידו יפה שלא ישמט ממנו, או כדי שלא יתחוב לו קוץ בידו, מקרי עשוי לקבלה, כיון שהדבר שהוא אוחז בו נשען על הבית יד ומקבלו:

של גרוסות. העושים גריסות של פול בריחיים:

מפני הזיעה. לשאוב את הזיעה כדי להקר בשרו שלא יזיע. אי נמי, שלא תטנף זיעת ידיו הדבר שהוא אוחז בו:

טהור. דתשמיש עראי חשוב:

ז **מלקוט.** עור שמשימין בעיני הפרה כדי שתסבב ותדוש:

החסום. כמין מצודה קטנה של חבלים שחוסמים בה פי הפרה שלא תאכל:

מדף של דבורים. כלי שמשימים בו אש וגללי בקר ומעשנים כדי שיברחו הנחילים של דבורים מן הכוורת ויקח הדבש. מלשון אשר תדפנו רוח (תהילים א׳:ד׳):

והמנפה. כלי שמניפין בו בימות החמה להביא הרוח:

קופסא. כמין ארגז קטן שהאשה נותנת בו תכשיטיה ונותנת עליו כסות מלמעלה:

קמטרא. תיבה ששומרים בה הבגדים. על המלתחה (מלכים ב י׳), מתרגמינן על קומטרה:

והמכבש. [כל חרש עצים] לפי מלאכתו יש לו מקום שכובש ועוצר העץ כשהוא מעוות ועקום עד שמישרו:

והקמרון. המכסה שעל התיבה העשוי כעין קובה:

אנגילין. נרתיק של עור שעושין לספר ומכניסים אותו בתוכו:

בית הנגר. נרתיק של עור שנותנים בתוכו הנגר, הוא היתד שמשימים אחורי הדלת:

ובית המנעול. נרתיק של עור שנותנים בו המנעול שנועלים בו הדלת:

ובית המזוזה. קנה של מתכות שנותנים בו המזוזה:

והאמום של גודלי מצנפת. דפוס כעין ראש של אדם שמתקנים עליו המצנפת:

והמרכוף. כמין סוס של עץ שהליצנים משחקים בו. ואית דמפרשי, כלי של עץ ארז העשוי לזמר:

ורביעית של אליית. ובמנענעים ובמצלצלין, מתרגמינן וברביעין ובצלצלין:

של אליית. של המקוננת. כמו (יואל א, ח) אלי כבתולה חגורת שק:

גנוגנת העני. תרמילו של עני:

וסמוכות המטה. קורות שסומכין בהן המטה שלא תפול:

טפוס של תפילין. כמו דפוס של תפילין:

אמום של עושי סאגוס. דפוס של עושי שלשלאות. שעושין אותן על גבי אימום היינו [על גבי] דפוס. ורמב״ם גריס, עושי סותות, לשון ובדם ענבים סותו (בראשית מ״ט:י״א), והוא הדפוס של עץ שאורגין עליו הבגדים:

משמשי משמשיו של אדם. כגון כיסויי כלים ונרתיקי כלים, שהם נעשו לשמש הכלים המשמשים את האדם:

בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. בזמן שהכיסוי משמש את הכלי לשמור מה שבתוכו, והיינו שעת מלאכה דידיה, וכשאין כלום בכלי שאינו צריך לכיסוי קרי ליה שלא בשעת מלאכה. ויש כלים שמניחים עליהן הכיסוי תמיד בין כשהוא מלא בין כשהוא ריקן, אע״פ שאין הכיסוי מחובר בו, חשיב ככלי גופיה לקבל טומאה אפילו בזמן שאינו מחובר בו, כיון שרגיל להיות תמיד עליו. והאי כללא דר, יוסי, אפשוטי כלי עץ המשמשין את הכלים קאי. אבל כלי קיבול, מיטמאין בכל ענין. והלכה כר׳ יהודה:

ח **הפגיון.** סכין שיש לו שתי פיות:

תיק מכחול. תיק הכלי שבו כוחלין העין:

ובית הכחול. הכלי ששומרים בו את הכחול:

מכתב. קולמוס של נחושת וברזל:

תרונתיק. תרין תיק. והוא כלי אחד ובו תיקין הרבה חלוקים, לקולמוס ולסכין ולמספריים. ורופאי החבורות משתמשים בכלי זה הרבה. ובלע״ז פינארו״ל:

פגושות. חצים רחבים. ומחי קבלו, מתרגמינן ומחת פגושוהי:

סמפוניא. כלי זמר של מתכת:

מצדו טהור. שכל שמכניסו מן הצד אינו חשוב נרתיק, אלא מכסה בעלמא:

האלה. שבט של ברזל ובראשו עיגול כמו כדור, ויוצאים בו יתדות שדומות לשקדים, בערבי קורין לו דבו״ס, ובלע״ז מאצ״א:

העשוי לחיפוי. למכסה. תרגום מכסה, חופאה:

טהור. דתניא, יכול שאני מרבה חיפוי כלים לטומאה, תלמוד לומר (ויקרא י״א:ל״ב) אשר יעשה מלאכה בהם, פרט לחיפוי כלים:

פרק יז

א **כל כלי בעלי בתים שיעורן ברמונים.** אם ניקבו במוציא רמון, טהורים:

ר׳ אליעזר אומר במה שהן. כל הכלים שיעורן כשאין ראויין להשתמש בהן מעין התשמיש שהיו משתמשים בהן תחלה, כגון כלים המיוחדים לתאנים שיעורן במוציא תאנה, והמיוחדים לזיתים שיעורן במוציא זית. ואין הלכה כרבי אליעזר:

קופות הגננים. קופות בעלי הגנות שעשויין ליתן בהם ירקות:

שיעורן במוציא אגודות ירק. בהא מודה תנא קמא לר׳ אליעזר דאין שיעורן במוציא רמון:

בתבן. במוציא תבן:

גבבא. תבן דק מעורב בזבל. תרגום לקושש קש (שמות ה׳:י״ב), לגבבא גילא. והבלנים דהיינו בעלי המרחצאות שורפין אותו במרחצאות:

כולן ברמונים. בין של בעלי בתים בין של גננים. ואין הלכה כר׳ יהושע:

ב **בפקעיות של שתי.** מטוה השתי דק משל ערב. כדמוכח בכתובות בפרק אף על פי (כתובות דף ס״ד). ופקעיות של שתי הן קטנים מפקעיות של ערב. ופירוש פקעיות, גלוממור״י בלע״ז. אי נמי מטאס״י בלע״ז:

אע״פ שמקבלת של ערב טמאה. הכי קאמר, ואף על פי שאינה מקבלת של שתי אם מקבלת של ערב טמאה. ששיעורה במוציא ערב, שהוא גדול ממוציא שתי. וכן אע״פ שמקבל את התמחויין טמא, כלומר אע״פ שהנקב גדול שאינה מקבלת את הקערות, אם מקבל את התמחויין שהן גדולים מן הקערות, עדיין מקרי חזי לתשמישו הראשון וטמא:

אע״פ שמקבל את הרעי. אע״פ שאינו מקבל את המשקין, אם מקבל את הרעי טמא. בית הראי, כמו בית הרעי. כלי שנפנה בו ויש בו צואה ומי רגלים:

מפני שאין מקיימין אותו. גרסינן. ואית דגרסי, מפני שהן מקיימין אותו, ואמלתא דת״ק קאי, דאמר, אם מקבל את הערב ואת התמחויין ואת הרעי טמא, מפני שהן מקיימין ושומרים אותו, כיון דחזי להכי. ואין הלכה כר׳ גמליאל:

ג **שיעורן בככרות של פת.** שיעור שבירתן, במוציא ככרות של פת:

אפיפירות. כלי ארוג מקנים או זמורות:

שעשה לה קנים מלמטה למעלה. שנפחתו שוליהן והכניס קנים ממטה למעלה להחזיק השולים:

גפים. שגיפפה סביב. תרגום ויחבק, וגפיף. פירוש אחר, גפים, שעשה לה אזנים:

אם אינה יכולה לינטל בגפים. שכשאוחז בגפים אין הכלי עולה עמו:

ד **הרמונים שאמרו.** הא דתנן בריש פרקין כל כלי בעלי בתים שיעורן ברמונים, כשיהיו שלשה רמונים אחוזים זה בזה ויצא האחד דרך הנקב, זהו שיעור של מוציא רמון:

כדי שיטול ויהלך. שמתוך נענוע של נטילה והילוך ממהר הרמון לצאת דרך הנקב:

ובקופה כדי שיפשיל לאחוריו. שמתוך הפשלה לאחוריו הוא ממהר לצאת:

שאינן יכולים לקבל רמונים. שהן קטנים:

כגון הרובע. רובע הקב:

שיעורן ברובן. כיון דנפחת רובו, טהור:

נפרצו. נפחתו וחסרו:

נגממו. בשפתותיהן:

שיעורן במה שהן. אם נשאר בהן כדי לקבל כל שהוא, טמאין. והלכה כר׳ שמעון:

ה **הרמון שאמרו.** דכלי שניקב במוציא רמון טהור:

ולמה הוזכרו רמוני בדאן. כיון שאין משערין בהן, אלא ברמון בינוני:

שיהו מקדשים בהן. שאם אחד מרמוני בדאן של ערלה או של כלאי הכרם נתערב עם אלף רמונים של היתר, נתקדשו כולן ונאסרו. משא״כ ברמונים של שאר מקומות:

בדאן. שם מקום:

לשער בו את הכלים. קסבר דמוציא רמון דכלים, ברמוני בדאן משערינן:

אמר ר׳ יהודה לא הוזכרו רמוני בדאן וכו׳ אבל לענין קידוש אין חילוק בין רמוני בדאן לשאר רמונים, דכולן מקדשים, דסבר ר׳ יהודה כל שדרכו לימנות מקדש. בפרק התערובות ובריש מסכת ביצה:

בדאן וגבע. שני מקומות של כותים הן, וניכרים היו רמונים וחציר של מקומות הללו [מרמון וחציר] של שאר מקומות. וכותאי ודאי לא מעשרי מאי

דמזבני לאחריני, דלא חיישי אלפני עור לא תתן מכשול, אך על גב דלנפשייהו מעשרי. הלכך מתעשרים ודאי בכל מקום:

חצירי. כרתי פורו״ש בלע״ז. כמו את החציר ואת הבצלים (במדבר י״א:ה׳):

ו **כביצה שאמרו.** גבי טומאת אוכלים, שאין מטמאין בפחות מכביצה:

נותן לתוך המים. ממלא כוס מים, ונותן לתוכו גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות, וחולק המים היוצאין לשני חלקים, והחלק האחד הוא שיעור ביצה:

וכי מי מודיעני. כלומר, כשלוקח גדולה שבגדולות שמא יש יותר גדולה הימנה. וכן קטנה שבקטנות שמא יש יותר קטנה ממנה:

הכל לפי דעתו של רואה. לפי אומד דעתו שהיא בינונית למראה עיניו. והלכה כר׳ יוסי:

ז **כגרוגרת שאמרו.** להוצאת שבת, ולשיתופי מבואות. ואין הלכה כר״י:

ח **כזית שאמרו.** כגון כזית מן המת ומן הנבלה שמטמא, ורוב שיעורים שבתורה בכזית:

אגורי. ששמנו אגור בתוכו:

כשעורה שאמרו. עצם כשעורה:

כעדשה שאמרו. שרץ מטמא בכעדשה, ומחיה בכעדשה:

מביאין טומאה. על אדם הנושאן:

בעובי המרדע. דהיינו מלמד הבקר. ועביו אצבע ושליש אצבע בגודל, שהם שתי אצבעות בקטנות. שהטפח ארבע אצבעות בגודל, שהם שש אצבעות קטנות. ונמצא הקפו טפח. שכל שיש ברחבו טפח יש בהקפו שלשה טפחים. וגזרו על שיש בהקפו טפח, אטו על שיש בעביו טפח שהוא מביא את הטומאה מן התורה:

ט **האמה שאמרו.** לענין שבת ועירובין וסוכה ומדות וכלאים:

באמה בינונית. היא אמה בת ששה טפחים. דאיכא אמה בת חמשה [קטנה ממנה], ואיכא אמה גדולה בת ששה ואצבע, ואמה בת ששה היא הבינונית:

שתי אמות. שתי מדות שבהן מודדים האמות, וכל אחת מהן אמה:

בשושן הבירה. חדר אחד בנוי על שער מזרחי של עזרה, ועליו שושן הבירה מצויירת, כדי שתהא עליהם אימת מלכות:

על של משה. על אמה בת ששה טפחים:

שהאומנין נוטלים בקטנה. שהיה הגזבר מתנה עם האומנים, כך וכך אמות בנין תעשו לבדק הבית מאמות של משה, בכך וכך דמים, ומחזירים לו במדת האמה היתירה עליה אצבע, כדי שיוסיפו משלהם על תנאם, פן יפחתו ונמצאו באין לידי מעילה שנהנו מן ההקדש. ולמה שתים, חדא לכספא ודהבא, שכשמתנים עם צורפי זהב וכסף לעשות טבלא בת ארבע וחמש אמות באמה של משה, מחזירים למדה היתרה עליה חצי אצבע, לא למדה היתרה עליה אצבע, לפי שאומנות יקרה היא ואין מפסידין אותן כל כך:

י **כל האמות היו בינוניות.** באמה בת ששה:

חוץ ממזבח הזהב. שהיה אמה על אמה:

והקרן. של מזבח הנחושת. שהיו לו על ארבע פנותיו ארבע אבנים של אמה גובה, ואמה על אמה עובי. ואותה אמה היתה באמה בת חמשה:

והסובב והיסוד. של מזבח הנחושת. ובפרק ג׳ דמסכת מדות הן מפורשים:

אמת בנין. כגון חומת הבית ומזבח העולה:

אמת כלים. כגון ארון ושלחן ומזבח הזהב. והלכה כר׳ מאיר:

יא **במדה דקה.** של מדבר קרויה מדה דקה. לפי שיש מדברית ירושלמית וציפורית, ומדברית קטנה שבכולן:

מדות הלח. הין וחצי הין:

והיבש. עשרון וחצי עשרון:

באיטלקי. במדה של איטליאה של יון. וזו היא מדברית שהיתה בימי משה:

כפי מה שהוא אדם. בין קטן ובין גדול:

קומץ המנחה. דכתיב (ויקרא ב׳:ב׳) וקמץ ממנו מלוא קומצו:

וחפני קטורת. של יוה״כ, דכתיב (שם ט״ז) ומלא חפניו קטורת סמים דקה:

כמלוא לוגמיו. אם שתה מלוא לוגמיו ביוה״כ חייב. ולפי לוגמיו של שותה משערינן:

כמזון שתי סעודות לעירוב. עירובי תחומין אינו בפחות ממזון שתי סעודות:

מזונו לחול. כמזון לשתי סעודות של חול שאוכל מעט, ולא כמזון שתי סעודות של שבת דאכיל טפי, משום דבסים תבשיליה, ורווחא לבסומי שכיח:

לשבת אבל לא לחול. דאדרבה, שתי סעודות של שבת פחותים משתי סעודות של חול, כיון דבשבת סעיד שלש סעודות, אינו מרבה לאכול בכל סעודה:

ואלו ואלו מתכוונים להקל. כל אחד מהן מתכוין למעט בככר של עירוב:

משתי ידות לככר משלש לקב. די לעירוב בשתי ידות של ככר של שלש ככרות לקב, נמצא ככר שלם שלישית הקב, ושתי ידותיה הוי ככר של עירוב:

מככר בפונדיון. ככר הלקוח בפונדיון מן הנחתום כשנמכרים ארבע סאים בסלע. וארבע סאים הן עשרים וארבעה קבין שכל סאה היא ששה קבין, והסלע היא ארבעה דינרים, והדינר שש מעין, נמצא הסלע עשרים וארבע מעין, ונמצא כ״ד קבין לכ״ד מעין קב לכל מעה, והמעה שני פונדיונים, הרי הככר הנמכר בפונדיון הוא חצי קב, אבל מפני שהחנוני רוצה להשתכר, ויציאת האפיה והטחינה, לא יהיה הככר הנמכר בפונדיון כשנמכרים ארבע סאין בסלע אלא רובע קב, והרובע האחר הולך בשכר החנוני ויציאת האפיה והטחינה. הרי ככר הלקוח בפונדיון הוא רובע הקב, דהיינו שש ביצים, והוא שיעור שתי סעודות, והיינו ככר של עירוב. וכן הלכה:

יב **מלוא תרווד רקב.** מלוא כף עפרורית מן המת אחר שכלה כל ליחות שבו:

מלוא תרווד גדול של רופאים. שהוא גדול משאר תרוודים. ושיעורו מלוא חפניים:

כגריס הקלקי. כחצי פול הבא ממקום ששמו קלקי, והפולים שבו גדולים משאר פולים. ושיעור מקום גריס הקלקי, תשע עדשות שלש על שלש מרובעות. ומקום עדשה, ארבע שערות, נמצא מקום הגריס שלשים ושש שערות:

כותבת הגסה. גדולה משאר תמרים. ושיעורה מעט פחות מכביצה:

כמוה וכגרעינתה. שצריך למעך חללה:

ונודות יין ושמן. של עור שניקבו, שיעור הנקב שלהן.

כפיקה גדולה. שמשימים בפלך כשהנשים טוות בו:

ומאור. כמין חלון שממנו האורה נכנסת לבית:

שלא נעשה בידי אדם. כגון חור שחררוהו מים או שרצים, או שנפל העפר מאליו ונעשה שם נקב. ואם לא חשב עליו לתשמיש או למאור, שיעורו להביא את הטומאה מאהל המת לבית לדרך הנקב.

כאגרופו של בן בטית. דהיינו אדם ידוע אצלם, ובן בטיח שמו, שהיה אגרופו גדול:

ושנעשה בידי אדם. שעשאו אדם להכניס את האורה:

נירונית. מטבע של נירון קיסר:

כמלוא נקב שבעול. מלוא מקדח של לשכה. ופונדיון האיטלקי וסלע הנירונית ומלוא נקב שבעול, כולן שיעור אחד להן. ויש מקומות שהיו יודעים באחד מהן ולא באחר, הלכך תנינהו לכולהו:

יג **כל שבים טהור.** כל בריות שבים אם עשה מעורן כלים, אין מקבלין טומאה, דכתיב (ויקרא י״א:ל״ב) או בגד או עור או שק, מה בגד מן הגדל מן הארץ, אף עור מן הגדל מן הארץ:

חוץ מכלב המים. לפי שכל שאר בריות שבים אין אחד מהם בורח ליבשה כשבאים לצוד אותם, אלא כלב הים בלבד, הלכך הוי בכלל עורות היבשה, ואם עשה כלי מעורו מקבל טומאה. והלכה כרבי עקיבא:

אפילו חוט אפילו משיחה. ובלבד שיחברנו לו בדרך שאם היו שניהם מן הגדל בארץ מחוברים בחבור כזה היה טמא האחד כשנטמא חבירו:

יד **יש במה שנברא ביום הראשון טומאה.** הכי קאמר, יש דברים שנבראו ביום ראשון שהעושה כלי מהם יש בהם טומאה, כגון הארץ שנבראת ביום ראשון, וכלי חרס הנעשים ממנה טמאים:

בשני אין בו טומאה. שבו נברא רקיע ואין בו טומאה:

בשלישי. נבראו אילנות, וכלי עץ הנעשים מהם מקבלים טומאה:

ברביעי. נתלו המאורות, ואין בהם טומאה:

בחמישי. עופות ודגים, ואם עשה מהן כלים אין מקבלים טומאה:

חוץ מכנף העוז. כנף העזניה. דרבנן גזרו טומאה בכלים הנעשים ממנה דאתי לאחלופי בשאר כלים:

וביצה הנעמית המצופה. בת היענה מתרגמינן נעמיתא. ורבנן גזרו טומאה בביצתה כשהיא מצופה, כיון דבלא ציפוי נמי עומדת. אבל בשאר ביצים, אפילו במצופה לא גזרו, כיון דבאינה מצופה לא קיימא כלל:

כל שנברא ביום הששי טמא. חיות ובהמות ושרצים ואדם. אם עשה כלים מעצמותיהן או מעורותיהן, מקבלים טומאה:

טו העושה כלי קבול מכל מקום. ואפילו לא עשאו ראוי לקבל אלא משהו:

משכב ומושב מכל מקום. לישיבה מועטת. כגון שהיה נשען, או נתלה בו:

מעור המצה. דלא מליח ולא קמיח ולא עפיץ:

ומן הנייר. העשוי מעשבים:

שיש להן מעשה. כיון שחקקום:

ואין להם מחשבה. אם חשבו למוד בהן עפר כמות שהן חקוקים מאליהן ולא עשו בהן מלאכה, אין מחשבתן מביאתן לידי טומאה:

טז קנה המאזנים. הרמאים עושין אותו חלול ומניחין בחללו כסף חי, וכששוקלין מטין בקנה מעט והולך הכסף חי לצד הדבר הנשקל ומכביד ומכריעו:

והמחוק. שמוחקין בו המדה כשהיא גדושה. ואם עושין אותה של דלעת וכיוצא בה מן הדברים הקלים, הוא מיקל, ורע למוכר. ואם עושים אותו ממתכת, הוא מכביד, ורע ללוקח. אבל עושים אותו של זית ושל אגוז ושל אשכרוע. והרמאי עושה המחוק של זית ושל אגוז חלול, כשהוא מוכר מכניס בו מתכת כדי שיכביד, וכשהוא קונה מסלקו:

והאסל. מוט שנושאים בו בכתף. וכשיש פועלים מרובים, לאחר שקבל שכר משים בבית קיבול שבמוט את שכרו, ואומר לבעה״ב לא נתת לי שכרי, וכשמחפשים אותו אין נותנים לב לחפש שם:

קנה של עני שיש בו בית קבול מים. ושותה מהן, וכששואלים אותו אם טעם כלום, אומר אני מתענה היום. ורבותי פירשו, בית קיבול מים, בית קיבול משקין, וכשטורח אצל בעל הבית בבית הבד גונב בו מן השמן:

מקל שיש לו בית קיבול מזוזה ומרגלית. ועושין כן כדי לגנוב בו את המכס:

אוי לי אם אומר. שמא ילמדו ממני בני אדם לרמות:

ואוי לי אם לא אומר. שמא יאמרו הרמאין, אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו, ומתוך כך יבואו לרמות יותר. ולמה אמרם, משום דכתיב (הושע י״ד:י׳) כי ישרים דרכי ה׳ צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם:

יז תחתית הצורפים. צורפי זהב וכסף יש תחתיהם כלי ששמו תחתית והוא עשוי לתת בתוכו גרוטאות של כסף ושל זהב. אבל של נפחים אין עשוי לקבל ולא מיוחד נמי לישיבה:

משחזת. של עץ שמשחיזין בה את הסכין. ועושין לה בית קבול שמן שמושחין בה שמן להשחיז:

פנקס של שעוה. שיש לחנוני ולשולחני שכותב עליו בחרט:

קש. זנבות השבולים. ועושים מהם מחצלאות:

ושפופרת הקש. שהוא חלול ויש לו בית קיבול:

רבי עקיבא מטמא. ואע״פ שקיבולו מועט. דהא תנן לעיל העושה כלי קבול מכל מקום טמא, קמיפלגי אי הוי דבר העומד אי לא, דאין טמא אלא דבר העומד מאליו. ור״ע חשיב ליה דבר העומד, ור׳ יוחנן בן נורי לא חשיב ליה דבר העומד. והלכה כר׳ עקיבא:

פקועות. דלעת מדברית. וי״א אבטיחים קטנים מרים, וקנה שלהן חלול כשפופרת של קש:

חלף. מין עשב הוא ועושים ממנו חלפים ומחצלאות. וקורין לו בערבי חלפ״ה:

טהורה. מטומאת שרץ. אבל לא ממשכב ומושב. שהיא מטמאה משכב ומושב דאורייתא אם אינה עשויה לסכך:

קנה שחתכו לקבלה. לתת בו כחול וכיוצא בו:

הככי. המוח הלבן שבתוך הקנה. וקודם לכן אין לקנה טומאה ואפילו מדברי סופרים:

פרק יח

א **השידה.** נמדדת מבפנים. דתנן לעיל (פרק ט״ו) כלי עץ שהמחזיק ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש, טהור, והיינו אמה על אמה ברום שלש אמות. והכא קמיפלגי כיצד מודדים, לבית שמאי מודדין חלל שבפנים, ולא עובי הדפנות והשולים. ולבית הלל הכל מודדין, חוץ מעובי הרגלים ולבזבזים שהוא הזיר שעל השפה. ולר׳ יוסי מודדים אף עובי רגלי השידה והלבזבזים. ולר׳ שמעון אם אין רגליה גבוהים טפח מודדים אף האויר שבין רגל לרגל. והלכה כבית הלל אליבא דתנא קמא:

ב **המוכני.** אופן כעין אופני העגלה. ולפי שהשידה נישאת עליה קרויה מוכני. לשון את הכיור ואת כנו (שמות ל׳:כ״ח):

בזמן שהיא נשמטת. שאדם יכול לסלקה מן העגלה:

אינה חבור לה. והיא חשובה כלי לעצמה. ואי שידה בת קבולי טומאה שאינה מחזקת ארבעים סאה ונטמאת השידה לא נטמאת המוכני, ואי לאו בת קיבולי טומאה היא ונגעה טומאה במוכני, המוכני טמאה, דלא חשיבא מן השידה והיא מיטלטלת מלאה ורקנית ויש לה בית קיבול:

ואינה נמדדת עמה. בחשבון אמה על אמה ברום שלש אמות. דלא חשיבא כעובי הרגלים, ואפילו לר׳ יוסי אינה נמדדת עמה:

ואינה מצלת עמה באוהל המת. שאם השידה בבית הקברות מצלת על כלים שבתוכה, כיון דמחזקת מ׳ סאה. ואם בולטים ממנה כלים כנגד [גובה] המוכני מלמעלה, אין המוכני מצלת עליה, דמוכני מקבלת טומאה ואינה חוצצת בפני הטומאה:

בזמן שבתוכה מעות. דכלי בפני עצמה היא, ובסיס לדבר האסור. אבל אם אינה נשמטת שרי, מאחר דלא הוו בתוך השידה שהיא עיקר הכלי:

קמרון. כעין קובא שעושין על גבי השידה:

נמדד עמה. להשלים ארבעים סאה:

כיצד מודדים אותו. כשהוא קבוע:

ראש תור. באלכסון. דהאי קמרון אינו כנגד כל השידה אלא כיפה כנגד מקצת חללה, וכשבא למדוד אוירה רואין כאילו חוט נתון באלכסון מכותל השידה עד ראש הכיפה, וחלל שתחתיו נמדד:

אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה. השידה בלא הקמרון הקבוע בה:

טהורה. אע״פ שאינה מחזקת ארבעים סאה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ג **אע״פ שמקבלים.** כלומר אע״פ שלא ניקבו בנטילת הרגלים ויש להן בית קיבול כבתחלה.

טהורין. שכיון שנטל אחת מן רגליהן שוב אינן חשובין כלי, לפי שאינן מקבלין כדרכן אלא נוטין לצד אחד וכשבורים דמו:

ר׳ יוסי מטמא. כיון שלא ניקבו בנטילת אחת מרגליהן. ואין הלכה כר׳ יוסי. ורמב״ם גריס, ושאינן מקבלים כדרכן ר׳ יוסי מטמא. ומלתא באנפי נפשה היא, והכי קאמר, שידה תיבה ומגדל שאינן מקבלין ארבעים סאה כשהן יושבין כדרכן ואם מטין אותן מקבלין ארבעים סאה, ר׳ יוסי מטמא כיון שאין מקבלים כדרכן, וחכמים אומרים הואיל ומקבלים מכל מקום, חשיבי מחזיקים ארבעים סאה וטהורין:

ונקליטי המטה. שני עמודים אחד מראשותי המטה ואחד במרגלותיה ומשימין מקל מזה לזה ומשליכין עליו סדין ונעשה אוהל:

וחמור. תחת מלבן המטה משימין עץ חלול שהמלבן מונח עליו ונקרא חמור:

וחפוי. כגון ציפוי שמצפים המטה ונקליטיה:

טהורים. דהוי מתכת המשמש לעץ:

מלבן. לוחות חלולים עשוים להניח תחת כרעי המטה שלא ירקבו מלחלוחית הקרקע. ומיטלטלים עם המטה, הלכך טמאים, דכמטה דמו:

ומלבני בני לוי טהורין. לפי שרגילין לעלות לירושלים והולכים מעיר לעיר, ואין מוליכין המטות עמהן ומוליכין המלבנים, הלכך אפילו קבועים בקרקעי המטה הואיל וסופן לינטל לאו כמטה חשיבי:

ד **מלבן שנתנו על לשונות.** עץ העשוי כעין לשון שהמלבן מונח עליו:

ר׳ מאיר ור׳ יהודה מטמאין. שאף הוא מיטלטל עם המטה כמו מלבן:

ר׳ יוסי ור׳ שמעון מטהרין. דלא מיטלטל בהדי מטה כולי האי. והלכה כר׳ יוסי ור׳ שמעון:

שמלבני בני לוי טהורין. ואע״ג דקביעי בכרעי המטה הואיל וסופן לינטל טהורים, הני לשונות נמי פעמים ניטלים ממלבני המטה ולאו כמטה חשיבי:

ה **מטה שהיתה טמאה מדרס.** ששכב עליה זב, או נתלה או נשען:

קצרה. אותן עצים שברוחב המטה לצד מראשותיה או מרגלותיה:

ארוכה. אותן עצים שבאורך המטה מימין או משמאל, והם נקראים ארוכות המטה:

טהורה. דתו לא חזיא והויא כשברי כלים שהן טהורים:

ר׳ נחמיה מטמא. ואין הלכה כר׳ נחמיה:

גדד. חתך וקטע. כמו גודו אילנא:

שתי לשונות לוכסן. שני עצים העשויין כלשון, שמלבני המטה מונחים עליהן. חתכן באלכסון, אחד שבמקצוע מזרחית דרומית ואחד שבמקצוע מערבית צפונית, טהורה, דתו לא חזיא. וכן אם גדד שתי כרעים טפח על טפח לוכסן, מכרע שבמקצוע מזרחית דרומית גדד טפח, ומכרע שבמקצוע מערבית צפונית גדד טפח, כשבורה דמיא:

או שמיעטה מטפח. שגדד רגליה ואין טפח מן המטה לארץ, לא חשיבא:

ו **ותיקנה טמאה מדרס.** עדיין עומדת בטומאתה, כיון דקיימא שניה:

טהורה מן המדרס. אע״ג דנתקנה ראשונה קודם שנשברה שניה. מכל מקום טהורה, דפנים חדשות באו לכאן, שלאחר שירדה לה טומאת מדרס נתחדשו לה פנים הללו ואין זו הראשונה, מאחר שכבר נתקלקל בה כדי ביטולה:

אבל טמאה מגע מדרס. משום דארוכה ראשונה כשנשברה ותקנה שהביא ארוכה אחרת תחת השבורה וחברה למטה, נטמאת מגע מדרס, שהרי נגעה במטה הטמאה מדרס, וכי נשברה שניה דפרח מינה טומאת מדרס, אשתייר בה טומאת מגע, דכל המטה מחוברת לראשונה שנתקנה:

עד שנשברה שניה טהורה. דכיון דנשברו שתי הארוכות, תו לא חזיא. ולא דמי להיכא דנתפרקה וכולה קיימת, דהתם סופו להחזיר פרקיה ולחברה:

ז **כרע.** של מטה שהיתה טמאה מדרס. שדרס הזב על הכרע כשהיה בפני עצמו שלא היה מחובר למטה:

כולה טמאה מדרס. דחיבור עביד לה כאילו כולה גוף אחד:

היתה טמאה טומאת שבעה. כגון שנגעה במת:

טומאת ערב. כגון שנגעה בטמא מת:

והמטה טהורה. דלא נטמאת בנגיעת הכרע. דראשון הוה, ואין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה:

מעדר. כלי עץ שיש לו שינים ומהפכים בו את התבן, ושיניו של מתכת. ולפי שהשינים של פרקים ונעוצים בו, דינו כדין מטה שהיא של פרקים. והאי וכן, אטומאת שבעה קאי, דאין מעדר מטמא מדרס:

ח **תפלה.** בתפילין של ראש שנגעו במת איירי, שיש בהן ארבעה בתים, וכל בית נקראת קציצה:

התיר קציצה. דעביר בית אחד והביא אחר תחתיו:

טמאה טמא מת. דחיבורן משוי להו גוף אחד:

וכן שניה וכן שלישית. כל זמן שהרביעית קיימת. מחמת שמחוברת לרביעית. אבל כשהעביר גם הרביעית והחליפה באחרת, פרחה מינייהו טומאת מת, ונשתייר בשלש קציצות טומאת מגע טמא מת, שהרי נגעו ברביעית כשחיברן והיא עדיין קיימת. אבל רביעית כשהוחלפה, אין בגופה טומאה כלל, דאי משום דנגעה בשלש, אין מגע עושה מגע, שהשלש ראשונות חדשות נינהו שנגעו בטמא מת, ואין הרביעית החדשה מקבלת מהן טומאה, ואין טומאה ברביעית החדשה אלא מחמת שמחוברת לשלש הטמאות מגע. הלכך כשחזר והחליף השלש פעם שניה, טהרו כולן ואפילו מגע לית בהו:

ט **טהורה.** ואפילו איכא ארוכה ושתי כרעים, הואיל ואין בדעתם להחזיר. וכי מהני, דוקא במקום שהכל לאדם אחד:

מקבלת טומאה מכאן ולהבא. אבל למפרע לא, דכיון דחלקוה פרחה טומאה מינה:

מיטמאת חבילה. אם פירשה הכרע מן הארוכה ועומדת עם הקצרה, הוי חבור, ואם נטמאת הכרע נטמאת הקצרה. כשם שכשכולה שלימה אם נטמא אחד מאיבריה נטמאת כולה, כך נמי כשפירש הכרע מן הארוכה ועומדת עם הקצרה, נעשית חבילה עם הקצרה, וכשנטמאת הכרע נטמאת הקצרה עמה:

ומטהרת חבילה. שאם הטביל הכרע עם הקצרה אין הקצרה חוצצת עליה, כי היכי דלא חייצה עליה כשמטבילה כשהיא שלימה:

וחכ״א מטמא איברים. ולא חבילה. דאם נטמאת כרע, היא טמאה ולא קצרה, דאינה חיבור כשלימה:

ומטהרת אברים. כשבא להטבילה מטביל הכרע בפני עצמה, ולא חבילה עם הקצרה, שהקצרה חוצצת עליה. דאינה חיבור כשלימה דמטביל מטה

שלימה טהורה אע״פ שלא פירקה, אבל השתא דפירשה הכרע מן הארוכה לא הוי חבילה עם הקצרה, וצריך להטבילה בפני עצמה. והלכה כחכמים. כך נראית פירוש משנה זו מן התוספתא, וכך פירשוה רבותי:

פרק יט

א **המפרק את המטה להטבילה.** אע״פ שמיטהרת כשהיא שלימה, פעמים שהיא גדולה ואינה יכולה ליכנס במקוה וצריך לפרקה:

והנוגע בחבלים גרסינן. כלומר, בין מפרק בין נוגע בחבלים טהור. ובמטה שנטמאת במת או במשכב הזב איירי, וכגון שאין במטה ארוכה ושתי כרעים, ואפילו הכי צריך להטבילה, כדי שלא תחזור לטומאתה כשיחברנה. והנוגע בחבלים טהור, דמכיון שפירקה שוב אין החבלים חיבור:

החבל מאימתי חיבור. בתחלה כשאדם מסרג את המטה שלימה וסורג בה שלשה בתים ועדיין נשאר החבל ארוך הרבה. נטמאת המטה נטמא החבל. והנוגע בחבל, טמא. דכולו חיבור הואיל וסופו לסרגו:

מן הקשר ולפנים. אם קשר חבל אחר לזה החבל שסורג בו, אין החבל האחר חיבור מן הקשר ולחוץ:

נימי הקשר. כשקושרים שני חבלים זה בזה מניחין מעט מראשי החבלים מזה ומזה יוצאים חוץ לקשר, והן נקראים נימי הקשר:

הנוגע בצורכו טמא. דכיון דצורך לקשר הם, שאם היה קושר בראש החבל ממש היה הקשר ניתר, נמצא שאלו הנימין מעמידים הקשר וכקשר דמו:

רבי יהודה אומר שלש אצבעות. הוו חבור, דהוא צורך הקשר. טפי לא:

ב **החבל היוצא מן המטה.** מה שנשאר ממנו לאחר שגמר הסירוג:

עד חמשה טפחים טהור. דלא חזי למידי לצורך המטה, ולא חשיב לה יד:

מחמשה ועד עשרה טמא. דחזי לקשור בה הפסחים. שהיו רגילים לקשור שם הפסח בחבל שבכרעי המטה כדי שיהיה מזומן להם. וחזי נמי לשלשל בו את המטה, כלומר. להורידה מן העליה לגג, אי נמי להורידה אל המקוה להטבילה כשנטמאת:

מעשרה ולחוץ טהור. דמה שיש בחבל יותר מעשרה אינו משמש לצורך המטה כלום:

ג **המיזרן.** כמין אזור או אבנט של אריג שכורכים אותו סביב המטה כדי לחבר פרקיה. ופעמים שהוא גדול הרבה ונגרר ויוצא חוץ מן המטה:

היוצא מן המטה. והמטה טמאה מדרס:

כל שהוא. אפילו יוצא כמה אמות חוץ למטה, הכל טמא:

ר׳ יוסי אומר עד עשרה טפחים. טמא בטומאת המטה. מעשרה ולמעלה טהור. והלכה כר׳ יוסי:

שיירי מיזרן. מיזרן שבלה ונקרע, כמה ישתייר ממנו ויהיה טמא:

שבעה טפחים. דבציר מהכי לא חזי למידי ולא חשיב כלי:

חבק. יש מפרשים, בגד עב וקשה שמשימים על החמור כשבא מן הדרך והוא מזיע, כדי שלא יצטנן לאחר שמסירין ממנו האוכף. ויש מפרשים, שמשימים אותו על משאוי החמור כדי שלא יפסד אם ירדו עליו גשמים:

ד **נישא הזב על המטה ועל המיזרן.** לאו דוקא נישא על המיזרן, אלא נישא הזב על המטה שהמיזרן כרוך סביבותיה ויוצא ממנה:

מטמא שנים ופוסל אחד דברי ר׳ מאיר. ר׳ מאיר לטעמיה דאמר לעיל דאפילו המיזרן יוצא מן המטה כל שהוא ואפילו טובא הוי חבור למטה ומטמא שנים ופוסל אחד, כמטה עצמה. שכל שהזב נישא עליו ונעשה משכב ומושב של זב, הוי אב הטומאה, והנוגע בו הוי ראשון, וראשון עושה שני, ושני עושה שלישי לפסול את התרומה בלבד אבל לא לטמא. והיינו מטמא שנים דהיינו ראשון ושני, ופוסל אחד והוא שלישי שהוא פסול בתרומה בלבד, והמיזרן כל זמן שלא פירש מן המטה חשיב כאב הטומאה ומטמא שנים ופוסל אחד, אבל לאחר שפירש לא הוי אלא כולד הטומאה ומטמא אחד ופוסל אחד, כדין נוגע במשכב הזב:

ר׳ יוסי אומר וכו׳ ר׳ יוסי לטעמיה דאמר לעיל [עד] עשרה טפחים ותו לא. הלכך זה שבתוך עשרה חשוב חיבור למשכב ומטמא שנים ופוסל אחד כל זמן שלא פירש, אבל מה שחוץ לעשרה לא חשוב חיבור למשכב, ודינו כפירש, דמטמא אחד ופוסל אחד:

נישא על המזרן מעשרה ולפנים טמאה גרסינן. ולא גרסינן טמא. והכי פירושא, נישא הזב על המיזרן היוצא מן המטה, אם נישא מעשרה ולפנים לצד המטה, המטה טמאה מדרס, דכיון דכל עשרה חשיבי חבור למטה, כשנטמא מזרן נטמאת המטה. אבל מעשרה ולחוץ דלא הוו חבור למיטה, טהורה המטה ולא נטמאת [בטומאת] המיזרן. כך נראית בעיני פירוש משנה זו. וגירסת רבותי דגרסי טמא וטהור ופירושן, לא נתקבל לי. וכן דברי הרמב״ם

שכתב בפירוש משנה זו לא נכנסו באזני כלל. ודקדקתי אחר כך בחבורו בהלכות כלים פרק כ״א [הלכה ט׳] נראה לי ששם חזר בו ופירש משנה זו כמו שפירשתיה כאן:

ה **כולה טמאה מדרס.** וכל זמן שלא פירש המזרן מן המטה הוי כמטה עצמה כדפרישית:

והמזרן מגע מדרס. ומטמא אחד ופוסל אחד, כדין כל נוגע באב הטומאה:

ו **ונגע בהן המת.** כשהן כרוכים יחד:

טמאים טומאת שבעה. בהא לא פליג ר׳ יוסי. דדוקא בטומאת מדרס קאמר עד עשרה טפחים טמא מעשרה ולחוץ טהור, אבל לשאר טומאות, אפילו מאה אמה כולו חיבור. כגון מזרן שהוא כרוך על המטה ונכנסה המטה לאוהל המת או נגעה בשרץ, וכן אם נכנס קצה מן המזרן לאוהל המת או נגע בשרץ, נטמאת המטה נטמא המזרן, נטמא המזרן נטמאת המטה, ואפילו היה המזרן יוצא מן המטה מאה אמה:

פירשו טמאים טומאת שבעה. ולא הוו ככלים שנשתברו, כיון דכל אחד מהן כלי בפני עצמו. אע״ג דלענין קבלת טומאה חשובים ככלי אחד וכשנגעה טומאה באחד מהן נטמא האחר:

שניטלו שתי ארוכות שלה, ולא נשתברו. והן ראויות להחזירן למקומן, הלכך לא טהרה המטה מטומאתה בנטילת הארוכות:

נשתברו חדשות טמאה. שהרי הישנות קיימות ולא נשתנו הנקבים, והוי כנתפרקה אבר אבר וכל אבריה שלמים. אבל נשתברו הישנות, טהורה, לפי שהישנות הן שהיו במטה כשנטמאת, וכשנשתברו הוי המטה שבר כלי, דלא חזיא בלא ארוכות:

ז **תיבה שנפחתה מלמעלן.** הכסוי שלה:

טמאה טמא מת. דכיון דשוליה קיימים אכתי חזיא לתשמיש. ודוקא טומאת מת. אבל לא טומאת מדרס, דלא חזיא לישיבה:

נפחתה מלמטן בשוליה. בטל בית קיבול שלה וטהורה לגמרי:

מגורות שלה. אוצרות שבה, דהיינו חדרים שבתוכה שלא נפחתו עמה, טמאות:

ח **התורמל.** כיס גדול של עור שהרועה נותן חפציו לתוכו, ובתוך התורמל יש כיסין קטנים כמו המגורות בתיבה:

החמת. נאד של עור:

שהביצים שלה מקבלות עמה. כשמפשיטין עורות האילים והתישים הזכרים נשאר העור שבמקום הביצים כמין כיס קטן, ואם נפחתו טהורות, דבטל בית קיבול שלהן:

ט **שפתחה מצדה.** כשפתחה מלמעלה אינה טמאה מדרס, דאם ישב עליה ובאים להשתמש בה אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל כשפתחה מן הצד, יכול להשתמש אע״פ שיושב עליה:

בזמן שאינה גבוהה עשרה טפחים. כשגבוהה עשרה לא חזיא לישיבה כולי האי:

או שאין לה לזבז. דכשיש לה לזבז מזיק ליושב:

נפחתה מלמטן. בשוליה. לא חזיא לתשמיש, אבל חזיא לישיבה:

מפני שבטל העקר. עיקר התיבה היא עשויה להחזיק בשוליה מה שמשימים בתוכה. ועל ידם היא נקראת כלי. וכיון שנפחתו שוליה ובטלו, בטלו גם דפנותיה מלמעלן ושוב אינה מקבלת שום טומאה. והלכה כחכמים:

י **משפלת.** קופה גדולה שמוליכין בה הזבל והאשפה:

שנפחתה מלקבל רמונים. שזהו שיעורה ליטהר כשניקבה במוציא רמון:

ר׳ מאיר מטמא. אע״פ שהיא טהורה משאר טומאות, טמאה היא מדרס, שראויה לישיבה:

וחכמים מטהרין. והלכה כחכמים:

פרק כ

א **הכרים.** עשויין למלאותן צמר או נוצה, ואדם נותנן תחת מראשותיו:

והכסתות. כמו כרים הן, אלא שהן ארוכים וגדולים וכל גופו של אדם שוכב עליהן:

מרצופין. כמין שקים של עור גדולים שנותנים בהן סחורות שמוליכין בספינות:

הרי אלו טמאים מדרס. דכל הני עבידי נמי לשכיבה:

קלוסטור. כמין סל וכפיפה שתולין בפי הבהמה, ונותנים בה מספוא ושעורים והבהמה אוכלת כשהיא מהלכת:

תורמל. כיס גדול של עור שהרועה נותן שם כל חפציו:

כריתית. שק של עור קטן:

רבצל. חמת קטן של עור שמשימים בו בשמים:

מזודה. כלי שנותנים בו צידה לדרך. תרגום צידה זוודין:

הרי אלו טמאים מדרס. כל אלו השנויים במשנה, אם יש בכולן השיעור המפורש בהן או יותר, מטמאין מדרס, דמשמשין שכיבה עם מלאכתן. אבל בפחות מכשיעור המפורש בהן לא:

נפחתו טהורין. שכל אלו עשויין לקבל, שהקיבול ההוא מכינם ומזמינם להיות ראויין למשכב ומושב, וכשנפחת בטל העיקר שהוא הקיבול שבעבורו היה קרוי כלי.

ובטלה הטפלה. שהיא טומאת מדרס:

ב **חמת חלילין.** חמת מלא רוח ומשימין החלילים בפי החמת והרוח יוצא דרך הנקבים ומוציא מן החלילים קול של שיר:

טהורה מן המדרס. דלא חזיא לשכיבה:

עריבת פיסונות. עריבה שמביאין בה אבנים קטנות ורגבי אדמה כדי לתת בנדבכים של בנין. ופיסונות לשון שקל פיסא שדא ביה דאמרינן בגמרא בסנהדרין גבי מרקוליס:

בית שמאי אומרים מדרס. קסברי, משמשת שכיבה עם מלאכתה. ובית הלל סברי אינה משמשת:

שנסדקה טמאה מדרס. ואם לא נסדקה אינה טמאה מדרס, דאומרין לו עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל כשנסדקה ומוציאה משקין, אינה ראויה אלא לשכיבה. ופחותה מב׳ לוגים, או יתירה מתשעה קבין, אינה טמאה מדרס ואפילו נסדקה:

ונתפחה. מחמת גשמים מתנפח העץ ונסתם הסדק:

טמאה טומאת מת. כמו שהיתה בתחלה קודם שנסדקה, מפני שיש לה בית קיבול. ואינה טמאה מדרס, דאינה מיוחדת לשכב עליה, הואיל ומשתמשין בה בלישה:

בקדים ונסדקה. לאחר שנתפח העץ ונסתם הסדק, הניחה ברוח קדים ונסדקה:

טמאה מדרס. דחזרה להיות ראויה לשכיבה ולא ללוש בה:

זה חומר בשיירי כלי עץ. דתחלתן אין טמאין מדרס, וכשנסדקו טמאים מדרס:

כלי נצרים. סלים עשויין מנצרים של ערבה וכיוצא בהן:

עד שיתחסמו. שתגמר שפתן העליונה:

אע״פ שנשרו שפתותיהן כל שהן. שנפלו שפתותיהן ולא נשאר בשפתותיהן אלא כל שהן, טמא:

ג **מקל.** של עץ בעלמא שעשאו בית יד לקרדום לפי שעה, שלא קבעו בתוכו:

חיבור לטומאה בשעת מלאכה. דאע״ג דבאפי נפשיה פשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה, הכא בית יד הוא, וידות נתרבו לכל תורת טומאת הכלי או האוכל, ואם נטמא הקרדום נטמא הבית יד, וכן אם נגעה טומאה בבית יד נטמא הוא ונטמא הקרדום עמו. ודוקא בשעת מלאכה הוי חבור לטומאה, שלא בשעת מלאכה לא, דשלא בשעת מלאכה אדם עשוי לזרקו לבין העצים:

דיוסטר. כלי המשמש לשני צדדים. דיו, שנים. סטר, צד. כדמתרגמינן לסטר חד. והוא מקל שיש בו שני נקבים אחד מלמטה ואחד מלמעלה, ושתי יתדות תחובות בהן אחת ממזרח למערב ואחת מצפון לדרום, והנשים מסיכות בו את המטוה שבפלך, וקורין לו נספ״א בלע״ז. ופעמים שעושין אותן ידות מברזל ומקבלין טומאה:

קבעו בכלונס. קבע הדיוסטר דהיינו המקל עם שתי יתדותיו בכלונס, דהיינו עץ ארוך וגדול התקוע בארץ:

טמא. הדיוסטר מכאן ואילך, אם נגעה בו טומאה, דהוי המקל חיבור ליתדות בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, כיון שנקבע, שאין אדם עשוי לזרקו לבין העצים, אבל הכלונס עצמו אינו חיבור לו, שאם נגעה טומאה בכלונס לא נטמא הדיוסטר:

עשה בו הדיוסטר. שקבע שתי היתדות בגופו של כלונס:

אין טמא. מן הכלונס אלא מה שהוא לצורך היתדות להסך את המטוה, והשאר בין מלמעלה בין מלמטה טהור, שהכלונס ארוך הוא וגדול:

כסא. שהוא עשוי, וקבעו בכלונס, הכסא טמא מדרס, ואין הכלונס חיבור לו להיות מיטמא מדרס כמותו:

עשה בו כסא. מן הכלונס עצמו עשה כסא:

אין טמא אלא מקומו. דהיינו צורך הישיבה. ושאר הכלונס טהור:

קבע הכסא בקורת בית הבד. שעוצרים בה השמן מן הזיתים. הכסא טמא מדרס, והקורה אינה חיבור וטהורה. ואם מעץ הקורה עצמה הכסא עשוי בראשה האחד, אף הכסא טהור, דאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. ותניא בתורת כהנים, אשר ישב עליו יטמא, יכול אפילו ישב על האבן ועל הקורה, תלמוד לומר, כלי, ולא אבן ולא קורה. אוציא את אלו, ולא אוציא כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה, תלמוד לומר הכלי, כלי המיוחד לקבל טומאה, וכלים הללו אין מקבלים טומאה לעולם. אין לי אלא כסא וספסל וקתדרא המיוחדים לישיבה, מנין תיבת הבלנים, תיבה שפתחה מצדה, עריבה משני לוג עד תשעה קבין שנסדקה ואינו יכול לרחוץ בה רגלו אחת, תלמוד לומר וכל הכלי, ריבה. יכול אפילו כפה סאה וישב עליה, תרקב וישב עליו, תלמוד לומר אשר ישב, המיוחד לישיבה, לא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו:

ד **עד שיקצע.** שיחתכנה ויתקננה לישיבה. והלכה כחכמים:

אע״פ שקבעה בכותל טמאה. טומאת מת או שרץ. ולא בטלה מתורת כלי ולא אמרינן כלי המחובר לקרקע כקרקע דמי אלא כשהיה מחובר לקרקע מתחלתו, או שנעשה כדי לשמש את הקרקע:

ה **כופת.** כלי המיוחד לישיבה, ושל תמרה הוא:

שקבעו בנדבך. בשורת הבנין:

בנה עליו ולא קבעו. כדרך שהאומנים עושים שבונים כיפה על גבי נסרים ואח״כ מסירים אותם:

טמא. אם ישב הזב על הבנין שעליו, נטמא הכופת שתחת הבנין, שהזב מטמא את המשכב ואת המושב שתחת אבן מסמא. וכן כשקבעו ולא בנה עליו וישב הזב עליו כשהוא קבוע, טמא, דלא נתבטל בהכי. אבל כשקבעו ובנה עליו, בטל לגבי כותל וככותל דמי:

מפץ. כמין מחצלת עשויה מקנים או מגמי:

על גבי הקורות. של עליה:

מעזיבה. טיט וצרורות של אבנים שנותנים על גבי התקרה. וכל כמה שלא קבע המפץ בקורות וישב הזב על המעזיבה, נטמא המפץ שתחתיה ולא בטל מתורת כלי, דאי בעי שקיל ליה. וכן אם קבעו ולא נתן עליו מעזיבה וישב הזב עליו, טמא מושב. ולא בטיל עד שיקבע ויתן עליו המעזיבה:

כדרך קבלתה. שוליה למטה:

שלא כדרך קבלתה. שוליה למעלה:

ו **סדין שהוא טמא מדרס.** שראוי לטמא מדרס קאמר, ולא שנטמא מדרס ממש. דא״כ אדתני סיפא אבל טמא טמא מת, ליתני אבל טמא מגע מדרס, כדתני בהקומץ רבה:

ועשאו וילון. מסך לפתח, או וילון לספינה. ודוקא שעשה בו שינוי מעשה, אבל מחשבה אינה מוציאתו מידי טומאה שהיו ראוין לה:

אבל טמא טמא מת. מפני שהשמש מתחמם כנגדו ומתעטף בשוליו לפעמים, הלכך לא בטיל מתורת כלי:

מאימתי טהרתו. שבטל תורת מדרס ממנו:

משיתפר. בתוספתא מוכח דבית שמאי בעו שיקרענו ויתקננו למדת הפתח, ויתפור בו לולאות לתלותו במסך או בספינה. ובית הלל דאמרי משיקשור, לא בעו קריעה, אלא משיקשור בו הלולאות כדי לתלותו בהם. ואית ספרים דגרסי, בית שמאי אומרים משיתבר. והיא היא. כלומר משישברוהו ויקרעוהו כדי לתפרו למדת הפתח:

ר׳ עקיבא אומר משיקבע. מעת שיתלה אותו על הפתח או על הספינה. והלכה כבית הלל:

ז **לארכה טהורה.** אור״ך הקנה לאורך המחצלת, טהורה. דלא חזיא לשכיבה, שהקנים מזיקין לשוכב, ולא חזיא כי אם לסיכוך:

כמין כי. יונית. שהיא כמין כ׳ הפוכה שלנו. כלומר, לעולם היא טמאה עד שימשוך הקנים משלשה צדדים. והלכה כחכמים:

עשאם לרחבה. אורך הקנה לרוחב המחצלת:

ד׳ טפחים. כשיש בין קנה לקנה ד׳ טפחים, חזיא לשכב בין שני הקנים:

נחלקה לרחבה. ונשברו הקנים שלה לחצי:

רבי יהודה מטהר. דלא חזיא לשכיבה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

המתיר ראשי המעדנים. מנהג עושי מחצלאות כשמשלימין המחצלת נשאר כמין מלל, וגודלים אותו בכל שני טפחים גדיל אחד וקושרו שלא יסתר האריג. ואם ניתר עומד לסתירה ונתבטל מתורת כלי וטהורה:

מעדנים. קשרים. כמו וילך אליו אגג מעדנות (שמואל א׳ ט״ו), כלומר, קשור כדרך שקושרים האסורים. וכן התקשר מעדנות כימה (איוב ל״ח:ל״א):

שהם של ששה טפחים. שני טפחים בין מעדן למעדן וטפח מכאן וטפח מכאן:

משתקנב. משיחתוך ויקטום ראשי קרומים הבולטים. וזו היא קניבה:

פרק כא

א **הנוגע בכובד העליון.** שני עצים עגולים יש לאורג, האחד שחוט השתי כרוך בו, והשני שלפניו שכל זמן שאורג והולך כורך בו היריעה הנארגת. ולפי שהם כבדים, נקראים כובד. וכובד העליון הוא שלפניו, וכובד התחתון הוא הרחוק ממנו שכל השתי כרוך בו:

בנירים. הן חוטים הארוגין על הקנה, ובעבורן מגביהין קצת החוטים ועושין דרך שילך בו הארג בחוט:

וקירוס. מסרק שבו מכים על האריגה ומחברים החוטים:

בחוט שהעבירו על גבי ארגמן. לאחר שנעשית הרקמה משימין חוטין עליה שלא תתלכלך, ואותן חוטין לא הוו חיבור לבגד:

ובעירה. הוא אירא האמור בפרק קמא דשבת (דף י״א) ולא גרדי באירא שבאזנו. והיא חתיכה קטנה מצמר או מפשתן או מצמר גפן שאורגים בתוך המטפחות לנוי, וזורק אותו בתוך השתי וחוט של ערב כרוך בתוכה, ויש מהן שחורים ואדומים. ואם אינו עתיד להחזירה, כגון שהיא אדומה ועתה רוצה להכניס אירא שחורה, אע״פ שלא פסקה מן הבגד לא הויא חיבור:

בנפש המסכת. חוטי הערב שהולכים בתוך המסכת כנפש בתוך הגוף, וכל דבר שהאורג נותן בתוך המסכת לתקן אריגתו, קרוי נפש. והנוגע בהן כנוגע בבגד דהוו חיבור:

שתי העומד. שצריך עדיין לבגד ועומד ליארג:

ובכפול שהעבירו על גבי ארגמן. חתיכת בגד שתופרים על הארגמן שלא יתלכלך, הוי חיבור לבגד:

עירה שעתיד להחזירה. כדפרישנא לעיל:

בצמר שעל האימה. ויש שגורסים העימה בעי״ן והכל אחד. והוא מקל ארוך או קנה שהנשים כורכות בו את הצמר וטוות:

באשוויא. בצמר שעל האשוויא. ואימא ואשוויא שתיהן לטוות עשויות, אלא שמשונות זו מזו בצורתן:

טהור. דאינו חיבור:

פיקה. כמין עיגול קטן של מתכת ויש בו נקב, והנשים נותנות אותו בראש הפלך להכבידו. וקורים לו בלע״ז פוסרול״ו:

עד שלא פירעה. קודם שיתירנה:

משפירעה. לאחר שהתירה:

ב **קטרב.** מפורש למעלה פרק כלי מתכות, שהן שני עצים משני צדי העול והן נקובים, ומכניסים בתוך אותו נקב עץ ושמו קטרב, וקושרים אותו שלא ישמטו הבקר:

בעין. בגד של צמר או עור או שק שכורכים על צואר הבהמה והעול עליו:

עבות. עץ ארוך ועב שבמחרישה, שנכנס בתוך העול:

והחרב. עץ עשוי כדמות חרב שתופס בו החורש:

והכורך. עץ עקום דומה למרכב והוא הנטוש על הקרקע בעת החרישה:

ביצול. עץ שתופס אותו החורש בידו, ובו מטה המחרישה לכל צד שירצה. ופירוש יצול, מטה. לא תטה משפט (דברים ט״ז:י״ט), מתרגמינן לא תצלי דין:

עין של מתכת. טבעת של מתכת:

לחיים. שני עצים שבנקבי העול:

עריין. עשוי כמין כלי של מסתת אבנים ובו משבר גושים של עפר. וקרוי עריין, מלשון ערער תתערער (ירמיהו נ״א:נ״ח), ערו ערו עד היסוד בה (תהילים קל״ז:ז׳) ואין הלכה כרבי יהודה שמטהר בלחיים:

ג **מגרה.** ברזל מלא פגימות שמנסרים בו הלוחות והנסרים. ובלע״ז סיג״א. ויש למגרה שני עצים, אחד מצד זה ואחד מצד זה, שבהם תופס חרש עצים בשעה שמנסר הלוחות, והעצים הללו הן בית יד למגרה. ואם נטמאת המגרה, הנוגע בהן טמא, דהוו לה ידות:

בחוט ובמשיחה. בראש העצים הללו שהן בית יד, קושרין חוט ומשיחה וחבל שהולך על אורך המגירה ומחבר בין שניהן ומעמידו:

באמה. עץ ארוך שבאמצע אלו השני עצים והולך על אורך המגרה, קרוי אמה:

ובסניפין. עץ קטן נתון מן החוט והמשיחה עד האמה, ובו פותלין וגודלין החוט והמשיחה, וראשו אחד בתוך החוט וראשו אחד באמה. ופעמים ישים שנים:

מכבש. מקום יש לו לחרש עצים שכובש ועוצר שם העצים העקומים והלוחות העקומות והעקושות כדי שיתישרו, וכן עוצר שם העצים והנסרים שלא יתנועעו לכאן ולכאן עד שיתקנם למלאכתו:

קשטנית. כמין קשת קטן של עץ שתוחבים בו ברזל של מקדח כשרוצה לקדוח בו, והאדם אוחז בקשת ומגלגל בו את הברזל. ואם הברזל טמא לא נטמא הקשת, דלא הוי חיבור, שדרכם היה שלא לחבר הקשת בברזל:

מסר הגדול. מגירה גדולה שעשויה לנסר קורות, ועושים לה כמין מרובע מעצים דקים, והמגירה באמצע, ואותו המרובע קרוי מלבן:

טהור. שאין טמא אלא מקום אחיזת בית יד בלבד. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ביתר. חבל הקשת. לשון כוננו חצם על יתר (שם י״א):

אע״פ שהיא מתוחה. אע״פ שהחץ ביתר ובקשת ומתוחה לירות בה ונטמא החץ, לא נטמא הקשת והיתר, שאין החץ חיבור לקשת ויתר:

אישות. בריה שאין לה עינים. התנשמת מתרגמינן אישותא. וצדין אותה לפי שמפסדת את השדות:

טהורה. שאינה חשובה כלי:

כל זמן שהיא מתוחה. והחץ של ברזל בה. אם נטמא החץ נטמאת המצודה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

פרק כב

א **השלחן והדלפקי.** כלי עץ שמשימין בו צלוחיות ואשישות ואוכלין ומשקין, וממנו נוטלין ומשימין על השלחן:

ושייר בהן מקום הנחת הכוסות. שלא נפחת או שלא חיפן. דאי הוה כולו מחופה שיש, היה טהור ככלי אבנים, דבתר חפויו אזלינן:

מקום הנחת חתיכות. של לחם ושל בשר. דאם אין בשלחן מקום הנחת חתיכות, לאו שלחן הוא ולאו דולפקי הוא. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ב **ניטלה אחת מרגליו טהור.** דלא חזי לשלחן, שהרי אינו ראוי לאכול עליו:

ניטלה שלישית טמא. שראוי לאכול עליו כמו על גבי טבלא. והוא שיחשוב לאכול עליו:

אינו צריך מחשבה. דכיון שראוי לאכול עליו הרי הוא מקבל טומאה:

וכן הדלופקי. דינו כדין השלחן, וכשם שנחלקו בשלחן כך נחלקו בדלופקי. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ג **ספסל.** דף רחב וארוך, בראשו אחד תקוע מתחתיו דף גבוה וכן בראשו השני, כדי להגביהו מן הקרקע שיהיה ראוי לישב עליו:

ניטל השני טהור. ולא דמי לשלחן דכשניטלו שלש רגליו טמא, דספסל שנשברו שני ראשיו לא חזי לישיבה, שהיושב עליו כיושב על גבי קרקע:

אם יש בו גובה טפח טמא. שהדף העב טפח חזי לישיבה:

שרפרף. ספסל להדום רגליו של אדם:

הכסא שלפני קתדרא. דינו כשרפרף:

ד **שניטלו חפויו.** לשון חפי פותחת, כמין שינים יוצאים מכל צד בכסא של כלה, ועשויין כדי שיסמכו עליהן:

בית שמאי מטמאין. דאכתי חזי לישיבה:

ובית הלל מטהרין. דלא חזי לכלה, והוי כנשבר:

אף מלבן הכסא טמא. כלומר, אף מלבן הכסא בפני עצמו בלא הכסא ובלא חפויו טמא, כל שכן שהכסא בלא חפויו טמא. מלבן, צורת לבינה מרובעת עושים על הכסא ויושבים עליו:

כסא שקבעו בעריבה. הביא כסא ממקום אחר וקבעו בעריבה דרך ישיבתו. ועריבה אינה טמאה מדרס, דחזיא ללישה:

בית שמאי מטמאין. דלא בטל כסא לגבי עריבה:

ובית הלל מטהרין. ממדרס דבטל כסא לגבי עריבה. אבל כסא העשוי בעריבה עצמה מודו בית שמאי לבית הלל דטהור:

ושמאי אומר. אף כסא העשוי בעריבה עצמה טמא מדרס:

ה **כסא שלא היו חפויו יוצאים.** שאין הנסרים בולטים חוץ מן הכסא. שהכסא עשוי מארבע עצים ונסרים קבועין משלש רוחות הכסא עומדין גבוהים תחת העצים מהודקים זה אצל זה, וממעל לעצים לוחות עשויין לישב עליהן. ואם נשברו הלוחות העשויות למושב, יכול להטות הכסא לכל צד שירצה ולישב על אותן הנסרים הקבועים בשלש רוחות של כסא, אבל כשהן בולטים לחוץ אינו יכול להטותו על צדו. וחפויו דהכא לאו כחפויו דרישא שהן כמו שינים בולטים, אלא לנסרים שמחפין העצים קרי חפויו:

ו **שניטל חפויו האמצעי.** שניטל לוח האמצעי ונשאר לוח מכאן ולוח מכאן:

טמא. דחזי לישיבה:

אם היה רחב טפח. חזי לישיבה. ואם לא, לא:

ז **שנים מחפויו.** מלוחות העשויות למושב:

רבי עקיבא מטמא. ואין הלכה כר׳ עקיבא:

ונשתייר בו בית קבלה. שהוא חלול קצת וראוי לקבל רמונים, טהור. ולא מטמאינן ליה מפני שיש לו בית קיבול.

מפני שבטל העיקר. דעיקרו לישיבה עביד ולא לבית קיבול, והואיל ונתבטל העיקר שבעבורו היה חשוב כלי, בטלה הטפילה, ולא מטמא מטעם שיש לו בית קיבול. וכן הלכה. דהכי תנן לעיל פרק המפרק, גבי משפלת. ובפרק כרים וכסתות גבי חמת:

ח **שידה.** עשויה כמין ארון. ובשידה שאינה מחזקת ארבעים סאה מיירי, שהיא מקבלת טומאה:

שניטל העליון. הכיסוי שעליה:

התחתון. שוליה:

ניטל העליון והתחתון. והדפין שבצדדין נשארו:

וחכמים מטהרין. והלכה כחכמים:

הסתת. מסתת אבנים. והוא מתקן לו מקום לשבת בקצה האחד מהאבן כשמסתת בקצה השני:

ט **כופת.** חתיכת עץ עבה ורחבה. והכי משמע פירושו בתוספתא:

סרקו. ציירו:

וכרכמו. צבעו בכרכום:

ועשה בו פנים. פסלו במעצד והשוהו ברהיטני, שיהיו נראים לו פנים יפים:

רבי עקיבא מטמא. דמושב הוא:

וחכמים מטהרין. דכחתיכת עץ בעלמא חשיב:

עד שיחוק. שיחקוק בו מקום ישיבה:

התקינן לישיבה טהורים. ממדרס. לפי שאין עשויין לישיבה ובטלה דעתו אצל כל אדם:

סירגן בגמי. על פיהן, כדרך שמסרגין את המטות:

טמאין. דאין התבן והמוכין יכולין ליפול, וחזי לישיבה:

י **האסלא.** בית מושב של ברזל מכוסה עור, ויושבים עליו בבית הכסא:

פירשה. העור מן הברזל:

העור טמא מדרס. דעור בפני עצמו חזי לישיבה, והברזל בלא עור לא חזי לישיבה, וחזי לשאר תשמישים:

טרסקל. סל קטן עשוי מערבה קלופה, ואוכלים עליו לחם:

והטרסקל טהור מכלום. דמפני קטנו לא חזי לישיבה. ולא לשאר תשמישין, שאין לו דפנות:

ספסלים שבמרחץ. של שיש הן:

ששתי רגליו של עץ, טמא. אם ישב הזב עליו טמאין הרגלים של עץ משום מושב. אבל הספסל עצמו טהור, דכלי אבנים אין להם טומאה כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים:

ואחת של אבן טהור. דהוי כאילו הספסל כולו מאבן:

ששיגמן. שפסלן ותקנן ברהיטני:

שיהו המים הולכים תחתיהן. ולאו לישיבה עבידי, אבל בני אדם יושבים שם כדי שלא יטנפו ממי המרחצאות היוצאים. והלכה כחכמים:

קנקילין. כלי שמשימין תחתיו אש וגפרית כדי לעשן הבגדים שעליו:

שיש בה בית קבלת כסות. שיש לה בית קיבול לקבל הבגדים שעליה:

ככוורת. מפולשת משני צדדים:

פרק כג

א **הכדור.** פלוט״א בלע״ז:

והאימום. דפוס של מנעל. וכל אלו חיצוניהם עור ומלאין מבפנים שער או מוכין:

והקמיע והתפילין. יש בתוך הבתים של עור פרשיות כתובות בקלף:

ובמה שבתוכן טהור. אם נטמא אחת מאלו במת ואח״כ נקרע, ונגע אחד במה שבתוכן, טהור, לפי שאין מה שבתוכן חיבור להן ואין מה שבתוכן טמא כמותן:

הכאוף. כמו אוכף:

הנוגע במה שבתוכו טמא. אם נטמא האוכף במת. כשם שהנוגע בו טמא, כך הנוגע במה שבתוכו טמא:

מפני שהתפר מחברו. ועושהו אחד, זה שבפנים עם החיצון:

ב **זריז האשקלוני.** חגורה רחבה שבה חובשים את הבהמה. תרגום ויחבוש את חמורו, וזריז (בראשית כ״ב:ג׳). ובאשקלון עושים אותן של עץ, וקרויין זריז אשקלוני על שם מקומן:

מדוכה המדית. מכתשת העשויה במדי. לוקחים חתיכת עץ גדולה עבה וארוכה, וחוקקים כמין מכתשת באמצעה, ורוכבים עליה מכאן ומכאן וכותשים. ולפיכך יש עליו תורת מרכב:

עביט של גמל. תרגום בכר הגמל, בעביטא דגמלא (שם ל״א):

טפיטן של סוס. אוכף שעל הסוס בלשון משנה טפיטן שמו, ושל גמל עביט שמו, ושל נאקה אוכף שמו, כל אחד שמו עליו. וכולן מרכב הן, אלא שיש מהן שפעמים עשויין לישב עליהן:

טפיטן של סוס טמא מושב. דאין טמא מרכב אלא המיוחד לרכיבה כפיסוק רגלים, ואינו עשוי לישיבה כלל:

בקונפון. שדה ששוחקים שם המלכים, ורגילים לשבת על הטפיטן של סוס לראות בשחוק המלך, הלכך טמא מושב. קונפון, שדה, בלשון לע״ז קנפ״ו. ואין הלכה כר׳ יוסי:

אבל אוכף של נאקה טמא. רמב״ם פירש, טמא מושב. ות״ק קאמר לה, דפליג אטפיטן של סוס ומודה באוכף של נאקה שהוא טמא מושב. ורבותי פירשו, אבל אוכף של נאקה טמא מרכב. ורבי יוסי קאמר לה, דמודה לת״ק באוכף של נאקה שאינו מיוחד אלא לרכיבה:

ג **חלק מגעו ממשאו.** דנושא מטמא בגדים ואין נוגע מטמא בגדים:

תפית של חמור. עצים שנותנים על גב החמור לחבר ולקשור עליהם המשא. ואינן ראויין לא לרכיבה ולא לישיבה:

שינה את הנקבים. דבשינוי נקביהן נותן מקום לאדם לישב שם:

או שפרצן. שהסירם ממקומם ונתנן זה לצד זה. ויש מפרשים, תפית של חמור טהורה לפי שאין ברחבה טפח, וכל שאין ברחבה טפח לא חזי לישיבה, וכששינה את הנקבים דהיינו שהרחיב מקום המושב או שפירצן ונעשה מקום המושב רחב טפח, טמאה:

ד **המטה והכר והכסת של מת.** אע״ג דמת אינו מטמא מדרס והנך למת עשויין ולא לישב עליהן, אפ״ה טמאים מדרס, מפני שהנשים יושבות עליהן [ומבכות את מתיהן]:

ומשבר של חיה. מושב האשה היולדת. על האבנים (שמות א׳) מתרגמינן על מתברא:

שהוא כורם עליו. גרסינן. כלומר מקפל ומתקן שם את הבגדים:

אמר ר׳ יוסי אין בהן משום מושב. ומתני׳ דפרקין דלעיל דתנן כסא של כלה שנטלו חפויו דמשמע הא לא נטלו חפויו טמא. פליגא אדר׳ יוסי. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ה **החרם.** לשון מצודים וחרמים (קהלת ז׳). רשת עשויה מחוטים נקשרים זה בזה ובו נקבים נקבים, אלא שיש מעט בתחתית הרשת שהוא ארוג כבגד, וקרוי זוטו. והרשת כולה מקבלת טומאה מפני הארוג כבגד שבתחתיתה:

הרשתות והמכמרות. מיני מצודות שצדין בהן חיות ועופות ודגים:

מדף. הציידין שצדין עופות מביאין לוח של עץ ומניחים תחת הלוח חטין או פתיתים, והעוף בא לאכול אותם ונופל הדף עליו ונתפס:

פלצור. מין מצודה של עץ:

הסכרין. הסותמים וסוכרים את המים. לשון ויסכרו מעינות תהום (בראשית ח׳:ב׳):

טמאים. מקבלים טומאה אם נגעו במת או שרץ:

אקון. סל שצדים בו דגים:

רטוב. סל שצדים בו עופות:

כלוב. עשוי מנצרים של ערבה קלופה או מגמי, ויש חלל כאצבע או פחות בין נצר לנצר, ומניחים שם עופות. וקורים לו בלע״ז גביא״ה. ובמקרא, ככלוב מלא עוף (ירמיה ה׳ כ״ז):

פרק כד

א **שלשה תריסין הן.** שלשה דינים חלוקין זה מזה יש בתריסין דהיינו מגינים:

תריס הכפוף. המצויין אצלנו, שמקיפים את האדם משלש רוחות:

טמא מדרס. דעשוי לשכיבה, ששוכבים עליו במלחמה. וכל שכן שטמא טמא מת, דקיימא לן כל הטמא מדרס טמא טמא מת:

שמשחקים בו בקומפון. בשדה של עמק המלך, באים שנים כל אחד חרבו בידו ותריס קטן עגול שאינו כפוף בידו השמאלית, ולמדין להגן כל אחד במגינו שלא יכהו חבירו. וקורין לו אשגרימ״ר בלע״ז:

טמא טמא מת. והוא הדין שטמא טומאת שרץ ונבילה ושאר טומאות כולן, חוץ ממדרס, שאינו נעשה אב הטומאה אם שכב עליו הזב או ישב, אלא ראשון כמגעו של זב:

ודיצת הערביין. תריס קטן ביותר שהערביים עושים לדיצה ולשמחה ולשחוק, ואינו כלי של תשמיש:

ב **כקתדרא.** שהיא קצרה ומוקפת משלש רוחות:

טמאה מדרס. דמיוחדת לישיבה:

כמטה. שהיא ארוכה ומיוחדת להניח בה פרקמטיא, והשוכב בה אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו:

ושל אבנים. העשויה להוליך בה אבנים:

טהורה מכלום. לפי שפרוצה מתחתיתה נקבים גדולים כמוציא רמון:

ג **שנסדקה טמאה מדרס.** דכיון שנסדקה ואינה ראויה ללישה, מיחדין אותה לישיבה:

טמאה טמא מת. דכלי תשמיש היא:

הבאה במדה. שמחזקת ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש:

טהורה מכלום. שמפני כובדה וגודלה אינה מיטלטלת מלאה, ואנן דומיא דשק בעינן דמיטלטל מלא וריקן:

ד **תיבה שפתחה מצדה.** משמשת ישיבה עם מלאכתה, שיכולים להשתמש בה כשהוא יושב, בזמן שפתחה מצדה. משא״כ כשפתחה מלמעלן. והבאה במדה דתנינן במתניתין שהיא טהורה מכלום, אאינה מיוחדת למדרס קאי, דהטמאה מדרס אפילו באה במדה לעולם היא טמאה:

ה **תרבוסים.** כלים של עור כעין ארגזים:

של ספרים. מקיזים דם:

טמא מדרס. גדול הוא וחזי לישיבה או למזגא עליה:

שאוכלים עליו. כלי תשמיש הוא:

ושל זיתים. שסוחטין בו הזיתים, לא חשיב כלי של משמשי אדם:

ו **בסיסאות.** ואת כנו מתרגמינן וית בסיסיה:

ושל דלפקי. כלי עץ שמשימים בו צלוחיות ואשישות ואוכלים ומשקים, וממנו נוטלים ונותנים על השלחן. והבסיס שלפניו אינו לישיבה, אבל תורת כלי עליו:

ושל מגדל. אוצר של עץ. ארמריא״ו בלע״ז:

טהור מכלום. דלאו כלי הוא וצורתו מוכחת עליו:

ז **שלש פנקסיות הן.** העשוין לכתוב בהן. כמו חנוני על פנקסו:

אפיפורין. לוח שמניחים עליו אבק של עפר וכותבים בו חשבונות. וגדול הוא וחזי לישיבה:

שיש לה בית קבול שעוה. לוח שטחין פניו בדונג ורושמין על הדונג בחרט:

וחלקה. שאין בה שעוה, וכותבים עליה בדיו, ואין לה בית קיבול:

ח **של זגגים.** שמניחים עליה כלי זכוכית:

סרגין. עושי המרכבות. בערבי קורין למרכב, סירג. ויש מפרשים, שמסרגים את השבכות. וטהורה מכלום לפי שאינה ממשמשי אדם:

ט **משפלות.** קופות עשויות להוציא בהם זבלים לשדות:

של זבל טמאה מדרס. לפי שראויה לישיבה:

והפוחלץ. עשוי כעין מכבר מעשה רשת, והנקבים שלו רחבים יותר ממשפלת של תבן. ואינה ראויה אפילו לקבל תבן, שנקביה רחבים ביותר, וגם אינה ראויה לישיבה, שחבלים שלה קשים ואין ראויין לישב עליהן, הלכך טהורה מכלום:

י **מפצים.** כמין מחצלאות עשויות מחילף ומסיב וקנה וגומא וגמי וכיוצא בהן:

ושל צבעים. שהצבעים נותנים עליהם הבגדים:

טמא טמא מת. שאינם מיוחדים לישיבה, אבל תורת כלים יש להן:

ושל גתות. העשויות לכסות בהן ענבים וזיתים:

יא **חמתות.** נאדות של עור:

תורמלין. כיסין גדולים של עור, שהרועה מניח חפציו לתוכן:

המקבלים כשיעור. המפורש למעלה בריש פרק כרים. החמת של שבעת קבים. והתורמל של חמשת קבין. וכל שכן אם מחזיקים יותר, דאז משמשים ישיבה עם מלאכתן. אבל פחות מכאן לא:

ושל עור הדג טהורים מכלום. דכל הבא מבריות שבים, טהור:

יב **לשטיח.** לשטוח בארץ לישב עליו:

לתכריך הכלים. לכרוך בו את הכלים, כגון סכינים ומספריים ומחטים כדי לשמרן:

ושל רצועות ושל סנדלים. עור העומד לחתוך ממנו רצועות וסנדלים, טהור מכלום, דמחוסר מלאכה הוא. אבל רצועות המתוקנות כבר, טמאות, כדמוכח במסכת נגעים פרק י״א:

יג **לוילון טמא טמא מת.** העשוי למסך לפני הפתח, טמא, לפי שהשמש מתעטף בשוליו לפעמים ומתחמם בו:

של צורות. בגד שהוא ביד רוקם ובו מיני צורות כדי לראות בו לעשות כמותו בבגד אחר:

יד **של ידים טמאה מדרס.** לפי שפעמים נותנה על הכסת וישן עליה:

ושל תכריך נבלי בני לוי. שהיו הלוים כורכים כלי השיר שלהן במטפחת. ודרך שאר בני אדם לעשות להן תיק של עור, ואף הן טהורים:

טו **פרקלינין.** צורת יד של עור שנושאים ציידי עופות כשתופסים בידיהן העוף, שקורין אשטו"ר ואשפרוי"ר, ובו יוצאים לצוד חיה או עוף:

טמא מדרס. לפי שנשען עליו:

ושל חגבים. ההולכים לצוד חגבים ונותנים אותם בו:

ושל קוצים. ללקט קוצים. ואית דגרסי של קייצים, המייבשים פירות הקיץ, כגון העושים גרוגרות וצמוקים בשדה:

טז **סבכות.** כיפה שנושאות הנשים על ראשן, עשויה כעין רשת שיש בה נקבים דקין:

של ילדה. ראוי לישיבה, ולכך טמאה מדרס:

של זקנה. מעשיה מוכיחים עליה שאינה ראויה לישיבה. ובתוספתא תניא, של זקנה טמאה מדרס, שאינה מקפדת עליה ופעמים יושבת עליה. ושל ילדה שמקפדת על כליה, אינה יושבת עליה, ולכך טמאה טמא מת:

ושל יוצאות החוץ. סודר שנותנות הנשים על ראשן כשיוצאות לחוץ. ויש מפרשים, יוצאות החוץ, תרגום זונה נפקת ברא, כלומר סבכות של זונות:

טהורות. לפי שאינן חשובות כלי. פירוש אחר, סבכות שנקרעו ורוב שער האשה יוצא לחוץ, שאינן מקבלות רוב שער ראשה של אשה:

יז **מהוהה.** בגד ישן ובלוי:

שטלייה. כמו שטלאה. מלשון טלאי על גבי טלאי. כלומר ששם הישנה טלאי על החדשה:

הולכים אחר הבריאה. דנין אותה כדין הבריאה, אם טמאה טמאה, ואם טהורה טהורה:

קטנה על הגדולה. בין שתיהן מהוהות בין שתיהן בריאות:

הולכים אחר הגדולה. ואם הגדולה נקובה כמוציא רמון שבשבירה כזו נטהרה, גם הקטנה המחוברת עמה טהורה אע"פ שהיא שלימה. ואם הגדולה שלימה והרי היא מקבלת טומאה, אף הקטנה המחוברת עמה טמאה אע"פ שהיא נקובה במוציא רמון:

הולכים אחר הפנימית. אם טמאה הפנימית טמאה החיצונה, ואם הפנימית טהורה החיצונה נמי טהורה:

ר' שמעון אומר כף מאזנים. לפרושי מלתא דתנא קמא קאתי. ובכף מאזנים של מתכות טמאה איירי, דאם טלאה בתחתית המיחם מבפנים, טמא המיחם, ואם טלאה מבחוץ, טהור המיחם:

טלייה על צידה. שהדביק הטלאי על דפנות המיחם לא בתחתיתו, בין מבחוץ בין מבפנים טהור. ומסקנא דכולה פרקין וטעמא דכולהו טמא מדרס וטמא טמא מת וטהור מכלום האמורים כאן הוא, דכל דבר הראוי לשכיבה, והוא שיהיה עשוי לשכיבה או לישיבה או להשען עליו, טמא מדרס. לבד אם הוא כלי חרס דאינו מטמא מדרס, דהכי ילפינן מקרא דכתיב (ויקרא ט"ו:ה') ואיש אשר יגע במשכבו, מקיש משכבו לו, מה הוא יש לו טהרה במקוה אף משכבו שיש לו טהרה במקוה, יצא כלי חרס שאין לו טהרה במקוה. והמפץ העשוי לשכיבה, אע"פ שאין לו טהרה במקוה מדכתיב (שם י"א) כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא, והאי לאו כלי הוא, מכל מקום טמא מדרס, דמרבינן ליה מקרא דכתיב כל המשכב, כל לרבות את המפץ, ואין לו טהרה עד שיחתך וישאר ממנו פחות מששה על ששה. וכלי אבנים וכלי גללים וכלי אדמה, טהורים מכלום. וכן כל דבר הבא מן הים, טהור. וכלי עץ הבא במדה, שמחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש, נמי טהור מכלום, לפי שאינו מיטלטל מלא. וכן דבר שאין עליו תורת כלי, או שיש לו תורת כלי ואינו ממשמשי אדם אלא משמשי משמשיו, טהור, כגון תרבוס של זיתים ומפץ של גתות וסדין של צורות, דאמרינן במתניתין שהן טהורין מכלום, דלא חשיבי כלים של משמשי אדם:

פרק כה

א **כל הכלים יש להם אחוריים ותוך.** כלים שנטמאו במשקין טמאים, אם נגעו המשקין מאחוריהן של כלים נטמאו אחוריהן ולא נטמא תוכן, משום דטומאת משקים לטמא כלים לאו דאורייתא, הקלו חכמים בטומאתן. אבל אם נטמא תוכן, כגון שנגעו משקין טמאין בתוכן, נטמאו אחוריהם. והיינו דתנן יש להן אחוריים ותוך, כלומר שחלוק דין אחוריהם מדין תוכן:

כגון הכרים והכסתות. ואע״פ שמשתמשים בהן בתוכן ובאחוריהן, שראוי להפכן ולעשות תוכן אחוריהן ואחוריהן תוכן, אע״פ כן חלוק דין תוכן מדין אחוריהן:

מרצופין. שקין גדולים של עור שמוליכים בהן סחורות בספינות:

כל שיש לו תוברות. לולאות, כמו שיש למכנסים, תפורות לאחוריו של בגד:

יש לו אחוריים ותוך. דכיון דיש לו תוברות לא חזי להפכו, ותוכו חלוק מאחוריו. אבל כשאין לו תוברות, דחזי להפכו, אין תוכו חלוק מאחוריו, אלא כשנגעו משקים טמאים בין מאחוריו בין מתוכו נטמא כולו. והלכה כר׳ יהודה:

השלחן והדלפקי. קסבר ר׳ יהודה, כיון דפניו משופים וחלקין, הפנים ההם נדונים תוכו. והלכה כר׳ יהודה:

ב **מרדע.** הוא מקל ארוך עגול ועב שליש טפח, ובראשו האחד ברזל רחב מחודד לחתוך בו שרשים, ושמו חרחור, ובראשו השני ברזל כמו מרצע, ושמו דרבן, שבו מלמד הפרה לתלמיה:

משבעה לחרחור מארבעה לדרבן. אם נפלו משקין טמאים על החרחור, אין טמא מן המרדע אלא שבעה טפחים ואם על הדרבן נפלו, אין טמא אלא ארבעה. ורמב״ם פירש, שאם נפלו משקין טמאין במרדע חוץ לשבעה טפחים מן החרחור או חוץ לארבעה טפחים מן הדרבן, הוי ככלי שנטמאו אחוריו ולא נטמא תוכו, ואותן שבעה טפחים הסמוכים לחרחור והארבעה הסמוכים לדרבן לא נטמאו:

אלא לשיריים. כשנתנו חכמים שיעור לחרחור שבעה ולדרבן ארבעה, לא נתנו אלא לענין זה שאם נשבר המרדע ונשאר סמוך לחרחור שבעה טפחים או סמוך לדרבן ארבעה, טמא, מפני שראוי לעשות מעין מלאכתו. פחות מכאן, הוי כשברי כלי וטהור. והלכה כר׳ יהודה:

ג **זומא ליסטרא.** כלי שראשו אחד כף וראשו האחר מזלג בכף מעלין בו מרק מן הקדרה ובמזלג מעלין בו בשר:

ר׳ יהודה אומר אין להם. אחוריים ותוך. טעמא דר׳ יהודה, משום דכל הני כלים יש מאחוריהן חקק בית מושב כעין שעושים לכלי כסף, ופעמים שכופהו על פיו ומשתמש בחקק שבאחוריו:

ר׳ שמעון אומר יש להם. לענין מה שבתוך הכלי יש להן דין אחוריים ותוך, שאם נטמאו אחוריו לא נטמא מה שבתוך הכלי. אבל לענין הכלי עצמו אין חלוק דין אחוריו מדין תוכו, שאם נטמאו אחוריו צריך להטביל את כולו כאילו נטמא תוכו. והלכה כרבי יהודה:

ד **הרובע וחצי הרובע.** כגון חתיכת עץ עבה וארוכה ובו שתי מדות חקוקות זו אצל זו, אחד מחזיק רובע ואחד מחזיק חצי רובע, ודופן מפסיק בין זו לזו:

כלי שנטמא תוכו. בתמיה. וכי כלי שנטמא תוכו לא נטמאו אחוריו, ואמאי תנן לא נטמא חצי רובע, והלא אחוריו של רובע היא:

[שלות] קודמין היא. כל אחת מהן לותה הקדימה מחברתה, כלומר שאין להם קדימה זו על זו. וכשם שאתה אומר שחצי רובע אחוריים לרובע, כך תאמר שהרובע אחוריים לחצי רובע. וכשנטמא הרובע, אחוריו של חצי רובע נטמאו ולא תוכו. וגירסת רבותי, של כת קודמים היא, לפי שכתות של תלמידים היו יושבים לפניו שורות, אמר להם שאלה זו כבר שאלוה ממני הכת של תלמידים יושבים בשורה הקודמת, וכך השבתי להם או שמא וכו׳:

ה **הרובע ואחוריו טמאים.** הרובע היינו תוכו, ואחוריו היינו הדפנות המקיפות את הרובע מבחוץ. אבל דופן המפסיק בין שניהם, בכלל תוכו של חצי רובע, וטהור צד שכלפי חצי רובע. וכן כשנטמא חצי הרובע, חצי רובע ואחוריו טמאין. חצי הרובע היינו תוכו, ואחוריו היינו דפנות המקיפות חצי הרובע מבחוץ, ודופן המפסיק, צד של כלפי הרובע בכלל תוכו של רובע:

נטמאו אחורי הרובע. היינו דפנות המקיפות מבחוץ:

אין חולקין את הגביים. היינו האחוריים, וכל האחוריים טמאין כשנטמא אחד מן האחוריים:

מטביל את כולו. רובע וחצי רובע. ואין הלכה כרבי מאיר. ודין דופן האמצעי מפורש לעיל בסוף פרק ב׳, דר׳ יוחנן בן נורי אומר חולקין את עביו, המשמש לטמא טמא והמשמש לטהור טהור:

ו **כני הכלים.** בסיסי הכלים. לשון ואת כנו, דמתרגמינן ית בסיסיה:

והוגניהן. כמו ואוגניהן, כלומר שפתותיהן:

ואזניהן. מקום שתוחבין בו הבית יד:

המקבלין. שיש להן תוך:

מנגבן והן טהורין. דלא חשיבי הני חיבור להביא טומאת משקין לכלי שיש בו בית קבול, וסגי בניגוב. אבל לכלי שאין לו תוך בעי טבילה:

ואזניו וידיו טהורין. עבדו רבנן ביה הכירא, כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים. ודוקא בתרומה עבדו הכירא אבל לא בקדשים, כדתנן לקמן בפרקין:

ז **בית הצביטה.** גרסינן. מקום שאוחזין הכלי כשמושיטין אותו מזה לזה. לשון ויצבט לה קלי (רות ב׳:י״ד) שפירושו ויושט. ואית דגרסי, בית הצביעה, מקום שאוחז בו באצבעו:

ויש להן בית הצביטה. שאם נטמאו אחוריו, בית הצביטה טהור. ואם נטמא בית הצביטה אחוריו טהורין:

לעריבה גדולה של עץ. יש לה בית צביטה. אבל לשאר כלים, לא. שבעריבה גדולה יש הפרש בין בית הצביטה לאחוריים, שאם יש משקים באחורי העריבה וידיו טמאות, אוחז בבית הצביטה ואין חושש שמא יגע במשקין שבאחוריו ויחזרו ויטמאו את העריבה:

ר׳ עקיבא אומר לכוסות. אף לכוסות יש להן בית צביטה:

לידים הטמאות והטהורות. יש הפרש בין בית הצביטה לאחוריים, לידים הטמאות כדפרישית, ולטהורות כדמפרש לקמן כיצד. ור׳ יוסי סבר לידים טהורות בלבד לא חיישינן, אבל לידים טמאות חיישינן. והלכה כתנא קמא וכדמפרש ר׳ יוסי:

ח **היו ידיו טהורות.** ועליהם משקה טופח:

אינו חושש שמא נטמאו. משקין שעל ידיו באחורי הכוס ויחזרו ויטמאו את הידים:

ט **אין להם אחוריים ותוך.** דהנוגע באחד מהן כנוגע בכולו. ויש להן אחוריים ותוך דתנן לעיל, דוקא לתרומה:

ואין מטבילין כלים לתוך כלים. כששניהם טמאים, מפני שכבדו של כלי חוצץ. וחשו לקודש יותר מבתרומה:

יורדים לידי טומאתן במחשבה. כגון טבעת בהמה שאינה מקבלת טומאה, חשב עליה ליתנה באצבע אדם, מקבלת טומאה מכאן ואילך במחשבה זו. אבל טבעת אדם שחשב עליה ליתנה לבהמה, לעולם היא מקבלת טומאה, עד שיעשה בה שינוי מעשה לשנות צורתה:

ומחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה. אם לאחר שחשב על טבעת בהמה לעשותה לאדם שהיא מקבלת טומאה במחשבה זו חזר וחשב עליה להחזירה לבהמה, אין מחשבה זו השניה מעלה מידי טומאה שירדה לה במחשבה הראשונה:

פרק כו

א **סנדל עמקי.** סנדלים הנעשות בכפר עמקי:

כיס של שנצות. כמין רצועות תחובות בלולאות בשפת הכיס ומושכים אותן אילך ואילך והכיס נסגר מאליו:

כפיפה מצרית. סל עשוי מצורי הדקל. מביאין נצרים והוצין וקורעין אותן ועושים מהן כמין חוטין ועושין מהן כפיפה וחבלים:

סנדל לדיקי. סנדל שעושים אנשי לדיקיא:

הרי אלו מיטהרין ומיטמאין שלא באומן. משום דכל הני יש להן רצועות ואין צריך לקשרן, אלא מותח ברצועות והן נסגרים מאליהן, וכן נפתחין מאליהן על ידי רצועות אחרות שמושך בהן, כעין שעושין לכיסין במקומנו. ואם הותרו אותן הרצועות דשוב אין ראויין לסגור ולפתוח, טהורים. ורבי יוסי סבר דאף על פי שהן מותרים, טמאין, כיון דהדיוט יכול להחזירם. חוץ מן הכפיפה, דאף האומן אינו יכול להחזירם. והלכה כר׳ יוסי:

ב **שניטלו שנציו.** לרבנן מיירי שלא ניטלו לגמרי אלא שניתקו מן הלולאות ועדיין תלויות בכיס. ולרבי יוסי אפילו ניטלו לגמרי, מפני שהדיוט יכול להחזירם:

נפשט. הכיס ונעשה כמין עור חלק שאין לו בית קיבול, טהור:

טלה עליו מטלית. נתן בשוליו טלאי, כלומר חתיכה קטנה של עור חיבר בו מלמטה, דדרך הכיסים מכניסים עור קטן בין התפירה וכשפושטו נשאר אותו העור ולא בטל קיבולו:

לא נטמא חברו. דטומאת משקין לטמא כלים לאו דאורייתא ולא חשיב חיבור:

צרור המרגלית. מניחין מרגלית בתוך עור להיות שמורה שם וקושרים אותו, וכשמוציאין המרגלית נשאר העור כמו כיס עד שיטרח ויפשט, מחמת אותה מרגלית שעמדה ימים רבים ונצרר:

צרור המעות. כמו צרור המרגלית. וטעמא דצרור המרגלית מטמא טפי, משום דדרך צרור המרגלית לעמוד יותר מצרור המעות, שצרור המעות רגילים להתיר תמיד, משום דלהוצאה ניתנו. והלכה כחכמים:

ג **כף לוקטי קוצים.** כמין כף יד של עור תופשים מלקטי קוצים בידיהן, שלא ינקבו ידיהן בקוצים:

טהורה. דאינה עשויה לקבלה:

הזון. אזור כמין אבנט. ובלשון יוני קורין לחגור זוני:

ברכייר. דפוס של עור נתון על הברכיים, כדי שיוכלו לעמוד על ברכיהן:

טמאים. דעשויים לקבלה:

שרוולים. כמין בית יד של עור דחוק וצר שנותנים בעלי אומנות בזרועותיהן, כדי שלא יפלו בגדיהן הרחבים על ידן ויבטלו אותן ממלאכתן:

פרקמינין. גרסינן. והוא דבר שמחתל וקושר בו פדחתו:

בית אצבעות. כמין יד של עור עשוי להכניס אצבעותיו לתוכו:

קייצין. מלקטי קוצים. פירוש אחר, מלקטי פירות הקיץ:

האוג. פרי אדום המצוי באילן שגדל ביער מאליו. ופעמים שהמלקטים קוצים ביערים מלקטים האוג ונותנים אותו בבית אצבעות, נמצא שהוא עשוי לקבלה:

ד **ותקנה טמא מדרס.** עדיין עומד בטומאתו, כיון דאוזן שניה קיימא:

טהור מן המדרס. אע״פ דנתקנה ראשונה קודם שנשברה שניה, מכל מקום טהור, דפנים חדשות באו לכאן, שלאחר שירדה לה טומאת מדרס נתחדשו לה פנים הללו, ואין זו הראשונה מאחר שכבר נתקלקל בה כדי בטולה:

אבל טמא מגע מדרס. משום דאוזן ראשונה כשנשברה, ותיקנה שהביא אוזן אחרת תחת השבורה וחיברה לסנדל, נטמאת מגע מדרס, שהרי נגעה בסנדל הטמא מדרס, וכי נשברה אוזן שניה דפרח מינה טומאת מדרס אשתייר ביה טומאת מגע, דכל הסנדל מחובר לאוזן ראשונה שנתקנה:

עד שנפסקה. אוזן שניה.

טהורה. דכיון דנשברו שתי אזנים תו לא חזי למידי:

עקבו. עור של סנדל המכסה את גובה הרגל שכנגד שוקו מאחוריו:

חוטמו. שעולה כנגד אצבעות הרגל מלפניו:

טהור. מטומאה דלמפרע, אבל מקבל טומאה מכאן ולהבא:

סוליים. עור שתחת פרסת הרגל בלבד. שאין לו עקב. ובלע״ז סול״א:

האמום. דפוס של מנעל עשוי מעור מלא שער:

ר׳ אליעזר מטהר. דסבר לא נגמרה מלאכתו של מנעל עד שישמטנה מעל גבי האמום:

וחכמים מטמאין. דחשבי ליה נגמרה מלאכתו. והלכה כחכמים:

כל חמתות צרורות. נאדות שניקבו נקב המוציאן מידי טומאתן וקשר הנקב:

טהורין. כמו שהיו, מפני שעתיד להתיר הקשר:

חוץ מקשר של ערביים. שאינו נוח להתיר:

צרור שעה. קשר העשוי לפי שעה ועומד להתיר:

צרור עולם. קשר העשוי להיות קיים לעולם:

כל חמתות צרורות טהורות. בין צרור עולם בין צרור שעה, ואפילו של ערביים. והלכה כתנא קמא:

ה **לשטיח.** לשטוח על גבי קרקע ולישב עליו:

סקורטיא. עור שלובשים העבדנים בשעת מלאכתן:

קטבליא. עור שמציעין על גבי המטה ושוכבים עליו:

עור החמר. גרסינן. ולא גרסינן עור החמור. כלומר עור שמשים החמר על בגדיו כשמחמר אחר בהמתו:

עור הכתן. עור שנותנים לפניהם אומני פשתן כדי שלא ידבק הנעורת של פשתן בבגדיהם:

עור הכתף. שמשים הכתף בכתפו שלא יזיק לו המשאוי שעל כתפו:

עור הרופא. רופא החבורות נותן לפניו עור שלא יטנפו בגדיו בדם הפצעים:

עור העריסה. שמשימים על עריסה של קטן:

עור הלב של קטן. רגילים היו לחגור עור על מתני הקטן כנגד לבו, שלא יכנו החתול על לבו וימות:

עור הכר והכסת. של מטה:

עור הסרוק. עור שחוגרים אומני המסרקות על מתניהן:

עור הסורק. אומנים הסורקים פשתן:

ר׳ אליעזר אומר מדרס. וכל שכן טמא מת. דהא תנן בפרק בא סימן [נדה דף מ״ט] כל הטמא מדרס מיטמא טמא מת:

וחכמים אומרים טמא מת. ולא מדרס, שאין עשויין לישב עליהן. והלכה כחכמים:

ו **עב כסות.** כגון לבדין שעשה מהן כסות, זהו עב כסות. וכן עב ארגמן, לבד צבוע ארגמן. כך פירשו רבותי. ואני שמעתי, עב כסות, עור שמכסים בו הבגדים. עב ארגמן, עור שמכסים בו ארגמן:

תכריך כסות. עור שכורכים בו הבגדים:

תכריך ארגמן. עור שכורכים בו ארגמן:

חפוי. מכסה. תרגום מכסה, חופאה:

טהור. דהכי תניא, יכול שאני מרבה חפויי כלים לטומאה, תלמוד לומר (ויקרא י״א:ל״ב) אשר יעשה מלאכה בהם, פרט לחפויי כלים:

ולמשקלות טמא. והא דתנן לעיל סוף פרק כל כלי עץ שנחלק, זה הכלל וכו׳ העשוי לחיפוי טהור, חיפוי דמשקלות שאני, לפי שהוא עשוי לקבלה, והמשקלות עצמה אינה כלי. והלכה כתנא קמא:

ז **שיש חסרון מלאכה.** שעדיין חסרה מעשה ואחר כך תתקיים [המחשבה]:

אלא העוצבה. שאע״פ שחסרה מלאכה, מחשבה מטמאתה, לפי שאין מקפידין על חסרון מלאכה שלה. ועוצבה הוא עור המכסה את המרכב, ואינה צריכה קיצוע, דכיון דעשויה לכיסוי אינו חושש לקיצוע:

ח **של בעל הבית.** דאינו עשוי למכרן, ועושה מהן מטות ודולפקאות וטבלאות. חשב עליהן לדבר שראויין לו בלא חסרון מלאכה, מקבלים טומאה מיד:

ושל עבדן. דעשוי למכור, אין המחשבה מטמאתן. דעביד דממליך ומוכרן והלוקח יעשה מהן מנעלים, ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך:

של גנב מחשבה מטמאתן. דקננהו ביאוש. דקסבר סתם גניבה יאוש בעלים הוא, דלא ידעי ממאן לתבעו:

ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן. ואע״פ שחשב עליהן לדבר שאין בו חסרון מלאכה. דסתם גזילה אין בו יאוש בעלים, דכיון דידע מאן גזליה אזיל ותבע ליה בדינא:

חילוף הדברים. סתם גזילה איכא יאוש, דלעיניה שקל מיניה ומחזא חזא דאינש אלמא הוא ומיאש, אבל סתם גניבה, סבר משכחנא ליה לגנב ותבענא ליה לדינא ולא מיאש. והלכה כתנא קמא:

ט **עור שהוא טמא מדרס.** כגון שטיח וכיוצא בו:

אף העושה מטפחת מן העור. שהוא טמא מדרס:

טמאה. המטפחת, שהמטפחת דומה לשטיח, דפעמים שהוא יושב עליה. אבל אם קצץ הכסתות של עור הטמאות ועשה מהן מטפחות, טהורות, מידי דהוי אכלים שנשברו. ומיהו מקבלות טומאה מכאן ולהבא, כדתנן לעיל בפרק כ״ד:

פרק כז

א **הבגד מיטמא משום חמשה שמות.** כדמפרש ואזיל. משום כלי קיבול, משום מושב, משום אוהלים, משום אריג, משום שלש על שלש. וכל אחד מהם משונה שיעורו זה מזה. כיצד, בגד שיש לו בית קיבול, כגון צרור מרגלית דתנן לעיל, או בית קיבול שמן, או בית קבול שעוה, שיעורו בכל שהוא. [ומשום מושב, אם נטמא] במדרס הזב, שיעורו אין פחות משלשה טפחים על שלשה טפחים. ואם נעשה אוהל למת דכתיב (במדבר י״ט:י״ח) והזה על האוהל, אין טמא בפחות מטפח על טפח. ואם הוא אבנט או חגור, מיטמא משום אריג, אע״פ שאין בו שיעור שיהיה ראוי להקרא בגד, שאין ברחבו שלש אצבעות, אפילו הכי טמא מפני שהוא אריג. וילפינן ליה משק, מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג. וכל שאר טומאות אין בגד מיטמא ולא מטמא בפחות משלשה אצבעות על שלש אצבעות, דאינו חשוב לא לעניים ולא לעשירים ואינו קרוי בגד:

השק. הוא האריג משער ונוצה של עזים:

משום ארבעה שמות. דשיעור שלש אצבעות [על שלש אצבעות] אין בו:

העור משום שלשה. דלית ביה משום שלש על שלש, ולית ביה נמי משום אריג:

העץ משום שנים. דלית ביה טומאת אוהלים, כדתנן בפרק במה מדליקין, כל היוצא מן העץ אינו מיטמא טומאת אוהלים. ולית ביה נמי משום אריג, ולא משום שלש על שלש:

החרס משום אחד. משום בית קיבול בלבד. דלית ביה כל הני דאמרינן. ומדרס נמי לית ביה, דכתיב במדרס הזב (ויקרא ט״ו:ה׳) ואיש אשר יגע במשכבו, מקיש משכבו לו, מה הוא שיש לו טהרה במקוה אף כל שיש לו טהרה במקוה, פרט לחרס שאין לו טהרה במקוה שאינו נעשה משכב לזב:

אין לו אחוריים. שאין כלי חרס מקבל טומאה מאחוריו, כדכתיב (ויקרא י״א:ל״ג) וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו וגו׳. ואם נגעה טומאה מאחוריו לא נטמא כלל:

שהוא מיטמא משום אריג. מה שאין כן בעור, דאפילו חתכו לרצועות דקות וארגן אינו חשוב אריג:

ב **הבגד מיטמא.** לטמא מת ולכל שאר טומאות חוץ ממדרס, משום שלש אצבעות על שלש אצבעות. משום דחזי לעניים, ואתרבי מדכתיב והבגד. אבל למדרס בעינן מידי דחזי לישיבה, ובפחות משלשה טפחים על שלשה טפחים לא חזי למושב:

השק. הארוג משער ונוצה של עזים, שיעורו בין לטמא מת בין למדרס אין פחות מארבעה טפחים על ארבעה טפחים:

שוין. לטמא טומאת מדרס וטמא מת. שק ועור. ומפץ:

שיריו ארבעה. לענין זה נאמר שיעורו בארבעה, כשבלה ונקרע ונשתייר ממנו שיעור ארבעה טפחים. אבל בתחלת אריגתו אינו מקבל טומאה עד שיארג כולו. ואין הלכה כרבי מאיר:

ג **היה עושה שנים מן הבגד.** שני טפחים:

ואחד מן השק. טפח אחד:

טהור. דאין הגרוע משלים שיעורו של חשוב, דהגרוע שיעורו מרובה. אבל החשוב משלים שיעורו של גרוע, דאפילו בשיעור מועט החשוב מקבל טומאה:

מן החמור. דסגי ליה בשיעור מועט:

מן הקל. דבעי שיעור מרובה. ודוקא כסדר הזה הכתוב במשנה מצטרפין לקל שבהן, הבגד והשק, השק והעור, העור והמפץ. אבל בגד ועור, או בגד ומפץ, או שק ומפץ, אין מצטרפין, דהמחברן בטלה דעתו אצל כל אדם. ומיהו לעשות מהן טלאי על גבי מרדעת של חמור, כולן מצטרפין, דמאיזה מהן שיקצע טפח ויעשה אותו טלאי למרדעת של חמור, מצטרף, דאינו מקפיד לשם אם הוא משני מינים:

ד **מכולם.** מאיזה מהן שיקצע טפח על טפח ראוי לטמא מושב. דהני שיעורי דתנן לעיל, הבגד שלשה על שלשה למדרס והשק ארבעה על ארבעה וכו׳, לא הוי אלא בחתיכת בגד או שק או עור או מפץ שלא חתכה ותקנה לישיבה, אבל המקצע דהיינו המחתך והמתקן מאחד מכולן טפח על טפח כדי לישב עליו, טמא מושב, שכן לפעמים מקציעין ועושים טלאי מאחד מהן למרדעת של חמור ויושבים עליו, ולא הוי אלא טפח על טפח:

מכל מקום. ואפילו מן הצדדים. ור׳ שמעון סבר דמן הצדדים לא חזי למושב. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ה **נפה וכברה.** של עור הם. ופעמים עושים נפה משער, ודינה כדין שק. וכן פעמים עושים כברה מחבלים של שיפה ושל גמי, ודינה כדין מפץ:

עד שיקצע. שיחתוך ויתקן למושב. והלכה כחכמים:

אע״פ שאין בו גבוה טפח. ואע״ג דשל גדול לא מיטמא בבציר מטפח, כדתנן לעיל בפרק השלחן והדלפקי [משנה ג׳], כסא של קטן חזי לישיבה אפילו בבציר מטפח:

עד שיהיה בו כשיעור. אם הוא מבגד עד שיהיה שלשה על שלשה, כשיעור טומאת הבגד למדרס:

ונמדד כפול. שלשה לפניו ושלשה לאחריו, נמצא כשפושטו שהוא ששה אורך על שלשה רוחב, ארכו כפלים כרחבו:

ו **אלו נמדדים כפולין.** דצריך שיהיה השיעור משני צדדים. כיון דאורחייהו להשתמש בהן משני צדדים, אי הוי השיעור מצד אחד לא מהני. פירוש אחר, נמדדים כפולים, שכל בגד במקום החתך דרך החוטים לצאת ממנו ומתקלקל ונוח ליקרע, ודרך התופרים לכפול מעט סביב החתך ותופר, והיינו נמדד כפול דקתני, דלאחר שנכפל צריך שיהיה בו כדי מדתו, ואי ליכא כדי מדתו אע״פ שאם היה מתיר התפירה ופושטו היה בו כדי מדתו, לא מהני:

אנפליא. מנעל המגיע עד הארכובה. בין של בגד בין של עור:

פמוליניא. כמין מכנסים גדולים ממתנים ועד יריכים, ויש להן שנצים:

וכובע. שבראש:

וכיס של פונדא . אזור חלול, והוא כעין כיס העשוי לקבל:

מטלית. טלאי:

שטלייה על השפה. שתפרה על השפה סביב לצואר:

אם פשוטה. שאינה תפורה משני צדדים אלא או מלפניו או מאחריו. ולפירוש השני, שלא נכפל מן החוט סביב התפירה:

ז **הבגד שארג בו שלשה טפחים על שלשה טפחים.** מצומצמות, שהוא שיעור ליטמא מדרס. ואחר שנטמאו במדרס כשהן מצומצמות השלים עליו אריגת כל הבגד, והשתא כל הבגד טמא מדרס דהוי חיבור לשלשה על שלשה שנטמאו קודם אריגת כל הבגד:

נטל חוט אחד מתחלתו. משלשה על שלשה ראשונים שנטמאו מדרס:

טהור. כל הבגד מן המדרס:

אבל טמא מגע מדרס. לפי שנגע בשלשה על שלשה ראשונים קודם שנתמעט שיעורו:

נטל חוט אחד מתחלתו ואח"כ השלים עליו את כל הבגד טמא מגע מדרס. ואע"ג דנתמעט שיעורו קודם שהשלים עליו את כל הבגד, אעפ"כ טמא כל הבגד מגע מדרס. דהאי תנא סבירא ליה בגד שלשה על שלשה שנחלק אחר שנטמא במדרס, טמא מגע מדרס, כדלקמן בפרקין. הלכך כשנתמעט שיעורו דשלשה על שלשה, נשאר טמא מגע מדרס, וכשהשלים עליו את כל הבגד הוי הבגד מחובר לטמא מגע מדרס, וכל המחובר לטמא, טמא כמותו:

ח **וכן בגד שארג בו שלש אצבעות על שלש אצבעות.** מצומצמות, שזה שיעורו ליטמא בכל הטומאות כולן חוץ ממדרס, ובבציר מהכי לא מיטמא בשום טומאה שבעולם:

שלש על שלש שנתמעט טהור. לגמרי. דלא חזי למידי לא לעניים ולא לעשירים, הילכך טהור מכל הטומאות:

ט **ועשאו וילון.** מסך לפני הפתח. כגון שעשה בו מעשה שעל ידי כן טהור מן המדרס, לבית שמאי משיתחבר, ולבית הלל משיקשר. ולר' עקיבא משיקבע. כדתנן לעיל בפרק הכרים והכסתות [משנה ו']:

טהור מן המדרס. דבטל מתורת משכב ומושב. אבל לטומאת מגע חזי, מפני שהשמש מתחמם בו ומתעטף בשוליו:

וכי באיזה מדרס נגע זה. כלומר, הואיל וטהור מטומאת מדרס כשעשאהו וילון, הרי טהור לגמרי ולא נשאר בו טומאה כלל, מידי דהוה אשברי כלים שהם טהורים מטומאתן לגמרי:

אלא אם כן נגע בו הזב. אם נגע הזב בוילון זה, מטמאו טומאת מגע הזב. אבל מכח טומאת מדרס שהיתה בו תחלה, אין כאן טומאה כלל. ואין הלכה כרבי יוסי:

י **שלשה על שלשה שנחלק.** בגד שיש בו שלשה טפחים על שלשה טפחים שנטמא במדרס הזב, ואח"כ נחלק ואין באחד מהן כדי שיעור טומאת מדרס, בהא פליגי תנא קמא ור' יוסי, דתנא קמא סבר טמא מגע מדרס, ור' יוסי סבר טהור לגמרי. אבל בגד של שלש. על שלש שפירש מבגד גדול שהיה מדרס, הכל מודים שבשעת פרישתן מאביהן מקבלות טומאה מאביהן. ואין הלכה כר' יוסי:

יא **בריא וצורר מלח.** גרסינן. בגד המוטל באשפות בטל ליה מתורת בגד, אלא אם כן אית ביה תרתי, שיהא בריא וחזק. וראוי לצרור בו רובע קב מלח. אבל הנמצא בבית, הואיל ואינה מושלכת באשפה עדיין חשוב הוא ובחד גרידא סגי, או בריא אע"פ שאינו צורר מלח, או צורר מלח אע"פ שאינו בריא:

ר' יהודה אומר בדקה. לעולם אינו מיטמא עד שיהא צורר רובע מלח דקה:

וחכמים אומרים. אינו מיטמא עד שיהא צורר בגסה:

אלו ואלו מתכוונים להקל. ר' יהודה סבר דקה צריכה לצרור בבגד בריא וחזק טפי, מפני כבדה, שהיא כבדה יותר מן הגסה, הלכך משער עד שתהא מחזקת בדקה, להקל עליה שלא תטמא. ורבנן סברי גסה צריכה בגד יותר בריא, מפני חידודה וקרנותיה בולטים, הלכך משערים בגסה ליטמא, כדי להקל על הבגד המחזיק מלח דקה שלא יטמא:

שוין שלשה על שלשה באשפה לשלש על שלש בבית. כשם ששלש על שלש בבית מטמאות טמא מת ואין מטמאות מדרס, כך שלשה על שלשה באשפה מטמאות טמא מת ואין מטמאות מדרס, דבטלה חשיבותן מאחר שהשליכה לאשפה. והלכה כחכמים בלבד:

יב **שלשה על שלשה שנקרע.** ולא נחלקו הקרעים זו מזו:

ובשרו נוגע בכסא. אם הקרע כל כך גדול עד שכשמשימים הבגד על הכסא וישב עליו בשרו נוגע בכסא:

טהור. דבטל ליה מתורת בגד:

ואם לאו. שאין הקרע כל כך שיגע בשרו בכסא, לא בטל מתורת בגד, וטמא:

שנמהה ממנו. שבלה ממנו. ודוגמתו מהוהה שטלייה על גבי בריאה דתנן לעיל בסוף פרק שלשה תריסין. וכשבלה חוט אחד מבגד שלש על שלש מצומצמות, נתמעט שיעורו וטהור:

או שני חוטין מתאימין. פירשו רבותי, דמתאימין קאי נמי אקשר. והכי קתני, נמצאו בה שני קשרים מתאימין או שני חוטים מתאימין. משום דאם שני חוטים קשורים זה אצל זה בבגד אין דרך להניחם, והכי אמרינן בגמרא פרק כלל גדול [שבת דף ע״ד] אי מתרמי תרי קטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד. ושני חוטים המתאימין, שדרך האריגה שהערב נכנס לתוך השתי אין שני חוטים נכנסים בסדר אחד אלא במקום שזה נכנס זה יוצא, וכששניהם שוין נחשב האחד כמי שאינו:

החזירה. לבית.

טמאה. דהא הדר אחשבה:

לעולם השלכתה מטהרתה. כלומר כי האי גוונא מיטמאה ומיטהרת אפילו עשר פעמים ביום:

ארגמן וזהורית טובה. חשיבי ולא מבטלה להו [מתורת בגד]. וזהורית טובה הוא המשי הצבוע כרמיז״י בלע״ז:

אף מטלית חדשה כיוצא בהן. דינה כדין ארגמן וזהורית טובה, ולא מבטלה לה אשפה מתורת בגד:

כולן טהורין. אם הושלכו לאשפה אפילו ארגמן וזהורית טובה:

לא הוזכרו. ארגמן וזהורית טובה ליחלק משאר בגדים:

אלא מפני השבת אבידה. דאם מצאם באשפה לא אמרינן מדעת השליכם, ובעו הכרזה, דמפני חשיבותייהו לא מייאשי הבעלים. ושאר בגדים דלא חשיבי, אם מצאם באשפה לא בעו הכרזה. והלכה כת״ק:

פרק כח

א **שלש על שלש שנתנה בכדור.** בגד של שלש אצבעות על שלש אצבעות שנתנה בתוך כדור, פלוט״א בלע״ז:

או שעשאה כדור. שלקח הבגד וכרכו עגול כמין כדור, כמו שעושים לתינוקות ותפרו:

טהורה. שנתבטלה כשנתנה בכדור, וכל שכן כשעשאה כדור בפני עצמה שנתבטלה בתפירה:

אבל שלשה על שלשה. לא מבטלה בנתינתה לתוך הכדור, לפי שהיא שמורה שם. אבל אם עשאה כדור בפני עצמה ; טהורה, לפי שהתפירה ממעטה, וטהורה ממדרס, אבל טמאה בכל שאר טומאות כדין כל שלשה על שלשה שנתמעט:

ב **לפוק.** לסתום נקבין שבמרחץ שלא יצא החום:

ולנער בו את הקדירה. לאחוז בו את הקדירה כדי לערות ממנה לתוך הקערה או לתוך התמחוי:

בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן. בפרק במה מדליקין מוכיח, דבהניחו בקופסא כולי עלמא לא פליגי דטמא, דהא אחשביה. ובזרקו לאשפה כולי עלמא לא פליגי דטהור, דהא בטליה. כי פליגי, היכא דתלה אותו במגוד, קוליי״א בלע״ז, או הניחו אחורי הדלת. ר׳ אליעזר סבר בין הניחו במגוד שנראה כמוכן לגבי זרקו באשפה, בין הניחו אחורי הדלת שנראה כאינו מוכן לגבי הניחו בקופסא, לעולם טמא כל זמן שלא זרקו באשפה. ורבי יהושע סבר, לעולם טהור כל זמן שלא הניחו בקופסא. ורבי עקיבא סבר, דתלאו במגוד מוכן הוא והוי כאילו הניחו בקופסא וטמא, והניחו אחורי הדלת דהוי שלא מן המוכן, הרי הוא כאילו זרקו באשפה וטהור. והתם מסיק דהדר ביה ר׳ עקיבא לגבי ר׳ יהושע. והלכה כר׳ יהושע:

ג **אספלנית.** תחבושת שעושים מחלב ושעוה וחמאה ושמן וכיוצא בזה, וממרחים אותה על הבגד או על העור ונותנים על המכה והיא נמאסת, ואין הבגד והעור ראויין עוד לישיבה ולא לתשמיש אחר:

מלוגמא. תחבושת עשויה מקמח ותאנים וכיוצא בהן, שאדם לועס ונותן על גב המכה. ופירוש מלוגמא, מלא לוגמא:

בבגד טהורה. לפי שהבגד נמאס ומתבטל ותו לא חזי לתשמיש:

ובעור טמא. שאין המלוגמא מתדבקת על העור כמו על הבגד, ואין העור מתבטל בכך:

מפני שהיא ננערת. לאחר שנתיבשה מעל הבגד היא ננערת ונשמטת מאיליה מעל הבגד והולך כל הלכלוך. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ד **מצויירות טהורות.** דצורתן מוכחת עליהן שהן מיוחדים לספרים בלבד ואינן משמשי אדם, וכל שאינו משמשי אדם, טהור:

ושאינן מצויירות. מיוחדים נמי. לשאר תשמישין, הלכך טמאות. ובית שמאי דמטמאין בין מצויירות בין שאינן מצויירות, משום דמחשבי מטפחות ספרים משמשי אדם, שעשויין למשמש בהם תמיד:

אלו ואלו טהורות. דכיון שייחדן לספרים תו לא הוו משמשי אדם. ואין הלכה כרבן גמליאל:

ה **כיפה.** מטפחת שבראש האשה. ויש לה טומאת מדרס, שפעמים שהיא יושבת עליה:

ונתנו על הספר. אם יחד אותו לספר וכרך אותו עליו:

טהור מן המדרס. אבל טמא שאר טומאות:

חמת. נאד של עור:

שעשאו שטיח. עור שטוח על הארץ לישב עליו. וחמת ושטיח תרוייהו טמאין מדרס, ואפילו הכי כיון דשינה מזה לזה ואפילו בלא שינוי מעשה הוה ליה ככלי שנשבר וטהור, אבל מקבל טומאה מכאן ולהבא:

תורמל. כלי עור שהרועה מניח כליו לתוכו:

הכי גרסינן, כסת שעשאו מטפחת ומטפחת שעשאה כסת טהור. ולא גרסינן טמא. וכך היא גירסת רבותי. וכן מצאתי במשנה דווקנית. והכי מוכח מן התוספתא. וטעמא דבכולהו טהור, כדתנן בסמוך, זה הכלל לשמו טמא לשם אחר טהור, ומפרש בתוספתא, לשמו מכלי פשוט לכלי פשוט, כגון משטיח למטפחת או ממטפחת לשטיח, ושלא לשמו מכלי פשוט לכלי קבול ומכלי קבול לכלי פשוט, ומכלי קבול לכלי קבול נמי, הכל שינוי שלא לשמו וטהור. ואם כן חמת שעשאה תורמל דשינהו מקבול לקבול נמי טהור, וכר שעשאו סדין וסדין שעשאו כר דהוי שינוי מקבול לפשוט ומפשוט לקבול נמי טהור. ואי קשיא, אמאי לא ערבינהו ותנינהו חמת שעשאה שטיח ושטיח שעשאו חמת בהדי הנך, כיון דכולהו טהור הוא. הא לא קשיא, משום דקא בעי למיהדר ולמתני [חמת] זמנא אחריתי כדתני חמת שעשאה תורמל והוה צריך למתני חמת שעשאה שטיח או תורמל, ואינו רוצה לשנות מסדר האחרים. ורוב ספרים גורסים טמא, ואיני יודע ליישב גירסא זו מכוונת:

ו **מטלית.** שהיא טמאה מדרס, וטלאה בקופה. וקופה לאו בת מדרס היא, ומיהו כשטלאה בקופה נטמאת הקופה, לפי שנגעה במטלית הטמאה מדרס, והרי היא מגע מדרס. והמטלית כשנגמרה טלייתה פרח מינה טומאת מדרס, משום דבטלה לגבי קופה וקופה לא חזיא למדרס:

מטמאה אחד ופוסלת אחד. כדין כלים שנגעו במדרס ופירשו, דתנן בסוף זבים הנוגע במשכב מטמא שנים ופוסל אחד, פירש מטמא אחד ופוסל אחד, דכל זמן שהכלי נוגע במדרס חשבינן ליה כאב הטומאה לענין אוכלים לעשות ראשון ושני בחולין ושלישי בתרומה, אבל כשפירש הוי ליה כולד הטומאה ועושה שני בחולין ושלישי בתרומה בלבד, דהיינו מטמא אחד ופוסל אחד:

הפרישה. למטלית מן הקופה, הוי לה הקופה ולד הטומאה כמו שהיתה קודם שהפרישה, אבל המטלית טהורה, דמכיון שטלאה בקופה נעשית כקופה והויא לה כחתיכת דופן שניטלה מן הקופה דטהורה החתיכה. ומיהו אם אחר פרישתה מן הקופה חישב עליה לישיבה, מקבלת טומאה מכאן ולהבא אם יש בה כשיעור:

טלאה על הבגד. לא נתבטלה מטומאת מדרס, ומטמא הבגד שנים ופוסל אחד כדין כלים הנוגעים במדרס כל זמן שלא פירשו:

הפרישה מן הבגד. דין הבגד ככלים שנגעו ופירשו, מטמא אחד ופוסל אחד, והמטלית הרי היא כמו שהיתה, דלעולם לא נתבטלה, ומטמאה שנים ופוסלת אחד:

וכן הטולה. מטלית:

על השק או על העור. כטולה על הבגד ואינה מתבטלת:

ור׳ שמעון מטהר. קסבר בשק ובעור מתבטלת, הואיל ולאו מינה. ורבי יוסי סבר, דבשק דאריג כמותה, אינה מתבטלת. אבל בעור, דלאו אריג הוא, מתבטלת. והלכה כרבי יוסי:

ז **שלש על שלש שאמרו.** דמיטמא לענין טומאת מת ושרץ ונבילה:

חוץ מן המלל. מה שמשייר האורג בראש הבגד כשיעור שתי אצבעות, והוא ענף של בגד, קרוי מלל. וכיון ששתי לבדו הוא ואין בו ערב, אין מצטרף לאריג. ורבותי מפרשים מלל, מה שמולל וכופל התופר מקום החתך, מפני החוטים שדרכן לצאת שלא יצאו ותתקלקל התפירה:

מכוונת. והמלל בכלל:

טלייה על הבגד מרוח אחת. מטלית שהיא טמאה מדרס ותפר אותה על הבגד באמצעו מרוח אחת, ומשלש רוחות תלויה ואינה מחוברת בבגד:

אינו חיבור. ואין הבגד טמא מדרס:

משתי רוחות זו כנגד זו. כגון שהיא תפורה מזרח ומערב, ודרום וצפון אינה תפורה. או איפכא. הרי זה חיבור והבגד טמא מדרס:

כמין גאם. שתפורה מזרח ודרום, או מערב וצפון:

במה דברים אמורים. דלא הוי חיבור אלא בשתי רוחות זו כנגד זו:

בטלית. שאינה דרך מלבוש אלא שכורכה עליו בלבד:

אבל בחלוק. שלובשים אותו, לעולם הוי חיבור, אע״כ תפורה השפה העליונה. והלכה כחכמים:

ח **בגדי עניים.** שהם עשויים מחתיכות חתיכות קטנות ואין בכולן חתיכה אחת שיהיה בה שלש על שלש:

הרי אלו טמאים מדרס. הואיל ויש בכל הבגד בכללו שלשה טפחים על שלשה טפחים או יותר, הרי הבגד כולו טמא מדרס:

כיון שנקרע רובה אינו חיבור. ואם נטמא הקצה האחד לא נטמא הקצה האחר:

העבים והרכים. הבגדים העבים והגסים ביותר, כגון הלבדין והמגוסין. והרכים ודקין ביותר, כגון השיראין והסריקין:

אין בהן משום שלש על שלש. ואין טמאין טמא מת ולא שאר טומאות עד שיהיה בהן ג׳ טפחים או יותר, משום דשלש על שלש מהן לא חזי למידי:

ט **כסת הסבלין.** הנושאים משאות על כתפן או על ראשן יש להן כסת קטן בראשן או בכתפן שלא יזיק להן המשאוי, ופעמים יושבים עליו:

משמרת של יין אין בה משום מושב. שאין יושבים עליה מפני השמרים:

סבכה של זקנה טמאה מושב. לפי מאי דתנן לעיל בפרק שלשה תריסין דסבכה של זקנה טמאה טמא מת דמשמע אבל לא משום מושב, צריך לפרש דשני מיני סבכות יש לזקנה, אחת שאינה ראויה לישב עליה והיא טמאה טמא מת, וסבכה אחרת שפעמים יושבת עליה, ובה תנן הכא שהיא מטמאה משום מושב:

חלוק של יוצאת החוץ. תרגום זונה נפקת ברא:

עשוי כסבכה. שיש בה חלונות חלונות מעשה רשת ובשרה נראה לחוץ:

מן החרם. מן הרשת. ובשרו נראה, לפיכך טהור:

מזוטו. יש בתחתית הרשת מעט אריג עשוי כבגד, וקרוי זוטו של רשת:

וכפלו. שכפל את הרשת ותפרה ואין בשרו נראה מתוכה:

טמא. דחשיב בגד. ואין הלכה כר׳ אליעזר בן יעקב:

י **קורקורתה.** שולים ותחתית, כמו קרקרות הכלים:

עד שיגמור את פיה. שפתה העליונה. שאינה יורדת לטומאה עד שיגמור את כל מלאכתה:

שביס שלה. מלשון השביסים והשהרונים. ציור שעושים על הסבכה לנוי, עומד על מצחה ומקיף מאוזן לאוזן. ובפני עצמו נמי חשיב, שהוא עשוי להסירו משם ולתת אותו בסבכה אחרת:

החוטין שלה. שבהן קושרים הסבכה על הראש:

טמאים משום חיבור. שאם נטמאת הסבכה נטמאו החוטים עמה. דאילו החוטים בלא סבכה לא היו מקבלים טומאה: אם אינה מקבלת את רוב השער של הראש, טהורה:

פרק כט

א **נומי הסדין.** נימין היוצאים מן הסדין, והן חוטים שרגילים לצאת מן האריג בין מן הצדדים בין מלמעלה בין מלמטה. אם נגע שרץ בנימין, נטמא הסדין. והוא שיגע בתוך השיעור המפורש במתניתין. וכן אם נגע שרץ בסדין, נטמאו הנימין עד מקום השיעור המפורש. ומשם ולחוץ טהורים, שאין הנימין חיבור לכל בגד אלא עד מקום השיעור המפורש בהן:

טרטין. כמין כובעים:

פליון. סדין שמתעטף בו כולו:

אפקרסין. כמו אפקרסותו אינה מעכבת דפרק ואלו מגלחים [מועד קטן כ״ב:] והוא לבוש התחתון ופתוח מכתפיו וכשלובשו קושרו:

סגוס. בגד של צמר עב וכולו ציציות, וקורים לו בערבי אלבורנו״ס:

רדיד. צעיף דק שהאשה מכסה בו ראשה. ותכס בצעיף, תרגום ירושלמי רדידא:

גומדין. בגד שהוא אמה על אמה, ומכסין הערבים חוטמן ופיהם בזמן הקור. ופירוש גומד אמה, כדכתיב (שופטים ג ט״ז) ולה שתי פיות גומד ארכה:

קלקין. אריג של שער ויש לו נימין:

פונדא. יש מפרשים אזור חלול ורחב. ויש מפרשים הבגד התחתון שנותנים על הבשר לשמור שאר הבגדים שלא יטנפו בזיעה:

מעפורת. תרגום ויתחפש באפר (מלכים א כ״ד) ואשתני במעפרא. סודר שמעטפים בו הראש:

פרגוד. מסך שתולין על פתחי המלכים:

כל שהן. בין רב בין מעט הוי חיבור. וכולהו אחריני ששיעורן מפורש, כשיעור הוי חיבור מה שיתר מכשיעור לא הוי חיבור לא לטומאה ולא להזאה:

ב **שלש כסתות של צמר.** תפורות זו עם זו כשלל של כובסין. אי נמי, ארוגות יחד, כעין האורגים מפות שדרכן להניח הפרש בין מפה למפה ומחוברות בחוטי השתי ואין בו ערב. וכל הני דתנן הכא, כל אחד במנינו או פחות הוי חיבור, ואם נגעה טומאה באחד מהן נטמאו כולן, ואם היו טמאין והוזה מאפר הפרה באחד מהן נטהרו כולן. ויותר על מנין זה לא הוי חיבור לא לטומאה ולא להזאה:

סובריקין. אית דתני ספריקין. אית דמפרשי מכנסים, ואית דמפרשי כמין בתי ידים מצמר שמלבישים בהם את הידים ומכסים בהם הזרועות עד האצילים:

גלופקרין. כסות עבה של צמר שלובשים בעת הקרירות:

חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה. לחומרא. אם נגעה טומאה באחד מהן הוי חיבור ונטמאו כולן, ואם הוזה אחד מהן לא הוי חיבור, ולא טהר אלא אותו שהוזה עליו בלבד:

ר׳ יוסי אומר אף לא לטומאה. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ג **חוט המשקולת.** הבנאים מחזיקים בידם חוט ובראשו עופרת ומורידים אותו כנגד הכותל לראות שלא יהא עקום:

חרשין. נגרין של עץ:

ושל בנאים. הבונים החומות הגבוהות והגדולות. וחוט המשקולת דרישא דלא הוי אלא שנים עשר, מיירי במיוחד לבנינים קטנים:

יתר מכן. יותר ממדות אלו שמנו חכמים בכל אחד ואחד, אע״פ שהוא רוצה בקיומן, טהור אותו העודף על המדה ולא הוי חבור לכלי:

ושל סיידים. הטחים פני הכותל בסיד וגם הם צריכים למשקולת, וכן הציירים שמציירים צורה בכתלים:

כל שהן. בין רב בין מעט הוי חיבור:

ד **חוט מאזנים.** חוט שאוחזים בו המאזנים בשעה ששוקלים בהן:

ר׳ יוסי אומר טפח טהור. אם יד הקרדום גדול כל כך שיוצא טפח לאחר ידו, לא חשיב יד, לפי שמזיק לו למלאכתו, וכל היד כולו טהור. כך פירש מורי. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ה **יד הקרדום מלפניו.** דרך האוחז ביד הקרדום כשרוצה לחתוך בו אינו אוחז ממש בראש הקתא שמא יחליק ויפול מידו אלא מניח מעט לאחר ידו, והשיעור שיש בין יד האדם לברזל קורא מלפניו, והיוצא לאחר ידו קורא מאחריו באידך בבא. והא דלא מפרש בבבא זו דין שלפניו ושל אחריו, משום דהכא חשיב הנך דשיעורן טפח, ובאידך בבא חשיב הנהו דשיעורן שלש אצבעות:

פרגל. מחוגה. קומפש״ו בלע״ז. והחרשים צריכים לעשות בו צורות עגולות:

מקבת. פטיש של ברזל שראשו אחד חד ובו נוקבים ופוסלים את האבנים, ועל שם כך נקרא מקבת. ולשון מקרא הוא, ומקבות והגרזן כל כלי ברזל (מלכים א ו׳ ז׳):

מפתחי אבנים. לשון פתוחי חותם:

ו **של צמרים.** מוכרי צמר. וטעמא דהנך שיעורן בטפחיים, מפני שתופס בהן בשתי ידיו. והיינו נמי טעמא דכל הנך ידות דלקמן ששיעורן בטפחיים. וכל אותן ששיעורן טפח, לפי שדרכו לאחוז בהן בידו אחת:

מקור. קורנס חד שמנקרים בו הרחים. ועל שם שמנקרים בו קרוי מקור:

יד המעצד של לגיונות. גרסינן. והוא כלי מכלי הרוצחים, ראשו עגול, ונושאים אותו אנשי החיל במלחמה. ובערבי קורים לו טבריזי״ן:

של זהבים. המכים על זהב לעשות טסין דקין:

ושל חרשים. של ברזל:

ז **שיירי הדרבן מלמעלן.** המרדע ראשו אחד יש בו ברזל כעין מרצע שבו מלמד הפרה לתלמיה והוא קרוי דרבן, ובראשו השני ברזל רחב מחודד לחתוך בו שרשים ושמו חרחור. ושיעור יד המרדע, למעלה לצד הדרבן ארבעה טפחים חשובים חיבור, ולמטה לצד החרחור שבעה טפחים הסמוכים לו הוו חיבור, כדלקמן. ומה שהוא יותר מארבעה לצד הדרבן ושבעה לצד החרחור אינו חיבור, ואם נגע שם טומאה לא נטמא לא החרחור ולא הדרבן:

בדיד. כלי ברזל שבו חופרים גומות סביב האילן כדי שיחזיקו מימיהן. ועל שם הגומות שקרוין בדידין נקרא הכלי החופר בהן, בדיד:

של נכוש. פטיש שמקישים בו על האבנים ומשברים אותן:

בן פטיש. הפטיש הקטן קרוי בן פטיש, והגדול שמו פטיש:

של בקוע. קרדום שמבקעים בו עצים:

של עדור. שחופרים בו הקרקע לזריעה. כמו אשר במעדר יעדרון (ישעיהו ז׳:כ״ה):

של סתתים. חוצבי אבנים והמקצעים ומשוין אותן:

ח **מגריפה.** שגורפים בה תנור וכירים או הטיט. תרגום יעים, מגרופייתא:

ושל סיידים. שגורפים בה את הסיד:

יתר מכן. יותר ממדות אלו שמנו חכמים ביד המגריפה, אם רוצה בקיום זה האורך היתר:

טמא. אם נטמא הכלי. וכן אם נגעה טומאה בכל זה האורך של יד, נטמא הכלי עמו, דהוי חיבור לכלי:

יד משמשי האור. כגון יד של שפוד ואסכלה ומרחשת ושאר כלים שתשמישן על ידי האור:

פרק ל

א **כלי זכוכית.** הך מתניתין תנינן לעיל בפרק ב׳ ובפרק ט״ו. ואיידי דבעי למתני דין הנך כלים של זכוכית הדר תנא לה הכא:

טבלא. שולחן:

אסקוטלא. בלשון לע״ז קורים לקערה שקוטיל״א. והכא מיירי בקערה פשוטה שאין לה בית קיבול, אלא שמתחתיה מחובר לה בית קיבול קטן המשמש כשכופין הכלי על פניו, כעין שיש לכוסות של כסף ושל זכוכית שלנו:

יש להן לבזבז. שפה סביב, הלבזבז עושהו כלי שיש בו בית קיבול:

שולי קערה ושולי אסקוטלא. כשנשבר מקום תשמישן נשאר הבית קיבול קטן והופכו ומשתמש בו, ואפילו הכי טהורים, דלא חשיבי השולים כלי, מפני מקום השבר שמזיק לידים כשאוחזים בו:

קרטסן או שפן. תיקנם ועשאן חלקים עד שראויין להשתמש באותו בית קיבול, טמאים, דלא הוו תו שבר כלי:

בשופין. כלי שצורפין וחרשי ברזל מסירים בו החלודה ומחליקים בו הכלים. תרגום הצריפים, שופינא. לימ״א בלע״ז:

ב **אספקלריא.** מראה של זכוכית שהאשה רואה בה את פניה. ובלע״ז אספקל״ו. ואפילו יש לה בית קיבול טהורה, לפי שאינה עשויה לקבל אלא לראות צורת הפנים:

תמחוי. כמין קערה גדולה של זכוכית:

תרווד. כף של זכוכית:

ואם לאו. אם כשנותנו על השלחן או על דבר פשוט הוא מתגלגל לכאן ולכאן ונשפך מה שבתוכו, לפי שתחתיו חד ואינו עומד:

ר׳ עקיבא מטמא. הואיל ויש לו בית קיבול. והלכה כר״ע:

ג **כוס.** של זכוכית:

שנפגם רובו טהור. דחשיב שבר כלי:

נפגם בו שלש ברובו. שהשלש פגימות עומדות ברובו של כוס ולא במיעוטו:

טהור. אע״פ שאינו מפזר את רוב המים:

אם מפזר הוא את רוב המים טהור. אבל במיעוט, טמא. ואין הלכה כר״ש:

בבעץ. בבדיל:

רבי יוסי אומר בבעץ טמא. דהכל הולך אחר המעמיד, וחשיב ככלי מתכות. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ד **צלוחית.** כעין צלוחיות של זכוכית שלנו שיש להן צואר ארוך:

שניטל פיה. שניטל צוארה:

ובגדולה. שאינה יכולה לינטל בידו אחת אלא בשתי ידיו קרויה גדולה, ושיכולה לינטל בידו אחת קרויה קטנה:

של פלייטון. של שמן אפרסמון:

טהורה. דתו לא חזיא למלאכתה:

מפני שהיא סורחת את היד. הבא לתת ידו לתוכה לקחת מן הפלייטין להריח בו, ידו נסרכת ונשרטת ונקרעת, סורחת, כמו סורכת בכ״ף, לשון סרכא:

לגינין גדולים. כמו כדין גדולים:

מתקנן לכבשים. שכובשים בהן ירק במלח ובחומץ ומניחין אותן שם להתקיים:

אפרכס. כלי עשוי לרחים, שרחב מלמעלה וקצר מלמטה בשוליו, ונותנים בו חטין הרבה בפעם אחת והן יורדים מעט מעט לתוך הרחים ונטחנים שם ודוגמתו מצינו בריש חגיגה (דף ג׳) עשה אזנך כאפרכסת, שמכניס הרבה ומוציא קמעה:

אשריך כלים. מסכת כלים:

שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה. מתחלת באבות הטומאות, ומסיימת הארפכס של זכוכית טהורה: